

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A.

S.O.U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935: 28
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

UTREDNING MED FÖRSLAG

OM

EGNAHEMSKONSULENTER HOS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPEN

avgiven den 4 juli 1935

AV

STATENS EGNAHEMSSTYRELSE

STOCKHOLM
1935

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. Marcus. 134 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. Beckman. 85, 265 s. **S.**
3. Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. Beckman. 23 s. **S.**
4. Promemoria angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. Marcus. 70 s. **Ju.**
5. Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Norstedt. 79 s. **Ju.**
6. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. Norstedt. x, 338, 32 s. **S.**
7. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. Hæggström. 130 s. **K.**
8. Betänkande med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Idun. 406 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. Persius. 164 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag angående rundradion i Sverige. Norstedt. 202 s. 13 kartor. **K.**
11. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Marcus. 80 s. **E.**
12. Betänkande med förslag till förordning angående allmän automobiltrafik. Hæggström. 227 s. **K.**
13. Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. (4), 132, 68 s. **Ju.**
14. Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. Norstedt. vj, 211 s. **Ju.**
15. Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. 192 s. **Ju.**
16. Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932–1934. Hæggström. 106 s. **Fi.**
17. Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. Beckman. 16 s. **S.**
18. Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. Idun. 220 s. **S.**
19. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående förebyggande mödra- och barnavård. Hæggström. 100 s. **S.**
20. Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. Beckman. (2) 24 s. **H.**
21. Utredning angående införande av ett dagordningsinstitut m. m. Norstedt. 98 s. **Ju.**
22. Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. Hæggström. 59 s. **E.**
23. Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. Idun. 202 s. **K.**
24. Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. Marcus. 193 s. **Fi.**
25. Förslag till nya avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. Marcus. 42 s. **Fi.**
26. Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 197 s. **E.**
27. Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. Marcus. 55 s. **Fi.**
28. Utredning med förslag om egnahemskonsulenter hos hushållningssällskapen. Lindström. 88 s. **Jo.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebok-stäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jord-bruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935: 28
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

UTREDNING MED FÖRSLAG OM EGNAHEMSKONSULENTER HOS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPEN

avgiven den 4 juli 1935

AV

STATENS EGNAHEMSSTYRELSE

STOCKHOLM 1935
A/B GUSTAF LINDSTRÖMS BOKTRYCKERI

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

TILL KONUNGEN.

Med anledning av en vid 1934 års riksdag väckt motion (nr II: 347), vari hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande frågan om anställande av särskilda egnahemskonsulenter åt hushållningssällskapens egnahemsnämnder, begärde riksdagen i skrivelse den 20 april 1934 (nr 188) under åberopande av jordbruksutskottets utlåtande i ärendet (nr 59), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående frågan om egnahemskonsulentverksamhetens lämpliga ordnande inom de särskilda hushållningssällskapens områden samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Den 11 maj 1934 anbefallde Kungl. Maj:t statens egnahemsstyrelse att verkställa ifrågavarande av riksdagen begärda utredning samt att därmed jämte förslag i ämnet inkomma till Kungl. Maj:t.

På förevarande uppdrag får egnahemsstyrelsen härmed avlämna följande utredning och förslag i ämnet.

Detta ärende har handlagts av undertecknad, styrelsens chef, samt styrelseledamöterna Allan Andersson, Elof B. Andersson och Nils Gabrielsson.

Stockholm den 4 juli 1935.

Underdånigst

V. EKEROT

Edvard E. Sjöfält.

I. Huvuddragen av egnahemsverksamheten.

De mångskiftande samhälleliga arbetsuppgifter, som falla inom egnahemsväsendet, torde till en början böra något belysas genom en översikt med huvuddragen av bestämmelserna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilken bedrives med lånemedel från den år 1904 inrättade egnahemslånefonden och den år 1907 inrättade jordförmedlingsfonden. Bestämmelserna för egnahemslånerörelsen ha under årens lopp varit föremål för åtskilliga jämkningar på grund av vunnen erfarenhet och fortgående utveckling av lånerörelsen. Genom beslut vid 1928 års riksdag, då egnahemsverksamheten blev föremål för en genomgripande ombildning, erhöll verksamheten sin nuvarande gestaltning.

Gällande huvudförfattningar om egnahems- samt jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten äro utfärdade genom tre kungörelser den 8 juni 1928, nämligen *dels* angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten (nr 217), som ändrats den 21 april 1933 (nr 169) och den 4 maj 1934 (nr 124), *dels* med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten (nr 218), ändrad den 17 juni 1932 (nr 249) och den 21 april 1933 (nr 170), *dels ock* med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten (nr 219), ändrad den 6 juni 1929 (nr 178) och den 4 maj 1934 (nr 125). Övriga hithörande författningar omnämnas nedan, allt efter som utredningen omfattar därigenom reglerade spörsmål.

Syftemålet med egnahemsverksamheten kan i korthet angivas till att bland mindre bemedlade personer genom kreditgivning i form av förmånliga statslån främja bildandet av egna hem i eller utan förening med jordbruk.

Efter 1928 års reform är egnahemsverksamheten organiserad under en central förvaltningsmyndighet, statens egnahemsstyrelse, i samverkan med egnahemslåneförmedlande lokala förvaltningsorgan, hushållningssällskap och kommuner, ävensom lokala enskilda sammanslutningar i aktiebolag eller föreningar.

Egnahemsverksamheten genom nämnda organisation bedrives i enlighet med innehållet uti förberörda kungörelser efter två huvudlinjer, varav den ena omfattar egnahemslåneförmedling till egnahemsbildare och den andra jordförmedling och jordanskaffning för ändamålet.

Organisationen för den allmänna egnahemsverksamheten tages i anspråk för andra närliggande förvaltningsuppgifter.

A. Egnahemsorganisationen.

Under överinseende av statens egnahemsstyrelse utövas egnahemsverksamheten enligt vad ovan sagts av låneförmedlare, vilka med egen beslutanderätt och på egen risk handha själva lånerörelsen.

Egnahemsstyrelsen, inrättad år 1928, har till uppgift att svara för egnahemsärendenas centrala handläggning och därvid utöva ledning, uppsikt och kontroll över låneförmedlarna, i vad angår av dem bedriven statsunderstödd egnahemsverksamhet och vad därmed sammanhänger, samt att vidtaga de övriga åtgärder, som enligt meddelade föreskrifter ankomma på styrelsen, ävensom att i allmänhet verka för egnahemsrörelsens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom landet.

Egnahemsstyrelsen utgöres av en överdirektör och chef samt tre ledamöter. Chefen är tillika statens egnahemsinspektör. Hos styrelsen äro anställda en byrådirektör och två notarier samt kanslipersonal, vartill enligt beslut vid 1935 års riksdag kommer en byråassistent efter den 1 juli 1935.

Instruktion för egnahemsstyrelsen är fastställd av Kungl. Maj:t den 18 oktober 1929 (nr 314), ändrad den 7 juni 1934 (nr 233).

Hushållningssällskapen, som enligt kungörelsen den 8 juni 1923 (nr 229), ändrad den 17 maj 1935 (nr 162), med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation ha till ändamål att främja lanthushållningen och därtill hörande binäringar ävensom fiske och hemslöjd, utöva egnahemsverksamheten genom var sin särskilda **egnahemsnämnd** med uppgift att i sällskapets namn och på dess vägnar bedriva låneförmedlingen samt jordförmedlingen och jordanskaffningen ävensom att i övrigt verka för egnahemsverksamhetens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom sällskapets område.

För egnahemsnämnd gäller instruktion, antagen av hushållningssällskapet och godkänd av egnahemsstyrelsen.

Egnahemsnämnd består av fem ledamöter med lika antal suppleanter. Till ledamöter utses för uppdraget lämpliga och sakkunniga personer inom hushållningssällskapets område, företrädande den jordbrukande befolkningen, den jord- och lånesökande allmänhetens intressen, de stat-

ligt administrativa synpunkterna samt förtrogenhet med områdets olikartade bygdeförhållanden. Av ledamöterna väljas tre av sällskapets förvaltningsutskott, som även utser suppleanter för dem. Två ledamöter, vilka det särskilt åligger att bevaka statens intressen med avseende på egnahemsnämndens verksamhet, ävensom suppleanter för dem utses av Kungl. Maj:t. Ledamot liksom suppleant utses för en tid av högst fyra år. Egnahemsnämnden utser inom sig ordförande.

Egnahemsnämnds ledamöter svara gentemot hushållningssällskapet, en för alla och alla för en, för de nämndens beslut, till vilka de med sina röster bidragit.

För egnahemslånerörelsen skall egnahemsnämnd föra särskilda räkenskaper, som granskas av tre *revisorer*, av vilka två väljas av hushållningssällskapet och en utses av egnahemsstyrelsen.

Hushållningssällskap skall ansvara för att dess egnahemsnämnd tillgodoses med de tjänstemän och biträden, som erfordras för egnahemsverksamhetens behöriga bedrivande, samt med nödiga lokaler och inventarier. En av sällskapet anställd **jordbrukskonsulent** med åliggande att biträda egnahemsnämnden bör, såvida ej annan anordning medgives i nämndens instruktion, vid nämndens sammanträden närvara och föredraga ärendena. De sällskapets tjänstemän, som ha till åliggande att biträda egnahemsnämnden, få icke åtaga sig enskilda uppdrag av jordsäljare.

Beträffande jordbrukskonsulents anlitande för egnahemsverksamheten äro särskilda föreskrifter meddelade i kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 515) angående statsbidrag till avlönande av jordbrukskonsulenter, ändrad den 9 november 1928 (nr 443) och den 4 april 1930 (nr 123). Enligt sagda kungörelse åligger det jordbrukskonsulent, envar inom det hushållningssällskaps område, varest han är anställd, bland annat att biträda sällskapets egnahemsnämnd vid genomförandet av dess uppgifter, att på begäran lämna dem, som önska komma i åtnjutande av egnahems- och premielån eller förvärva jord jämlikt de för den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten gällande föreskrifter, de råd och anvisningar, av vilka de kunna vara i behov, samt att i allmänhet verka för egnahemsväsendets förkovran.

De närmare bestämmelserna om jordbrukskonsulents verksamhet meddelas i särskild instruktion, som efter det förslag därtill blivit underställt lantbruksstyrelsens prövning och gillande utfärdas av hushållningssällskapet. Vid prövning av dylikt förslag skall lantbruksstyrelsen samråda med egnahemsstyrelsen.

Över jordbrukskonsulents verksamhet skall hushållningssällskapets förvaltningsutskott årligen till lantbruksstyrelsen insända berättelse enligt formulär, fastställt av lantbruksstyrelsen i samråd med egnahemsstyrelsen.

Nämnas må, att i kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 514) angående statsbidrag till avlönande av vandringsrättare hos hushållningssällskap är föreskrivet bland annat, att *vandringsrättare*, för vilken sällskapet äger utfärda instruktion och vars verksamhet skall vara ledd och övervakad av jordbrukskonsulent, åligger att vid besök hos mindre jordbrukare, däribland innehavare av jordbruksegnahem, inom det distrikt, som blivit honom tilldelat, lämna råd och anvisningar beträffande jordbrukets och husdjursskötselns bedrivande samt därvid genom praktisk handledning av förekommande arbeten visa, huru dessa bäst utföras. Även för vandringsrättare skall årsberättelse insändas till lantbruksstyrelsen.

Statsbidrag enligt kungörelserna ifråga utgår till jordbrukskonsulents avlöning med dels 4 200 kronor såsom grundlön och dels tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, med fem års mellanrum från anställandet och till vandringsrättares avlöning med 1,500 kronor årligen.

Ifrågavarande befattningshavare åtnjuta dessutom ersättning för tjänsteresor. Jämlikt kungörelsen den 14 december 1934 (nr 603) om resekostnads- och traktamentsersättning åt befattningshavare hos hushållningssällskap åtnjutes dylik ersättning av jordbrukskonsulent enligt klass II D i allmänna resereglementet och av vandringsrättare enligt klass III F i samma reglemente. Härutöver äro vissa besparingsbestämmelser intagna i kungörelsen. Traktamentsersättning må uppgå till högst 8 kronor för dag och 3 kronor för natt åt jordbrukskonsulent och högst 4 kronor respektive 3 kronor åt vandringsrättare, dock att traktamentsersättning icke utgår för dag, varav högst 6 timmar tagits i anspråk för resa eller förrättning.

Egnahemsnämnd skall utse **egnahemsombud**, i regel ett ombud för varje kommun inom hushållningssällskapets område, med uppgift att biträda nämnden och verka för egnahemsverksamhetens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom ombudets distrikt. Där särskilda skäl sådant betinga, må ombuds distrikt omfatta två eller flera intill varandra liggande kommuner eller ock del av kommun.

Till egnahemsombud utses person i orten, som har intresse för egnahemsverksamheten samt besitter för uppdraget goda personliga förutsättningar.

Det ankommer på hushållningssällskapet att besluta, huruvida och enligt vilka grunder egnahemsombud må för uppdraget tilldelas ersättning av sällskapet.

En var kommun äger att välja två representanter, företrädande huvudsakligen den ene de jord- och lånesökandes krets och den andre de jordägandes, att jämte det för kommunen utsedda egnahemsombudet bilda kommunens **egnahemskommitté** med uppgift att, under ombudets ordförandeskap, biträda egnahemsnämnden och verka för egnahemsverk-

samhetens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom kommunen. Är kommunen delad i två eller flera ombudsdistrikt, må två dylika representanter väljas för vart och ett av kommunens ombudsdistrikt. Kommun, som valt representanter till egnahemskommitté, har att därom underrätta egnahemsnämnden.

Kommun, inom vilken egnahemskommitté icke är inrättad, må kunna uppdraga åt kommunens *arbetarsmåbruksnämnd* för statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet eller, där sådan nämnd ej finnes inom kommunen, åt *kommunalnämnden* att — jämte egnahemsombudet — handha egnahemskommittés uppgifter, i vad angår åtgärder för utveckling av ofullständiga jordbruk.

Egnahemsombud och egnahemskommitté samt arbetarsmåbruksnämnd eller kommunalnämnd, som erhållit uppdrag, som nyss sagts, ha att tillhandagå den jord- och lånesökande allmänheten med råd och upplysningar, lämna erforderligt biträde vid uppsättande av ansökningar och andra skrifter ävensom medverka vid förhandlingar om inköp av jord med mera dylikt.

Vad egnahemslåneförmedlande **kommuner, aktiebolag och föreningar** ha att iakttaga såsom villkor för att kunna få utöva statsunderstödd egnahemsverksamhet, torde falla utanför denna utredning. Omnämnas må blott, att för närvarande ett 60-tal dylika låneförmedlare äro i verksamhet. Deras rörelse utgör ungefärligen $^1/_{10}$ av hela egnahemslånerörelsen och hänför sig huvudsakligen till bostadsbildning inom vissa begränsade områden vid städer och andra tättbebyggda samhällen.

B. Statslån och statsanslag till egnahemslåneförmedlarna

Hushållningssällskap, som iakttager de för den statsunderstödda egnahemsverksamheten gällande bestämmelser, understödes i och för verksamheten av staten genom förlagskapital för egnahemslåneförmedling och jordanskaffning samt genom bidrag till bestridande av förvaltningskostnader och låneförluster.

Egnahemsstatslån. För varje år bestämmer riksdagen det belopp, vartill statslån må av Kungl. Maj:t sammanlagt högst beviljas ur egnahemslånefonden till låneförmedlarna för utlämnande av *egnahemslån* till lånesökande egnahemsbildare. Sedan år 1929 har utlåningsbeloppet varit fastställt till högst 20 000 000 kronor årligen.

Med avseende på förräntning och återbetalning till statskontoret, un-

der vars förvaltning egnahemslånefonden står, gälla för egnahemsstatslån motsvarande regler som för enskilda egnahemslån (se nedan sid. 13).

Till bestridande av egnahemsnämnds med egnahemsverksamheten förenade förvaltningskostnader och å egnahemslånerörelsen uppkommande förluster tilldelar Kungl. Maj:t hushållningssällskap, efter anslag därtill av riksdagen, ett årligt *förvaltningsbidrag*, motsvarande

a) ett belopp *(procentbidrag)* av 0,55 procent av sällskapets kapitalskuld till egnahemslånefonden vid nästföregående års utgång, vilket procenttal beträffande sällskapets hela kapitalskuld till fonden dock minskas med 0,01 för varje fullt miljontal kronor, varmed kapitalskulden överskjuter 3 000 000 kronor, därvid emellertid skall iakttagas, att procenttalet ej i något fall må nedsättas under 0,3; samt

b) för ett vart av sällskapet under nästföregående år beviljat egnahemslån ett *tilläggsbidrag* av beträffande hushållningssällskap i Norrbottens län 60 kronor, i Västerbottens och Jämtlands län 50 kronor, i Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län 40 kronor samt i övriga län 30 kronor.

Uppstår å sålunda tilldelat förvaltningsbidrag överskott hos hushållningssällskapet, skall överskottet tillföras en av sällskapet ägd och förvaltad *riskfond* för egnahemslånerörelsen. Fondens tillgångar må icke utan tillstånd av Kungl. Maj:t användas för andra ändamål än de, vartill medlen anvisats.

Premielåneanslag. Från och med år 1923 har riksdagen årligen anvisat medel, varav Kungl. Maj:t i samband med beviljande av egnahemsstatslån för jordbruksändamål kan tilldela låneförmedlare anslag för utlämnande till egnahemslåntagare av bidrag utan återbetalningsskyldighet, benämnt *premielån*, för nyodlings-, byggnads- eller annat grundförbättringsarbete på jordbrukslägenhet. För de senaste åren har för ändamålet varit tillgängligt ett belopp av 800 000 kronor årligen.

Återbetalning till statskontoret av premielåneanslag äger rum endast i mån som därav beviljade premielån icke till fullo uttagits eller rätten därtill av låntagare förverkats eller ock av låntagare kontant återburits till låneförmedlaren.

För premielåneverksamheten utgår icke särskilt förvaltningsbidrag.

Jordanskaffningslån. Enligt riksdagens beslut för varje år må från jordförmedlingsfonden under året av egnahemsstyrelsen beviljas jordanskaffningslån intill ett visst belopp åt hushållningssällskap såsom rörelsekapital för jordanskaffningsverksamhet. Beloppet har de senaste åren varit bestämt till 1 500 000 kronor.

Jordanskaffningslån förräntas efter 4 procent.

Hushållningssällskap, som beviljats jordanskaffningslån, åtnjuter årligt *jordanskaffningsbidrag*, avsett att utgöra ersättning för

av jordanskaffningsverksamheten föranledda försäljnings- och förvaltningskostnader. Bidraget utgår med belopp, motsvarande 3 procent av försäljningssumman för under nästföregående år försålda lägenheter från sådan fastighet, som sällskapet förvärvat och utnyttjat medelst anlitande av jordanskaffningslånet.

Annan egnahemslåneförmedlare än hushållningssällskap kan tilldelas **egnahemsstatslån** och **premielåneanslag** enligt i huvudsak samma bestämmelser, som gälla för sällskapen. *Förvaltningsbidrag* utgår likaledes men efter andra grunder. För jordanskaffningsverksamhet kan aktiebolag och förening, som uppfyller fordringarna för erhållande av egnahemsstatslån, av Kungl. Maj:t beviljas **förlagslån** ur jordförmedlingsfonden, till den del fondens utlåningsbelopp icke tagits i anspråk för jordanskaffningslån. Med förlagslån följer icke särskilt förvaltningsbidrag.

C. Egnahemslåneförmedlingen.

Hushållningssällskap eller annan låneförmedlare, som beviljats egnahemsstatslån, må därav utlämna **egnahemslån** för att bereda låntagaren tillfälle att förvärva företrädesvis nybildad jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet såsom eget hem, där innehavaren äger såväl jord som byggnader. I vissa fall kan egnahemslån beviljas för färdigbildad jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet. Egnahemslån utgår i form av *jordbrukslån* eller *bostadslån* allt efter lägenhetens beskaffenhet. Under benämningen *tilläggslån* må egnahemslån utlämnas jämväl för att med tillskottsjord eller byggnadsförbättring förstärka jordbrukslägenhet, som låntagaren redan innehar, så ock för att omlägga bostadslägenhet till jordbrukslägenhet.

Härjämte kan **premielån** såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet tilldelas jordbruks- eller tilläggslåntagare, som finnes vara i behov av särskild hjälp för utförande av nyodlings-, byggnads- eller annat grundförbättringsarbete.

Egnahemslåneverksamhetens *tillämpningsområde* omfattar hela landet med undantag allenast för sådan del av stad, för vilken stadsplan blivit fastställd.

Ansökan om jordbruks-, bostads-, tilläggs- eller premielån göres hos egnahemsnämnden inom området omedelbart eller genom egnahemsombudet för den ort, där ifrågakommande lägenhet är belägen. Nämnden liksom ombudet tillhandahåller erforderliga ansökningsblanketter.

Egnahemslån må tilldelas endast sådan *mindre bemedlad per-*

son, man eller kvinna, som är svensk medborgare, minst 21 år gammal och känd för sparsamhet, nykterhet och hederlig vandel. Vidare fordras, att lånesökanden visserligen är i behov av kraftigt bistånd för att kunna genomföra det med egnahemslånet avsedda företaget men dock ej saknar egna medel, tillräckliga att jämte egnahemslånet täcka kostnaderna för företaget. Slutligen skall sökanden prövas äga goda personliga förutsättningar i övrigt för genomförande av företaget, däri inbegripet, då fråga är om jordbrukslån eller tilläggslån, erfarenhet i drivande av ett mindre jordbruk eller trädgårdsbruk.

Vid bedömande av lånesökandes lämplighet fästes stort avseende vid hustruns förutsättningar för ett hems skötande.

Ifrågakommande egnahemsföretag må icke vara större än att dess *belåningsvärde* eller det med ledning av uppgjort köpekontrakt, värderingsinstrument, brandförsäkringsbrev, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar och efter lägenhetens besiktning av låneförmedlaren beräknade värdet av lägenhetens jord jämte däråbefintliga eller för uppförande avsedda byggnader uppgår till högst: för obebyggd jordbrukslägenhet 15 000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 12 000 kronor och för bostadslägenhet 10 000 kronor. Med Kungl. Maj:ts medgivande må dock — i syfte att främja uppkomsten av självförsörjande jordbruk — för visst län eller särskild ort jordbrukslån utlämnas för obebyggd jordbrukslägenhet med värde upp till 20 000 kronor ävensom för bebyggd jordbrukslägenhet med värde upp till 16 000 kronor. Dylikt medgivande att bevilja jordbrukslån till förhöjt maximivärde har lämnats under förutsättning, att egnahemsstyrelsen godkänner låneförmedlarens beslut därom.

I belåningshänseende anses såsom *jordbrukslägenhet* sådan lägenhet, varå minst 2 kor kunna födas eller varå innehavaren beräknas kunna genom anläggande av växthus eller eljest erhålla sin väsentliga utkomst av trädgårdsbruk. Annan lägenhet betraktas såsom *bostadslägenhet*. Jordbrukslägenhet bör befinnas lämplig till jordbruk eller trädgårdsbruk med härför tjänlig jord och ändamålsenlig storlek samt erforderlig tillgång på olika markslag. Lägenheten bör vara av den storlek, att ett bärkraftigt jordbruk eller trädgårdsbruk uppstår, däråbrukaren med familj kan erhålla bärgning och sysselsättning. Likväl kan jordbrukslån beviljas för mindre lägenhet, avsedd till hantverkar- eller arbetarsmåbruk.

Vare sig egnahemsbildning äger rum på jordbrukslägenhet eller på bostadslägenhet är avsikten med egnahemslånestödet i första hand att tillskapa **nya** självständiga jordbruk och bostäder såsom ett led i statsmakternas strävanden att befordra utkomst- och bosättningsmöjligheterna på landet.

I enlighet härmed bör *jordbrukslån* som regel icke beviljas i annat fall, än där sökanden åsyftar att genom nyodling och nybyggnad bilda ett helt och hållet nytt jordbruk eller att genom mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete i avsevärd mån förbättra eller utvidga förut bestående jordbruk eller sådan del därav, som är avsedd att bilda en ny, självständig lägenhet. Ändock att mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete icke är avsett att komma till utförande, må jordbrukslån utgå för att friköpa torp eller annan jordbrukslägenhet, som sökanden innehar under nyttjanderätt, eller fastighet, som enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord må av åbon inlösas, eller för att förvärva bolagsfastighet eller annan fastighet, som ej brukas eller bebos av ägaren själv. Undantagsvis, där särskilda omständigheter tala härför, må jordbrukslån beviljas även i andra fall, exempelvis då en fäderneärvd fastighet eljest måste säljas till utomstående på grund av svårigheter för något av barnen att övertaga densamma. *Bostadslån* beviljas företrädesvis sökande, som åsyftar att genom nybyggnad bilda ett nytt eget hem. Om särskilda skäl därtill föranleda, kan bostadslån beviljas i andra fall såsom för inlösen av jord till byggnad å ofri grund eller för inköp av bebyggd bostadslägenhet, som sökanden innehar under nyttjanderätt.

Storleken av det egnahemslån, som kan utlämnas, hänför sig till värdet av den lägenhet, vartill lånet sökes. Sålunda skall, med vissa undantag, egnahemslån utgå med minst $^1/_2$ samt, då fråga är om jordbrukslån, med högst $^5/_6$ och, då fråga är om bostadslån, med högst $^3/_4$ av ovan omförmälda belåningsvärde. För inlösen av jord till byggnad å ofri grund kan utlämnas lån, understigande halva nämnda värde.

Utbekommet egnahemslån skall *förräntas* och *återbetalas* enligt regler, som fastställts senast vid 1934 års riksdag. Med avseende härpå delas lånet i en amorteringsdel, motsvarande $^2/_5$, och en stående del, $^3/_5$ av lånet. Amorteringsskyldigheten inträder för jordbrukslån med 6:e året och för bostadslån med 4:e året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats. Årsavgiften för jordbrukslån omfattar före amorteringstidens inträde endast ränta efter 3,6 procent å hela lånebeloppet; därefter erlägges årligen såsom fast annuitet dels å stående delen ränta efter 4 procent och dels å amorteringsdelen avbetalning och ränta till ett sammanlagt belopp av 5,6 procent, därav 3,6 procent utgör ränta å oguldet kapitalbelopp av sistnämnda lånedel. På liknande grunder omfattar årsavgiften för bostadslån före amorteringen endast ränta efter 4 procent å lånet; därefter erlägges dels å stående delen ränta efter 4,5 procent och dels å amorteringsdelen avbetalning och ränta med tillhopa 6,5 procent, därav 4 procent utgör ränta. Den stående delen av jordbrukslån liksom av bostadslån kvarstår, om icke extra kapitalinbe-

talningar därå verkställas, oförändrad under hela amorteringstiden och skall vara inbetald senast före den 1 juli året näst efter det, då sista amorteringen bort fullgöras.

Årsavgiften för egnahemslån erlägges i två omgångar med hälften vardera gången. *Uppbördstiden* bestämmes av låneförmedlaren inom vissa fastställda gränser.

Enligt omförmälda regler uppgår *omloppstiden* för egnahemslån, d. v. s. tiden tills lånet är helt återbetalt, till 35 år för jordbrukslån och till 28 år för bostadslån, såväl beviljningsåret som slutinbetalningsåret oräknat.

Såsom *säkerhet* för egnahemslån får låneförmedlare ej betinga sig annan än första inteckning i lägenheten, dock att sådan inteckning, som avser annat än penningfordran och icke har avsevärd betydelse för lägenhetens värde såsom säkerhet, må kunna kvarstå med bättre förmånsrätt än egnahemslåneinteckningen. Mot säkerhet, som låneförmedlaren prövar tillfredsställande, må såsom förskott å egnahemslån, sedan lånekontrakt upprättats, utbetalas större eller mindre del av lånet.

Såsom nyss antytts skall, innan någon del av egnahemslån må av låntagare lyftas, mellan honom och låneförmedlaren ha upprättats *lånekontrakt*, vari bland annat intagas bestämmelser om de byggnader, som skola uppföras på lägenheten, samt angående de fall, i vilka låneförmedlaren äger uppsäga lånet till inbetalning.

Egnahemslån, som under benämningen *tilläggslån* utlämnas för jordbruksändamål, förräntas och återbetalas liksom självständigt jordbrukslån. På grund av därmed avsett företags beskaffenhet föranledas i övrigt vissa från jordbrukslån avvikande bestämmelser för tilläggslån. Sålunda är föreskrivet, att utvidgning eller annan förbättring av jordbrukslägenhet till större bärkraft medelst tilläggslån kan ske antingen genom förvärv av tillskottsjord eller genom företagande av ny-, om- eller tillbyggnad på lägenheten. Vidare märkes, att för utlämnande av tilläggslån till inköp av tillskottsjord för utvidgning av jordbrukslägenhet eller omläggning till dylik lägenhet av bostadslägenhet icke förutsättes, att sökanden tidigare erhållit annat egnahemslån; för enbart byggnadsarbete däremot kan tilläggslån utgå allenast till sökande, som förut har egnahemslån. Tilläggslån utgår med belopp, som ej må överstiga $^5/_6$ och ej understiga $^1/_2$ av lägenhetens beräknade värdeökning genom företaget. Såsom säkerhet för tilläggslån må vid tillköp av jord godtagas gemensam inteckning i den äldre lägenheten och tillskottsjorden, om inteckningen har bästa rätt i tillskottsjorden och sådan förmånsrätt i den äldre lägenheten, att den för tilläggslånet lämnade inteckningen kommer att vara belägen inom $^5/_6$ av den utvidgade hela lägenhetens belånings-

värde, och om vidare möjligen förefintlig och med bättre rätt i den äldre lägenheten intecknad gäld utgöres av egnahemslån, hypotekslån, sparbankslån eller annat välordnat fastighetslån. Avser tilläggslån byggnadsarbete utan samtidigt jordköp, må godtagas inteckning i lägenheten, liggande inom $^5/_6$ av den förbättrade lägenhetens belåningsvärde samt med förmånsrätt näst efter förutvarande egnahemslåneinteckningen.

Det bidrag i form av **premielån**, som kan tilldelas jordbruks- eller tilläggslåntagare, beviljas i samband med egnahemslånet. Därest egnahemsstyrelsen av synnerliga skäl så medgiver, kan dock låneförmedlaren sedermera bevilja egnahemslåntagaren premielån.

Låntagare, som är i behov av sådant understöd, kan erhålla premielån för utförande av mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller annat grundförbättringsarbete, under förutsättning vidare att härigenom åsyftas antingen att bilda nytt jordbruk eller att i avsevärd mån utvidga eller eljest förbättra förefintligt jordbruk. Såsom mera väsentligt arbete anses nyodling av minst 1 hektar jord eller byggnadsarbete, som omfattar nyuppförande eller större ombyggnad av det för lägenheten erforderliga ekonomihuset eller bostadshuset. Premielån må dock beviljas även för utförande enbart av gödselvårdsanläggning. Företräde till premielån har sökande, som genom nyodling eller nybyggnad bildar ett helt och hållet nytt jordbruk, varjämte dylikt lån företrädesvis utgår för nyodling eljest eller för ekonomihus och gödselvårdsanläggning.

Premielånebelopp må bestämmas till högst halva den beräknade arbetskostnaden för därmed avsett arbete, dock i intet fall till mera än 1 500 kronor. Lånet är räntefritt och anses guldet, då låneförmedlaren finner det föreskrivna arbetet vara inom bestämd tid vederbörligen utfört. I premielånekontrakt, som upprättas vid sidan av egnahemslånekontraktet, skall intagas bland annat bestämmelse om tidpunkten, då arbetet senast skall vara fullbordat.

För premielån, vilket utbetalas efter hand som arbetet utföres, erfordras ej säkerhet. Då låneförmedlaren med egnahemsstyrelsens tillstånd utbetalar premielånemedel i förskott, skall dock ställas sådan säkerhet, som låneförmedlaren prövar vara tillfyllest.

Samfällda jordbruksegnahem. År 1933 har en ny form av egnahemsbildning införts, i det Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande utfärdat kungörelsen den 26 juni 1933 (nr 382) angående statsunderstödd samfälld jordbruksdrift. I den ordning och under de villkor, som sägs i kungörelsen, kan låneförmedlare utlämna egnahemslån (jordbrukslån eller tilläggslån) till *ekonomisk förening m. b. p. a.* eller *handelsbolag* eller ock personer i *enkelt bolag* för inköp av sådan jordbruksfastighet, som föreningsmedlemmarna eller bolagsmän-

nen skola samfällt bruka, s. k. **samfällt jordbruk.** Sammanslutning av flera än 4 personer må dock icke utan tillstånd av egnahemsstyrelsen beviljas egnahemslån, med mindre sammanslutningen är organiserad såsom förening.

Egnahemslån för samfällt jordbruk, som i övrigt betraktas såsom jordbrukslån eller tilläggslån, må beviljas allenast under förutsättning, *att* bildandet av föreningen eller bolaget skett för förvärv och idkande av jordbruk, *att* föreningsmedlemmarna eller bolagsmännen var för sig uppfylla de villkor, som fordras för erhållande av egnahemslån för jordbrukslägenhet, *att* föreningen eller bolaget erbjuder trygghet för ändamålsenlig skötsel av företaget särskilt med hänsyn till drift och arbetsledning *samt att* i föreningsstadgarna eller bolagsavtalet finnes bestämt om ränteutdelning för gjorda insatser, om avsättning till reservfond samt om vinst- och förlustdelning. Föreningsmedlemmarnas personliga ansvar var för sig är begränsat till det belopp av egnahemslånet, som efter huvudtalet belöper sig på varje medlem. Bolag skall vara slutet för minst 5 år. Beslut om låns beviljande åt deltagare i enkelt bolag skall för godkännande underställas egnahemsstyrelsen.

Nybildningsprincipen är såtillvida genombruten att för samfälld jordbruksdrift må tagas i anspråk även fastighet, som ej tarvar nybyggnads-, nyodlings- eller annat förbättringsarbete. Maximivärdet i lånehänseende, delat med antalet deltagare, må ej överstiga för obebyggd fastighet 15 000 kronor och annan 12 000 kronor.

Ett av låneförmedlaren utsett ombud skall äga granska samfällt egnahemsjordbruks räkenskaper och förvaltning. Bokföringsskyldighet är föreskriven. Avgår deltagare ur företaget utan att annan kommer i stället, kan den del av lånet, som efter huvudtalet faller på honom, uppsägas till inbetalning. Uppsägningsrätt uppkommer vidare, om den samfällda driften upphör.

Premielån kan utgå till företaget med belopp, som delat på deltagarna ej må överstiga 1 500 kronor.

Låneansökan skall vara åtföljd av ekonomisk plan för företaget, varå skall vara tecknat intyg om planens ändamålsenlighet.

Egnahemsstyrelsen, som det tillkommer att meddela erforderliga tillämpningsföreskrifter i anslutning till kungörelsen i ämnet, har fastställt formulär till ekonomisk plan och mönster till föreningsstadgar och bolagsavtal ävensom utarbetat förslag till särskilda föreskrifter med avseende på samfälld jordbruksdrift.

I fråga om bildande av sammanslutning för ändamålet har egnahemsstyrelsen meddelat, att redan vid föreningsstadgars registrering det belopp skall vara bestämt, vartill föreningen kan erhålla egnahemslån. Medlemmarnas personliga ansvar kan eljest icke fastställas. På grund här-

av skall vid behandlingen av låneansökan från förening det egnahemslån, som låneförmedlaren prövar kunna tilldelas föreningen, beviljas under villkor, att företaget kommer till stånd. Härefter sökes registrering. Att märka är vidare, att förening — liksom handelsbolag för här avsedd verksamhet — har att söka Kungl. Maj:ts tillstånd till fastighetsförvärvet jämlikt lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. För enkelt bolag åter erfordras icke dylikt tillstånd, men är i stället uti kungörelsen intagen nyssberörda bestämmelse om underställning hos egnahemsstyrelsen av beslut om beviljat lån. Ej heller föreligger registreringsskyldighet för enkelt bolag, men väl för handelsbolag. I övrigt skall givetvis iakttagas, vad som är särskilt stadgat om förening och bolag i föreningslagen och lagen om handelsbolag och enkla bolag med flera författningar.

Låneförmedlares tilläggsbidrag till förvaltningsbidrag för egnahemslån till samfällt jordbruk beräknas icke efter antalet lån utan efter antalet deltagare.

Furiregnahem. I samband med inrättandet år 1928 av **reservstat för furirer vid Gotlands trupper** har genom förordningen den 18 juni 1928 (nr 323) angående sagda stat, vilken förordning ändrats den 31 maj 1929 (nr 113), bestämts, att anställning på reservstaten kan ske antingen med egnahemskontrakt eller penningkontrakt. Vid prövning av ansökning om dylik anställning med egnahemskontrakt skall vederbörande militärbefälhavare, som har att besluta om antagning, därest sökanden åstundar egnahemslån, samråda med Gotlands läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd. Förevarande egnahemslåneförmedling regleras vidare genom kungörelsen den 13 september 1928 (nr 344) med särskilda föreskrifter rörande utlämnande av egnahemslån och premielån till beställningshavare på reservstaten för furirer vid Gotlands trupper. Enär fråga är om en till Gotland lokaliserad verksamhet, torde det icke vara behövligt att närmare redogöra för bestämmelserna härom.

Egnahemslivförsäkring. Från och med år 1920 har egnahemslåntagare kunnat med lånet förena **livförsäkring** hos riksförsäkringsanstalten enligt föreskrifterna i kungörelsen den 30 juni 1920 (nr 509) angående särskilda villkor och bestämmelser för livförsäkring å personer, som erhålla lån ur statens egnahemslånefond, sedermera ändrad den 23 september 1927 (nr 370), den 21 april 1933 (nr 171) och den 30 juni 1934 (nr 405).

Genom dylik försäkring gäldas vid låntagarnas dödsfall vad som då återstår oguldet av lånets amorteringsdel eller, om dödsfallet inträffar före amorteringsskyldighetens början, $^2/_5$ av det beviljade lånets summa.

Försäkringsavgiften utgår med belopp, som efter försäkringsteknisk beräkning motsvarar det försäkringsanstalten åliggande försäkringsansvaret. Avgiften erlägges årligen i sin helhet vid den första uppbörden av egnahemslåneannuiteten till låneförmedlaren, som redovisar densamma till anstalten. Dödsfall anmäles av låneförmedlaren till anstalten, vilken till låneförmedlaren utbetalar utfallet försäkringsbelopp. Överskott å premier, sedan dödsfallsersättningar utbetalats, avsättes till en fond, varur premieåterbetalning kan medgivas.

Uppskovslån. Såsom avsett att vara en tillfällig hjälp för egnahemslåntagare genom de senaste årens kris inom närings- och arbetslivet har enligt beslut vid 1933 års riksdag införts ett **uppskovsförfarande** enligt bestämmelser, som meddelats i kungörelsen den 21 april 1933 (nr 173) angående uppskov i vissa fall med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden, varigenom låneförmedlarna beretts möjlighet att under statens medansvar bevilja låntagarna dylikt uppskov under budgetåret 1933—1934. Genom kungörelserna den 4 maj 1934 (nr 126) och den 17 maj 1935 (nr 161) har uppskovsanordningens tillämpningstid utsträckts. På därom av egnahemsstyrelsen, efter hörande av låneförmedlarna, gjord framställning bestämmer Kungl. Maj:t för varje låneförmedlare, huruvida och till vilket högsta sammanlagda belopp, uppskov må av låneförmedlaren medgivas under ifrågavarande budgetår.

Såsom allmänna förutsättningar för åtnjutande av uppskov jämlikt sagda kungörelser uppställes, att ifrågakommande egnahemslåntagare på grund av svårigheter, vilka ej äro självförvållade, finnes vara i trängande behov av ekonomiskt understöd samt att han dels kan antagas ha gjort vad på honom skäligen ankommit för att övervinna svårigheterna, genomföra egnahemsföretaget och behörigen sköta lägenheten, dels synes äga förutsättningar att, om uppskov erhålles, kunna behålla lägenheten dels ock i övrigt finnes vara förtjänt av bistånd. Storleken av uppskovslånebelopp är begränsad i förhållande till egnahemslånets ursprungliga belopp. Inbetalning av uppskovsbelopp äger rum i samband med och efter enahanda grunder, som gälla för återbetalning av egnahemslånets stående del. Ränta å beloppet utgår likaledes efter samma räntesats som å den stående delen. Beträffande beloppets inbetalning och förräntning till låneförmedlaren utfärdas särskild skuldförbindelse, upptagande samtliga för uppskovets åtnjutande stadgade villkor. Såsom säkerhet för uppskovsförbindelsen pantförskrives, vad som kan förefinnas i form av ägarehypotek i inteckning för egnahemslånet. Av låneförmedlare medgivet uppskov skall för godkännande underställas egnahemsstyrelsen.

Låneförmedlare, som beviljat låntagare av egnahemsstyrelsen godkänt uppskov, äger själv åtnjuta motsvarande uppskov i fråga om sina skyl-

digheter gentemot statsverket. Ansvaret för uppkommande förlust å uppskovslån är så fördelat mellan låneförmedlaren och staten, att låneförmedlaren skall bära förlust, som uppkommer å den del av lånet, som hänför sig till utebliven amortering, medan staten svarar för förlust å den del, som avser ogulden ränta. Därest avbetalning göres å ränta för uppskovslånet eller å själva lånebeloppet, skall vad sålunda gäldas anses proportionsvis belöpa å angivna delar av uppskovslånet samt avräkning i enlighet därmed ske. Nämnda ansvarsfördelning har vidare till följd, att låneförmedlare vid beviljande av uppskov med endast del av egnahemslåneannuitet icke äger att för bestämmande av förlustriskens uppdelning såsom utebliven räntelikvid räkna större del av uppskovslånet än som därå belöper i förhållande till de i hela annuiteten ingående ränte- och amorteringsbeloppens storlek. Fråga om avskrivning av sådan skuld för uppskovslån, som beräknas belöpa å den oguldna egnahemslåneräntan, skall av låneförmedlaren genom egnahemsstyrelsen underställas Kungl. Maj:t.

Stödlån. Omnämnas må tillika den tillfälliga hjälpanordningen enligt kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 296) om stödlån till egnahemslåntagare. Låneförmedlarnas arbete med slutförandet av nämnda **stödlåneverksamhet** sträcker sig till tiden omkring år 1940.

Motioner vid 1935 års riksdag. Slutligen torde i detta sammanhang antecknas vissa reformförslag inom egnahemsverksamheten, vilka motionsvis framförts vid årets riksdag.

I likalydande motioner (nr I: 25 och II: 59) har föreslagits, att staten borde vidtaga åtgärder för att möjliggöra förvärv av eget jordbruk för arbetare på landet såsom torpare, statare och därmed likställda, vilka på grund av stor försörjningsplikt icke kunnat hopspara det kapital, som erfordras för erhållande av egnahemslån. I sådant syfte förordades inrättandet av en hjälpanordning med fyllnadslån till förekommande lägenhets fulla belåningsvärde samtidigt med vanligt egnahemslån.

Till underlättande av verklig nybildning av bärkraftiga jordbruk har i en annan motion (nr II: 231) föreslagits, att egnahemslåntagare, som från grunden nybygger jordbruksegnahem, måtte medgivas förmånligare ränte- och amorteringsvillkor, t. ex. under de första tio åren, än annan låntagare. Vidare har i samma motion ifrågasatts, att — om den under de senaste åren tillämpade uppskovsanordningen för betalning av räntor och amorteringar å egnahemslån såsom tillfällig anordning avskaffas — hjälp i annan form borde beredas arbetsamma och skötsamma egnahemsinnehavare, som utan eget förvållande kommit i ekonomiska svårigheter.

Därjämte har berörts frågan om önskemålet av åtgärder för en förbättrad jordanskaffning under ökad kontroll från det allmännas sida.

Sedan egnahemsstyrelsen, vars yttrande införskaffats till jordbruksutskottet, tillstyrkt, att de i motionerna behandlade frågorna gjordes till föremål för utredning, har riksdagen på utskottets hemställan i skrivelse (nr 166) till Kungl. Maj:t anhållit om föranstaltande av sålunda ifrågasatta utredningar samt vidtagande av de åtgärder, vartill utredningarna kunde föranleda.

D. Jordförmedlingen och jordanskaffningen.

Uppgiften att för jord- och egnahemslånesökande underlätta åtkomsten av tjänlig jord till skäligt pris för främst jordbruksändamål tillgodoses genom egnahemsorganisationens verksamhet för dels förmedling av privat eller publik i den allmänna marknaden utbjuden jord och dels anskaffning genom inköp, styckning och försäljning av jord.

Jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten avser att tillskapa bärkraftiga jordbruksegnahem genom bildande av nya och självständiga jordbruk eller förstärkning av förefintliga ofullständiga jordbruk eller ock omläggning av bostadslägenheter till jordbrukslägenheter ävensom genom frilösen av arrendejordbruk. Angeläget är, att egnahemsjorden är ändamålsenlig med hänsyn till jordmån, odlingsbeskaffenhet, ägosammansättning, ytvidd, läge, avsättningsförhållanden och andra på frågan inverkande omständigheter. Köpeskillingen liksom köpevillkoren i övrigt böra vara sådana, att tillträdarens kostnad för förvärvet och vad därmed sammanhänger icke blir högre än att företaget kan av honom i fortsättningen genomföras.

Det ankommer på **hushållningssällskapen** genom deras egnahemsorgan att handha den verksamhet, varom här är fråga.

På uppdrag och efter anvisning av vederbörande egnahemsnämnd har egnahemsombud och egnahemskommitté att biträda nämnden i dess jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet. Vad särskilt angår åtgärder för utveckling av ofullständiga jordbruk kan kommun, inom vilken egnahemskommitté icke är inrättad, uppdraga åt kommunens arbetarsmåbruksnämnd eller kommunalnämnden att jämte egnahemsombudet handha på egnahemskommitté ankommande uppgifter.

Jordansökan till egnahemsnämnd inlämnas till egnahemsombudet i orten.

Kan jordsökandes behov av lämplig jord icke i erforderlig utsträckning

tillgodoses, bör meddelande därom av egnahemsombudet insändas till egnahemsnämnden, som har att överlämna detsamma jämte eget yttrande till egnahemsstyrelsen. Är det fråga om tillskottsjord åligger dylik *rapportskyldighet* egnahemskommitté, arbetarsmåbruksnämnd eller kommunalnämnd.

Såsom allmän befattning med **jordförmedlingsverksamheten** har egnahemsnämnd att söka vidtaga åtgärder för tillgodoseende av inkomna jordansökningar och eljest känt jordbehov. Inom sitt område bör sålunda egnahemsnämnden söka införskaffa uppgifter om jordtillgången, verka för jordens utnyttjande till ifrågavarande ändamål samt lämna jordsökande anvisningar på jord och biträda vid jordområdes och köpevillkors bedömande, köps avslutande, lagfarts- och inteckningsärendens samt andra med jordförvärv sammanhängande angelägenheters ordnande. Vidare bör egnahemsnämnden granska jordsäljares styckningsplaner, salupris och försäljningsvillkor samt medverka i hithörande verksamhets utförande.

Med avseende på *kronoegendomars* användande för egnahemsbildning bör egnahemsnämnd uppmärksamma förestående uppskattningsförrättningar för att kunna föreslå lämpliga egendomars styckning till egnahemslägenheter samt biträda kronan med försäljning av dylika lägenheter.

För biträde vid upplåtelser från kronoegendomar äger egnahemsnämnd från domänstyrelsen åtnjuta *gottgörelse*, beräknad för varje lägenhet, som genom nämndens medverkan försäljes, efter 2 procent å köpeskillingen, dock med minst 30 kronor och högst 250 kronor.

Jordanskaffningsverksamhet med anlitande av jordanskaffningslån från jordförmedlingsfonden bör egnahemsnämnd söka upptaga, för den händelse jordbehovet icke kan på ett tillfredsställande sätt tillgodoses genom enskilda jordsäljares utbud eller eljest genom nämndens jordförmedling. Dylik verksamhet bör ändock igångsättas, då gynnsamt tillfälle yppar sig till förvärv av lämpligt egnahemsområde.

Jordanskaffningslån utlämnas för att användas till inköp av fastigheter, lämpliga att helt eller delvis bilda egnahem huvudsakligen för jordbruksändamål samt till bestridande av för fastigheternas utnyttjande i dylikt syfte förenade kostnader.

Vid utövande av jordanskaffningsverksamhet iakttages följande. Jordköpet, som skall underställas egnahemsstyrelsen för godkännande, sker i hushållningssällskapets namn. Innan styckningsplan godkänts av egnahemsstyrelsen, må icke någon del av inköpta fastigheten avyttras. Försäljningspris för område av fastigheten må icke med mera än 10 procent över- eller understiga det enligt styckningsplanen fastställda salupriset. Vid försäljning av lägenhet, avsedd att förvärvas medelst egnahemslån,

må mellan säljaren och köparen träffas överenskommelse om vissa särskilda, i vederbörande författning angivna villkor för köpeskillingens gäldande.

Beträffande vinst och förlust av jordanskaffningsföretag gäller, att vinst fördelas mellan hushållningssällskapet och staten men att staten ensam svarar för förlust. Statsgarantien omfattar icke egentliga förvaltningskostnader, för vilka sällskapet i stället åtnjuter bidrag av statsmedel i form av jordanskaffningsbidrag enligt ovan (sid. 10) angiven grund. Kan sällskapet sköta företaget för lägre förvaltningskostnad, leder besparingen till vinst för sällskapet, och tvärtom. Om inkomsterna av företaget överstiga ett belopp, motsvarande fastighetens inköpssumma samt verkliga kostnaderna för fastighetens exploatering enligt styckningsplanen och för ränteutgifter, skall överskottet delas lika mellan staten och sällskapet. Av sällskapets vinstandel skola $^4/_5$ avsättas till en *sällskapets riskfond för jordanskaffningsverksamheten,* medan återstående $^1/_5$ må tillgodonjutas fritt av sällskapet. Sagda riskfond må användas endast för täckande av förlust på verksamheten. Statens vinstandel tillföres *statens riskfond för jordanskaffningsverksamheten.* Förslår ej sällskapets riskfond för bestridande av förlust, täcker staten bristen med anlitande av i första hand nyssnämnda statens riskfond och i andra hand särskilda medel, som vid förefallande behov anvisas av riksdagen.

Tilläggas må, att riskfondbildning, som nyss sagts, ej förekommit hittills, alldenstund jordanskaffningslån blivit upptaget blott av en egnahemsnämnd, som ännu icke avlämnat redovisning för därmed igångsatta företaget.

Särskilda bestämmelser gälla jordförmedling och jordanskaffning av **annan låneförmedlare** än hushållningssällskap och av **annan än låneförmedlare,** d. v. s. av egnahemsbolag och egnahemsföreningar medelst förlagslån från jordförmedlingsfonden i eller utan förening med egnahemslåneförmedling.

E. Vissa andra egnahemsorganen åliggande förvaltningsuppgifter.

Organisationen för den allmänna egnahemsverksamheten tages i anspråk för omfattande förvaltningsuppgifter av närliggande art i syfte att bereda den obemedlade och mindre bemedlade lantbefolkningen förbättrade levnadsförhållanden.

Arbetarsmåbruksverksamheten. Efter inrättandet år 1933 av en statlig lånefond, benämnd **arbetarsmåbrukslånefonden,** kan lån ur fonden utlämnas för att bereda företrädesvis skogsarbetare samt därmed med hänsyn till arbetsförhållanden och utkomstmöjligheter likställd arbetare, exempelvis flottningsarbetare, lantarbetare, stenhuggare och fiskare, ökad förmåga till självförsörjning genom förvärv av jord i och för nybildning av ett småbruk, avsett att drivas vid sidan av förtjänstarbete, till exempel skogs-, flottnings- eller liknande säsongarbete, som icke kan beräknas giva erforderlig försörjning.

Lånerörelsen, som regleras genom kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, ändrad den 7 juni 1934 (nr 234), bedrives under **egnahemsstyrelsens** överinseende av sådan **landskommun,** som beslutat om rörelsens upptagande inom sitt område, genom särskilt utsedd *arbetarsmåbruksnämnd* eller genom *kommunalnämnden.* På ansökan av kommunen beviljar Kungl. Maj:t *arbetarsmåbruksstatslån* ur fonden, vars utlåningsbelopp bestämmes årligen av riksdagen. Härav utlämnar vederbörande nämnd till jordsökande lån, kallat *arbetarsmåbrukslån,* som må uppgå till högst 6 000 kronor. Med avseende på återbetalning och framtida förräntning uppdelas lånet i en amorteringsdel och en stående del. Sistnämnda lånedel fastställes till belopp, motsvarande kostnaden för jordförvärvet jämte en begränsad eventuell odlingskostnad, dock till högst $^1/_3$ av hela lånet. Amorteringsdelen, som utgör återstoden av lånet, är räntefri och skall fr. o. m. det 6:e hela kalenderåret efter lånets beviljande återbetalas med $^1/_{30}$ årligen. Å den stående delen, som i regel ej är uppsägbar från kommunens sida, skall efter amorteringstidens utgång gäldas ränta, som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn tagen till räntesatsen för den stående delen av egnahemslån för jordbrukslägenheter. Såsom säkerhet för lånet i dess helhet skall lämnas inteckning med bästa förmånsrätt i lägenheten. För förlust å lånerörelsen svarar staten huvudsakligen. Kommunen ansvarar nämligen för lånemedlen helt och hållet endast intill dess amorteringsskyldigheten inträder och därefter blott för $^1/_4$ av uppkommade förlust, varav återstoden faller på staten.

Låneförmedlaren har att tillhandagå de jord- och lånesökande med anvisning på och anskaffande av lämplig och välbelägen jord samt att lämna dem råd och hjälp med lägenheternas bebyggande och uppodling och därmed sammanhängande angelägenheters ordnande. Till jordförmedling och jordanskaffning kan kommunen av Kungl. Maj:t tilldelas *förlagslån* ur jordförmedlingsfonden.

Den olika karaktären hos arbetarsmåbrukslånerörelsen och egnahemslånerörelsen framgår — förutom därav att förstnämnda lånerörelse är begränsad till vissa yrkesgrupper bland landsbygdens arbetare — därav

att dels arbetarsmåbrukslånen äro avsedda för personer i så svag ekonomisk ställning, att det bistånd, som enligt reglerna för egnahemslån kan lämnas, för dem icke är tillräckligt, och dels jordbruket å arbetarsmåbrukslägenhet i motsats till egnahemsjordbruket icke är avsett att erhålla sådan bärkraft, att innehavaren därav skall kunna ha sin fulla bärgning utan blott tillskott därtill vid sidan av arbetsförtjänst utom lägenheten. För att de jord- och lånesökande skola på ett sinsemellan så långt möjligt är rättvist sätt kunna tillgodonjuta den ena eller den andra låneförmånen har egnahemsstyrelsen för vissa fall föreskrivit, att ansökan om arbetarsmåbrukslån icke må slutligt avgöras, förrän beslut föreligger från vederbörande **egnahemsnämnd**, huruvida sökanden i stället kan beviljas egnahemslån. Egnahemsstyrelsen äger nämligen att för sin uppgift med avseende på arbetarsmåbruksverksamheten taga i anspråk egnahemsnämnderna i den omfattning, styrelsen finner nödigt. — På vissa håll anlita de kommunala nämnderna vederbörande egnahemsnämnds konsulent för planläggning av ifrågakommande arbetarsmåbruk.

Arrendeegnahemsverksamheten. De år 1934 inrättade **arrendeegnahems- och arrendelånefonderna** möjliggöra, att för självförsörjning nybildade jordbrukslägenheter kunna utarrenderas från kronan tillhörig mark till obemedlade eller mindre bemedlade jordsökande med rätt för arrendatorerna att inlösa till dem upplåtna lägenheter *(arrendeegnahem)*, varjämte arrendatorerna i samband med arrendeupplåtelserna må för anskaffande av jordbruksinventarier och till driftskostnader kunna beviljas lån av statsmedel *(arrendelån)*. **Statens jordnämnd**, som handhar arrendeegnahemsverksamheten, kan bedriva verksamheten under samverkan med **organen för den allmänna egnahemsverksamheten** i den omfattning, så finnes ändamålsenligt. Bestämmelserna i ämnet äro meddelade i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahem.

Kolonisationsverksamheten. Det åligger **egnahemsstyrelsen** att utöva ledning och kontroll över de i kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna omförmälda **kolonisationsnämnderna** ävensom uppsikt över **Alträsks nybyggesnämnd.**

Till nyssberörda kungörelse angående kolonatupplåtelser ha tillämpningsföreskrifter utfärdats genom kungörelsen den 18 december 1925 (nr 486). I nämnda två kungörelser ha sedermera vissa ändringar vidtagits genom kungörelser den 17 december 1926 (nr 511 och 515) samt den 8 juni 1928 (nr 220 och 221). Ytterligare har Kungl. Maj:t genom brev den 27 juni 1929 och den 14 juni 1932 fastställt vissa ändringar i de för kolonatupp-

låtelser gällande villkoren. Sedan Kungl. Maj:t den 18 juni 1926 och den 22 juni 1932 uppdragit åt **domänstyrelsen** att tillsvidare fullgöra kolonisationsnämnds åligganden, äro endast Västerbottens och Norrbottens läns kolonisationsnämnder i verksamhet numera. Slutligen beröres kolonisationen av föreskrifterna i kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 292) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond, ändrad den 30 juni 1934 (nr 409).

Alträsks nybyggesnämnd handhar närmaste tillsynen över nybyggesverksamheten på *Alträsks kolonisationsområde* i Norrbotten. För nämnden är reglemente fastställt den 21 juni 1912, däri vissa ändringar vidtagits den 17 augusti 1928, den 14 juni 1929 och den 22 augusti 1930.

Bostadsförbättringsverksamheten. Under det att nyssberörda arbetarsmåbruks-, arrendeegnahems- och kolonisationsverksamhet blott föga eller icke alls kommit att beröra egnahemsnämnderna, har däremot egnahemsorganisationen tillagts den omfattande och arbetskrävande statsunderstödda bostadsförbättrinsgverksamhet, som reglerats genom kungörelserna den 30 juni 1933 (nr 473) angående förbättringsbidrag och nybyggnadslån till främjande av byggadsverksamhet på landet och den 16 september 1933 (nr 545) om utsträckt tillämpning av nämnda kungörelse. Med avseende på bostadsförbättringsverksamhetens fortsättande ha utfärdats kungörelser den 30 juni 1934 (nr 411), ändrad den 28 september 1934 (nr 486), och den 28 juni 1935 (nr 438).

Bestämmelserna för den fortsatta bostadsförbättringsverksamheten äro i stort sett desamma som för den första stödaktionen. Verksamheten omfattar dels område, där 2 kap. hälsovårdsstadgan tillämpas, och dels vissa municipalsamhällen efter Kungl. Maj:ts särskilda medgivande. *Förbättringsbidrag* och *nybyggnadslån* tilldelas den, som äger eller är underhållsskyldig för bostadslägenhet. Såväl bidrag som lån utlämnas för ur hälsosynpunkt påkallade förbättringar eller nybyggnader av det nuvarande bostadsbeståndet, under förutsättning vidare att ifrågakommande lägenhet anses vara behövlig för framtiden och komma att uppfylla hälsovårdsstadgans krav efter byggnadsarbetets genomförande. Den huvudsakliga skillnaden i förutsättningarna för åtnjutande av hjälp i ena eller andra formen är, att vederbörande för att få bidrag skall vara i behov av ekonomiskt bistånd, vilket icke erfordras för erhållande av lån. Både bidrag och lån kunna utgå till samma byggnadsföretag. Bidrag bestämmes till högst 1 000 kronor för varje lägenhet och bör i regel understiga 50 procent av beräknade byggnadskostnaderna för lägenhetens upprustning men kan till sökande, som saknar förmåga att själv bidraga till företaget, höjas till 80 procent av nämnda kostnader,

under villkor dock att vederbörande kommun svarar för att företaget därigenom verkligen kan genomföras. Lån utgår med högst 3 000 kronor för lägenhet och får ej överstiga 80 procent av byggnadskostnaderna. Beviljas för samma lägenhet ej mindre bidrag än även lån, må dessa tillhopa icke överstiga 80 procent av kostnaderna och lånet uppgå till högst 2 000 kronor. Lån skall förräntas efter 4 procent och återbetalas med $^1/_{20}$ årligen. Godtagbar säkerhet härför skall ställas. Ansvaret för förluster å ifrågavarande statsmedel åvilar helt staten.

Verksamheten handhaves av dels **egnahemsstyrelsen** och dels **egnahemsnämnderna** och **hälsovårdsnämnderna** för de olika områdena. Hälsovårdsnämnderna mottaga ansökningar, verkställa utredningar, yttra sig till egnahemsnämnderna, kontrollera byggnadsföretagen och kunna användas såsom mellanhänder vid utbetalning och inbetalning av medel för bidrags- och låntagarna, å ena, samt egnahemsnämnderna, å andra sidan. Egnahemsnämnderna ha att besluta angående förbättringsbidrag och nybyggnadslån, förvalta säkerheterna, omhänderhava medelsförvaltningen, redovisa denna till statskontoret och öva uppsikt över hälsovårdsnämndernas förevarande arbete. Egnahemsstyrelsen slutligen utgör klagoinstans beträffande egnahemsnämndernas beslut i ärendena samt leder och övervakar verksamheten. Administrationskostnaderna gäldas av statsmedel med undantag för hälsovårdsnämndernas kostnader, vilka bestridas av vederbörande kommuner.

Lantarbetarbostadslåneverksamheten. Vid 1935 års riksdag har inrättats **lånefonden för lantarbetarbostäder** i syfte att befrämja uppförande och inredande av ur sociala och hygieniska synpunkter goda och ändamålsenliga lantarbetarbostäder. Särskilt bör i låneverksamheten iakttagas, att hälsovårdsnämndernas strävanden att bereda invånarna i vederbörande hälsovårdsområden sunda bostäder genom verksamheten underlättas.

Lantarbetarbostadslån må beviljas ägare eller brukare av jordbruksfastighet för uppförande av nya lantarbetarbostäder å fastigheten, så ock för ombyggnad av och annat mera omfattande förbättringsarbete å dylika bostäder. Lån utgår med samma belopp som nybyggnadslån i den allmänna bostadsförbättringsverksamheten. Räntesatsen är 3,6 procent och amorteringstiden 20 år. Godtagbar säkerhet skall lämnas.

Låneansökan ställes till **egnahemsstyrelsen,** som beslutar om beviljande av lån och jämte statskontoret handhar låneverksamheten i övrigt. Ansökan skall vara åtföljd av plan, ritningar, materialförteckningar och kostnadsberäkningar för därmed avsedda byggnadsföretaget. Med avseende på ansökningsförfarandet biträder dels **hälsovårdsnämnden** för

området, till vilken ansökningen inlämnas, och dels vederbörande **egnahemsnämnd,** till vilken hälsovårdsnämnden har att med eget yttrande insända ansökningshandlingarna för vidare befordran till egnahemsstyrelsen, dit egnahemsnämnden samtidigt i sin ordning avger yttrande.

Beviljat lån utbetalas av statskontoret till låntagaren.

Såväl statskontoret som egnahemsstyrelsen kan vid inträffandet av vissa förhållanden uppsäga utlämnat lån till omedelbar återbetalning.

Det ankommer på egnahemsstyrelsen att godkänna byggnadsföretag, som genomförts med stöd av lantarbetarbostadslån.

För låneverksamheten äro bestämmelser meddelade i kungörelsen den 28 juni 1935 (nr 439) om lån från lånefonden för lantarbetarbostäder.

II. Statistiska uppgifter angående egnahemslåneförmedlingen genom egnahemsnämnderna.

De arbetsuppgifter inom egnahemsväsendet, vilka i föregående avdelning blivit angivna genom huvuddragen av därom gällande författningar, torde vidare böra belysas genom vissa statistiska uppgifter angående omfattningen av egnahemslånerörelsen, vilka uppgifter sammanställts i efterföljande tabeller.

Alltsedan lånerörelsen började år 1905 t. o. m. år 1933 ha enligt vad *tabell A* utvisar beviljats 72 163 egnahemslån, varav för jordbruksl ägenheter 44 041 lån och för bostadslägenheter 28 122. Det helt övervägande antalet lån har beviljats av egnahemsnämnderna, som förmedlat 64 962 lån, vilka fördela sig med 42 252 på jordbruksl ägenheter och 22 710 på bostadslägenheter. Ungefär en tiondel av låneförmedlingen har sålunda ombesörjts av kommuner, bolag och föreningar. Den sammanlagda beviljade lånesumman vid 1933 års utgång uppgick till 287 988 086 kronor, varav 190 880 921 kronor för jordbruksl ägenheter och 97 107 165 kronor för bostadslägenheter.

Antalet egnahemslån, som under samma tidsrymd förmedlats av de olika egnahemsnämnderna, är angivet i *tabell B*. Största antalet, 6 658 lån, kommer på egnahemsnämnden i Kristianstad, där icke mindre än 5 037 lån beviljats för jordbruksl ägenheter. Närmast följer Västerbottens län med 5 741 lån, varav 4 032 jordbrukslån. Inom Västernorrlands län har utlämnats största antalet bostadslån, eller 2 037 av 5 712 lån. Endast hos egnahemsnämnden i norra Kalmar län understiger antalet lån tusentalet och stannar vid 911. Till jämförelse är i samma tabell uträknat egnahemslånens procentuella fördelning i förhållande till folkmängden på landsbygden, d. v. s. utom städerna. Emellertid må härtill anmärkas, att även inom städernas områden finnas egnahemsbelånade lägenheter, nämligen inom de delar därav, för vilka stadsplan ej blivit fastställd. De procentuella talen avse egnahemsnämndernas låneförmedling dels för sig och dels tillsammantagen med övriga låneförmedlares. I förstnämnda fallet uppgår procenttalet för hela landet till 1,57 för att i

senare fallet stiga till 1,74. Den relativt tätaste egnahemslåneförmedlingen uppvisar Gotlands län med procenttalet 3,61 för egnahemsnämnden, som där är ensam låneförmedlare. Bland egnahemsnämnderna komma de i Kristianstads och Västerbottens län närmast med båda procenttalet 2,99; medräknas övriga låneförmedlare ökas talet till 3,18 för Kristianstads län. Lägst ligga egnahemsnämnderna i Jönköpings och Malmöhus län med procenttalen 0,71 respektive 0,73. I övrigt framgår av tabellen ifråga, att de fyra nordligaste länen uppvisa genomgående jämförelsevis höga tal eller 2,35 för Västernorrlands län, 2,11 för Jämtlands län, 2,99 för Västerbottens län och 2,38 för Norrbottens län.

Det förhållandet, att egnahemslånen återbetalas såväl efter viss på förhand fastställd amorteringsplan som understundom genom förtidsinbetalning av en eller annan orsak, har medfört, att antalet vid en given tidpunkt utelöpande egnahemslån understiger antalet dittills förmedlade lån. Sålunda visar *tabell C*, att antalet vid 1933 års utgång fortfarande egnahemsbelånade lägenheter uppgick till 51 671 för egnahemsnämndernas del och till 57 419 för samtliga låneförmedlares del. Främst låg egnahemsnämnden i Kristianstads län med 5 594 lägenheter. Därnäst kom egnahemsnämnden i Västerbottens län med 4 676 lägenheter. Sist kom Kalmar läns norra hushållningssällskaps egnahemsnämnd med 784 lägenheter, närmast följd av Jönköpings läns och Kalmar läns södra hushållningssällskaps egnahemsnämnder med 832 respektive 869 lägenheter. Naturligt nog hade egnahemsnämnden i Kristianstads län samtidigt den största kapitalskulden till egnahemslånefonden, eller 25 069 694 kronor. Närmast kom, före Västerbottens läns, egnahemsnämnden i Västernorrlands län med 15 206 554 kronor. Ordningen var såtillvida omkastad i fråga om de minsta kapitalskulderna, att egnahemsnämnden i Jönköpings län häftade i skuld för ett belopp av 2 538 206 kronor och egnahemsnämnderna i Kalmar län, den södra för 2 632 263 kronor och den norra 2 934 818 kronor. Samtliga låneförmedlares kapitalskulder uppgingo till 215 898 148 kronor, därav egnahemsnämndernas till 191 980 778 kronor. Att ordningsföljden låneförmedlarna emellan icke var densamma ifråga om antalet belånade lägenheter och kapitalskuldens storlek förklaras därav att de enskilda egnahemslånen kunna inom ett område vara genomsnittligt större eller mindre än inom ett annat område.

Rörande beskaffenheten av de lägenheter, vartill egnahemslån utgått, inhämtas från *tabell D*, att vid belåningen flertalet jordbrukslägenheter varit bebyggda, medan i fråga om bostadslägenheter förhållandet varit det motsatta. För egnahemsnämndernas del ha 15 733 jordbrukslägenheter varit obebyggda och 26 519 bebyggda samt 19 162 bostadslägenheter varit obebyggda och 3 548 bebyggda.

Den år 1923 påbörjade verksamheten med utdelning av premielån har

t. o. m. år 1933 omfattat 14 971 lån till sammanlagt 7 653 503 kronor, därav genom egnahemsnämndernas förmedling 14 624 lån till 7 446 963 kronor. Om de genom egnahemsnämnderna utlämnade premielånen upplyser *tabell E*, att därav använts 5 208 lån till bostadshus, 10 964 lån till uthusbyggnader, 5 800 lån till gödselvårdsanläggningar, 3 538 lån till nyodlingar och 728 lån till andra förbättringar. Ett stort antal premielån har tydligen använts för såväl det ena som det andra ändamålet.

Slutligen ha i *tabell F* de av egnahemsnämnderna under åren 1929—1933 belånade jordbrukslägenheterna upptagits i fyra grupper. En grupp, avseende nya lägenheter eller sådana varå mera väsentlig nyodling eller nybyggnad förekommit, omfattar 6 217 lägenheter. Medelst egnahemslån friköpta torp och arrendelägenheter uppgå till 1 433 och andra av säljaren ej brukade eller bebodda lägenheter till 1 630, vartill kommer en fjärde grupp — omfattande jämväl tilläggslån — med 1 441 andra lägenheter. En särskild undersökning för att fastslå antalet under samma tidsrymd i egentlig mening nybildade jordbrukslägenheter — sålunda exempelvis icke äldre lägenheter, som undergått nyodling eller nybyggnad, och ej heller friköpta torp- och arrendelägenheter — har givit de uppgifter, som intagits i *tabell G*. Därav framgår, att för ett vart av åren 1929—1933 nybildats 272 respektive 275, 267, 278 och 293 eller tillhopa 1 385 jordbrukslägenheter genom egnahemslån från egnahemsnämnderna. För samtliga låneförmedlare ökar antalet till 1 454. Den verkliga nybildningen under nämnda år utgjorde omkring 13 procent av samtliga då egnahemsbelånade jordbrukslägenheter.

Tabell A. Av låneförmedlarna under åren 1905—1933 beviljade egnahemslån.

I. *Egnahemsnämnderna.*

År	Lån för jordbruks-lägenheter			Lån för bostads-lägenheter			Tillhopa	
	Antal	Kronor	Genom-snittligt belopp Kronor	Antal	Kronor	Genom-snittligt belopp Kronor	Antal	Kronor
1905	664	1 421 880	2 141	245	371 380	1 515	909	1 793 260
1906	441	1 032 989	2 342	196	337 702	1 722	637	1 370 691
1907	645	1 673 475	2 594	366	736 220	2 011	1 011	2 409 695
1908	900	2 473 235	2 748	446	888 830	1 992	1 346	3 362 065
1909	987	2 698 355	2 733	365	697 600	1 911	1 352	3 395 955
1910	1 236	3 552 060	2 873	346	660 325	1 908	1 582	4 212 385
1911	1 036	3 019 160	2 914	307	595 350	1 939	1 343	3 614 510
1912	1 113	3 019 534	2 712	359	692 050	1 927	1 472	3 711 584
1913	1 303	3 909 475	3 000	523	1 019 600	1 949	1 826	4 929 075
1914	1 225	3 797 825	3 100	549	1 083 075	1 972	1 774	4 880 900
1915	1 024	3 154 110	3 080	413	822 450	1 991	1 437	3 976 560
1916	966	3 002 820	3 108	406	817 130	2 012	1 372	3 819 950
1917	880	2 962 880	3 366	376	812 600	2 161	1 256	3 775 480
1918	761	2 792 300	3 669	386	910 400	2 358	1 147	3 702 700
1919	853	3 743 360	4 388	419	1 387 250	3 310	1 272	5 130 610
1920	1 101	5 636 425	5 119	598	2 520 375	4 214	1 699	8 156 800
1921	1 377	6 972 950	5 063	743	3 596 650	4 840	2 120	10 569 600
1922	2 314	10 720 900	4 633	1 132	4 359 450	3 851	3 446	15 080 350
1923	2 039	10 261 550	5 032	1 236	4 594 300	3 717	3 275	14 855 850
1924	2 074	10 639 450	5 129	1 195	4 663 875	3 902	3 269	15 303 325
1925	1 978	10 510 300	5 313	1 185	4 648 200	3 922	3 163	15 158 500
1926	2 154	11 504 000	5 340	1 171	4 476 200	3 822	3 325	15 980 200
1927	2 306	12 173 700	5 279	1 170	4 403 150	3 763	3 476	16 576 850
1928	2 154	10 995 750	5 104	1 220	4 513 950	3 699	3 374	15 509 700
1929	2 221	11 122 600	5 007	1 202	4 306 250	3 582	3 423	15 428 850
1930	1 996	9 932 850	4 976	1 282	4 579 700	3 572	3 278	14 512 550
1931	1 909	8 889 185	4 656	1 244	4 379 900	3 520	3 153	13 269 085
1932	2 155	9 257 900	4 296	1 637	5 599 750	3 420	3 792	14 857 650
1933	2 440	9 663 500	3 960	1 993	6 537 900	3 280	4 433	16 201 400
Summa	**42 252**	**180 534 518**	**4 272**	**22 710**	**75 011 612**	**3 303**	**64 962**	**255 546 130**

Tabell A. (forts.). **Av låneförmedlarna under åren 1905—1933 beviljade egnahemslån.**

II. *Kommuner, bolag och föreningar.*

År	Lån för jordbruks-lägenheter			Lån för bostads-lägenheter			Tillhopa	
	Antal	Kronor	Genom-snittligt belopp Kronor	Antal	Kronor	Genom-snittligt belopp Kronor	Antal	Kronor
1905	—	—	—	48	128 500	2 677	48	128 500
1906	—	—	—	13	25 300	1 946	13	25 300
1907	—	—	—	52	153 000	2 942	52	153 000
1908	56	238 429	4 257	250	693 900	2 775	306	932 329
1909	136	542 700	3 990	314	850 815	2 709	450	1 393 515
1910	76	316 150	4 159	195	537 010	2 753	271	853 160
1911	60	262 500	4 375	140	379 275	2 709	200	641 775
1912	70	301 800	4 311	84	223 340	2 658	154	525 140
1913	122	542 100	4 443	330	901 384	2 731	452	1 443 484
1914	115	511 500	4 447	277	770 230	2 780	392	1 281 730
1915	66	323 400	4 900	138	377 654	2 736	204	701 054
1916	123	542 650	4 411	197	544 450	2 763	320	1 087 100
1917	89	415 200	4 665	176	494 100	2 807	265	909 300
1918	62	309 500	4 991	185	564 200	3 049	247	873 700
1919	130	1 008 500	7 757	268	1 184 625	4 420	398	2 193 125
1920	92	658 100	7 153	194	1 466 776	7 560	286	2 124 876
1921	53	417 150	7 870	136	749 394	5 510	189	1 166 544
1922	42	287 400	6 842	143	699 650	4 892	185	987 050
1923	34	205 974	6 058	167	846 600	5 069	201	1 052 574
1924	52	422 150	8 118	157	798 150	5 083	209	1 220 300
1925	63	485 400	7 704	167	816 000	4 886	230	1 301 400
1926	52	438 000	8 423	182	916 300	5 034	234	1 354 300
1927	44	339 300	7 711	180	895 500	4 975	224	1 234 800
1928	44	362 250	8 232	201	986 500	4 907	245	1 348 750
1929	39	265 450	6 806	192	942 400	4 908	231	1 207 850
1930	39	345 400	8 856	186	916 200	4 925	225	1 261 600
1931	46	316 000	6 869	184	902 500	4 904	230	1 218 500
1932	51	304 000	5 960	339	1 706 100	5 032	390	2 010 100
1933	33	185 400	5 618	317	1 625 700	5 128	350	1 811 100
S:a för kommuner, bolag o. föreningar	1 789	10 346 403	5 783	5 412	22 095 553	4 082	7 201	32 441 956
S:a för hskp	42 252	180 534 518	4 272	22 710	75 011 612	3 303	64 962	255 546 130
Summa för samtliga	**44 041**	**190 880 921**	**4 334**	**28 122**	**97 107 165**	**3 453**	**72 163**	**287 988 086**

Tabell B. Under åren 1905—1933 beviljade egnahemslån, fördelade på egnahemsnämnderna.

Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	Antal under 1905—1933 beviljade lån för			Folkmängden d. 31/12 1933 utom städerna	Antalet lån i % av sagda folkmängd
	jordbruks-lägenheter	bostads-lägenheter	Tillhopa		
Stockholms	1 340	1 658	2 998	218 507	1,37
Uppsala	1 315	807	2 122	101 021	2,10
Södermanlands	1 069	532	1 601	125 937	1,27
Östergötlands	1 132	719	1 851	198 016	0,93
Jönköpings	732	423	1 155	161 741	0,71
Kronobergs	1 438	423	1 861	145 493	1,27
Kalmar norra	475	436	911	180 338	1,13
Kalmar södra	348	788	1 136		
Gotlands	1 238	462	1 700	47 038	3,61
Blekinge	1 326	658	1 984	100 028	1,98
Kristianstads	5 037	1 621	6 658	222 571	2,99
Malmöhus	977	868	1 845	249 325	0,73
Hallands	1 162	438	1 600	107 334	1,49
Göteborgs och Bohus	767	1 359	2 126	166 987	1,27
Älvsborgs norra	1 198	551	1 749	231 874	1,69
Älvsborgs södra	1 580	605	2 185		
Skaraborgs	1 454	250	1 704	193 707	0,87
Värmlands	2 753	1 004	3 757	221 617	1,69
Örebro	1 482	628	2 110	172 047	1,22
Västmanlands	857	614	1 471	111 026	1,32
Kopparbergs	808	1 261	2 069	220 027	0,94
Gävleborgs	988	1 119	2 107	222 507	0,94
Västernorrlands	3 675	2 037	5 712	242 918	2,35
Jämtlands	1 874	685	2 559	121 051	2,11
Västerbottens	4 032	1 709	5 741	191 770	2,99
Norrbottens	3 195	1 055	4 250	178 490	2,38
Summa	**42 252**	**22 710**	**64 962**	**4 131 370**	**1,57**
Övriga låneförmedlare:					
Summa	1 789	5 412	7 201	—	—
Summa för samtliga	**44 041**	**28 122**	**72 163**	**4 131 370**	**1,74**

Tabell C. Vid 1933 års utgång av egnahemsnämnderna fortfarande egnahemsbelånade lägenheter.

Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	Antal jordbruks-lägenheter	Antal bostads-lägenheter	Tillhopa	Låneförmedlarnas skuld d. $^{31}/_{12}$ 1933 till egnahemslånefonden
Stockholms	1 022	1 383	2 405	13 065 455
Uppsala	1 081	676	1 757	6 872 500
Södermanlands	794	357	1 151	6 366 096
Östergötlands	841	531	1 372	5 280 772
Jönköpings	569	263	832	2 538 206
Kronobergs	1 288	408	1 696	4 768 182
Kalmar norra	404	380	784	2 934 818
Kalmar södra	261	608	869	2 632 263
Gotlands	1 028	437	1 465	5 039 955
Blekinge	1 108	517	1 625	5 227 322
Kristianstads	4 194	1 400	5 594	25 069 694
Malmöhus	734	665	1 399	8 607 798
Hallands	1 030	384	1 414	6 369 009
Göteborgs och Bohus	580	979	1 559	4 560 834
Älvsborgs norra	951	482	1 433	5 519 098
Älvsborgs södra	1 138	441	1 579	5 154 559
Skaraborgs	1 263	187	1 450	6 341 518
Värmlands	1 978	710	2 688	8 863 263
Örebro	1 102	441	1 543	6 133 409
Västmanlands	689	496	1 185	4 885 637
Kopparbergs	660	1 028	1 688	5 728 288
Gävleborgs	791	940	1 731	5 393 484
Västernorrlands	2 872	1 679	4 551	15 206 554
Jämtlands	1 579	632	2 211	6 895 317
Västerbottens	3 313	1 363	4 676	13 674 356
Norrbottens	2 286	728	3 014	8 852 391
Summa	**33 556**	**18 115**	**51 671**	**191 980 778**
Övriga låneförmedlare:				
Summa	1 293	4 455	5 748	23 917 370
Summa för samtliga	**34 849**	**22 570**	**57 419**	**215 898 148**

Tabell D. Av egnahemsnämnderna under åren 1905—1933 beviljade egnahemslån, med fördelning på obebyggda och bebyggda jordbruks- och bostadslägenheter.

År	Jordbrukslägenheter		Bostadslägenheter		Tillhopa
	Obebyggda	Bebyggda	Obebyggda	Bebyggda	
1905	122	542	160	85	909
1906	115	326	149	47	637
1907	199	446	288	78	1 011
1908	255	645	341	105	1 346
1909	320	667	262	103	1 352
1910	455	781	287	59	1 582
1911	340	696	252	55	1 343
1912	246	867	276	83	1 472
1913	348	955	373	150	1 826
1914	406	819	372	177	1 774
1915	307	717	267	146	1 437
1916	283	683	233	173	1 372
1917	212	668	199	177	1 256
1918	189	572	212	174	1 147
1919	236	617	225	194	1 272
1920	360	741	402	196	1 699
1921	511	866	570	173	2 120
1922	896	1 418	911	221	3 446
1923	933	1 106	1 053	183	3 275
1924	1 049	1 025	1 133	62	3 269
1925	929	1 049	1 125	60	3 163
1926	981	1 173	1 069	102	3 325
1927	1 027	1 279	1 101	69	3 476
1928	907	1 247	1 119	101	3 374
1929	1 001	1 220	1 110	92	3 423
1930	919	1 077	1 144	138	3 278
1931	751	1 158	1 154	90	3 153
1932	727	1 428	1 505	132	3 792
1933	709	1 731	1 870	123	4 433
Summa	**15 733**	**26 519**	**19 162**	**3 548**	**64 962**

Tabell E. Åren 1923—1933 beviljade premielån, fördelade efter olika ändamål.

Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	För bostadshus	För ekonomibyggnader	För gödselvård	För nyodling	För diverse ändamål	Hela antalet premielån	Summa premielån Kronor
Stockholms	98	267	17	2	29	349	212 852
Uppsala	112	360	176	63	9	433	195 000
Södermanlands ...	150	284	235	24	60	361	247 000
Östergötlands	53	200	129	25	89	271	162 100
Jönköpings	37	89	100	33	19	152	73 832
Kronobergs	65	329	403	129	61	530	209 750
Kalmar norra ...	24	73	2	—	10	87	49 900
Kalmar södra ...	49	86	63	9	3	113	50 404
Gotlands	122	245	195	102	43	350	155 125
Blekinge	65	296	322	9	5	341	126 600
Kristianstads	564	1 096	1 512	906	12	1 792	837 000
Malmöhus	320	354	59	30	18	391	277 625
Hallands	132	271	15	176	44	361	196 500
Göteborgs o. Bohus	79	121	33	12	13	148	100 915
Älvsborgs norra..	120	345	373	14	13	430	195 000
Älvsborgs södra..	139	211	40	149	62	358	137 000
Skaraborgs	184	372	317	56	44	490	287 590
Värmlands	334	748	676	9	3	915	337 500
Örebro	174	532	179	86	33	650	270 180
Västmanlands ...	129	269	65	5	5	302	231 985
Kopparbergs	80	322	250	6	—	370	176 150
Gävleborgs	114	183	85	32	75	288	156 355
Västernorrlands ..	397	870	90	184	42	1 051	537 000
Jämtlands	327	453	68	180	13	623	409 000
Västerbottens	683	1 236	344	904	17	1 939	872 600
Norrbottens	657	1 352	52	393	6	1 529	942 000
Summa	**5 208**	**10 964**	**5 800**	**3 538**	**728**	**14 624**	**7 446 963**
Övriga låneförmedlare:							
Summa	170	251	59	43	58	347	206 540
S:a för samtliga	**5 378**	**11 215**	**5 859**	**3 581**	**786**	**14 971**	**7 653 503**

Tabell F. Av egnahemsnämnderna egnahemsbelånade jordbrukslägenheter under åren 1929—1933.

Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	Nya jordbrukslägenheter eller sådana, varå mera väsentlig nyodling eller nybyggnad förekommit	Torp- och arrendefrilösningar	Andra av säljaren ej brukade el. bebodda lägenheter	Andra jordbrukslägenheter *	Tillhopa
Stockholms	124	55	61	40	280
Uppsala	207	97	80	108	492
Södermanlands ...	46	87	97	32	262
Östergötlands	131	66	50	59	306
Jönköpings	57	46	3	9	115
Kronobergs	317	91	50	36	494
Kalmar norra	33	56	36	1	126
Kalmar södra	51	14	26	11	102
Gotlands	122	12	19	84	237
Blekinge	95	49	36	108	288
Kristianstads	576	115	14	276	981
Malmöhus	42	18	2	18	80
Hallands	194	73	25	63	355
Göteborgs o. Bohus	75	6	7	7	95
Älvsborgs norra ..	251	36	23	25	335
Älvsborgs södra ...	134	74	8	41	257
Skaraborgs	59	107	51	74	291
Värmlands	586	137	150	55	928
Örebro	296	105	209	69	679
Västmanlands	72	33	36	20	161
Kopparbergs	149	26	35	21	231
Gävleborgs	76	78	33	26	213
Västernorrlands ...	581	10	92	138	821
Jämtlands	374	23	326	65	788
Västerbottens	652	16	127	55	850
Norrbottens	917	3	34	—	954
Summa	**6 217**	**1 433**	**1 630**	**1 441**	**10 721**

* Anmärkes, att tilläggslånen ingå i denna grupp.

Tabell G. Antalet under åren 1929—1933 med egnahemsl

	Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	1929		1930		1931	
		Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor
1	Stockholms	8	66 000	8	57 000	5	27 900
2	Uppsala	4	27 000	2	12 500	7	42 500
3	Södermanlands	8	68 700	6	55 500	5	26 000
4	Östergötlands	6	52 500	3	20 000	2	7 500
5	Jönköpings	2	17 000	1	4 000	4	29 300
6	Kronobergs	—	—	2	10 500	2	5 600
7	Kalmar norra	1	5 000	1	12 000	—	—
8	Kalmar södra	4	27 000	4	32 300	6	35 500
9	Gotlands	3	10 500	5	27 000	2	10 000
10	Blekinge	4	22 000	3	14 500	6	35 500
11	Kristianstads	32	390 100	35	467 700	24	293 700
12	Malmöhus	8	75 500	4	33 000	—	—
13	Hallands	2	16 700	3	13 500	2	10 600
14	Göteborgs och Bohus ..	1	8 000	1	4 000	1	5 400
15	Älvsborgs norra	4	26 000	3	24 000	7	29 100
16	Älvsborgs södra	6	32 800	—	—	5	22 300
17	Skaraborgs	1	5 800	7	52 600	2	14 500
18	Värmlands	15	62 000	19	83 900	12	40 000
19	Örebro	11	53 400	10	60 100	6	29 000
20	Västmanlands	5	32 500	2	6 500	3	19 000
21	Kopparbergs	2	9 500	4	15 000	4	15 800
22	Gävleborgs	5	32 000	5	30 000	7	34 500
23	Västernorrlands	29	156 650	23	96 300	26	94 100
24	Jämtlands	38	133 100	25	87 200	22	77 000
25	Västerbottens	45	155 400	44	162 700	51	187 500
26	Norrbottens	28	91 800	55	96 700	56	190 100
27	Summa	**272**	**1 576 950**	**275**	**1 478 500**	**267**	**1 282 400**
	Övriga låneförmedlare:						
28	Summa	14	155 750	17	220 800	17	161 500
29	Summa för samtliga	**286**	**1 732 700**	**292**	**1 699 300**	**284**	**1 443 900**

egentlig mening nybildade jordbrukslägenheter.

1932		1933		Tillhopa antal nybildade jordbruks-lägenheter	Samtliga under samma år belånade jordbruks-lägenheter	Procentuell nybildning åren 1929—1933	
Antal	Kronor	Antal	Kronor				
7	50 000	5	36 500	33	280	11,78	1
2	5 000	5	20 800	20	492	4,06	2
7	41 400	5	17 800	31	262	11,83	3
—	—	3	19 000	14	306	4,57	4
1	4 000	3	28 500	11	115	9,56	5
5	22 900	1	4 500	10	494	2,02	6
—	—	—	—	2	126	1,58	7
3	18 000	2	7 500	19	102	18,62	8
1	1 000	5	35 900	16	237	6,75	9
3	18 000	2	7 500	18	288	6,25	10
20	188 800	12	112 500	123	981	12,53	11
2	20 500	—	—	14	80	17,50	12
2	11 500	8	51 250	17	355	4,78	13
2	15 200	2	14 000	7	95	7,36	14
12	57 000	9	39 000	35	335	10,44	15
4	24 600	5	23 900	20	257	7,78	16
3	24 500	—	—	13	291	4,46	17
12	55 500	25	86 800	83	928	8,94	18
1	3 000	5	22 400	33	679	4,86	19
6	48 500	1	3 500	17	161	10,55	20
4	20 000	6	21 000	20	231	8,65	21
6	32 000	7	32 500	30	213	14,08	22
14	55 000	23	103 700	115	821	14,00	23
28	83 200	41	102 300	154	788	19,54	24
70	233 900	57	183 400	267	850	31,41	25
63	118 900	61	183 300	263	954	27,56	26
278	**1 152 400**	**293**	**1 157 550**	**1 385**	**10 721**	**12,91**	27
10	94 300	11	93 900	69	208	33,17	28
288	**1 246 700**	**304**	**1 251 450**	**1 454**	**10 929**	**13,30**	29

III. Egnahemsnämndernas jordanskaffning och jordförmedling.

Jordanskaffning genom exploatering av inköpt jord har blott i ringa omfattning bedrivits av egnahemsnämnderna. För närvarande är det endast egnahemsnämnden i Luleå, vars jordanskaffningsverksamhet är av större betydenhet. Därjämte har egnahemsnämnden i Kristianstad de senaste åren förvärvat mindre jordområden, som styckats till egnahemslägenheter. Genom inköp år 1932 av en kronoegendom har ett styckningsföretag igångsatts av egnahemsnämnden i Umeå, som under år 1934 jämväl upprättat ett statligt arbetsläger för anläggande av småbruk.

Tidigare ha egnahemsnämnderna i Nyköping, Karlskrona, Västerås och Östersund gjort försök till jordanskaffning i egen regi.

För att befordra egnahemsbildning uppehålla egnahemsnämnderna i Linköping, Jönköping och Gävle ett visst samarbete med enskilda jordförmedlande företag inom respektive verksamhetsområden. Sådant samarbete har tidigare förekommit inom Kronobergs och Kristianstads län.

I övrigt inskränker sig egnahemsnämndernas arbete i förevarande hänseende till jordförmedling genom att tillhandahålla de jordsökande uppgifter om salubjuden jord och genom att biträda dem vid avslutande av jordköp. Understundom sättas egnahemsnämnderna i tillfälle att granska privata jordsäljares planerade styckningsföretag. Inkommande ansökningar om egnahemslån prövas dessutom städse även med avseende på villkoren för jordköpen.

Att jordanskaffning i egen regi icke fått vidare utbredning än som varit fallet förklaras av egnahemsnämnderna i främsta rummet därmed att enskild jord utbjudits i tillräcklig utsträckning och till jämförelsevis lågt pris ävensom därmed att gjorda försök slagit mindre väl ut.

Beträffande sina hittills företagna jordanskaffningsåtgärder ha egnahemsnämnderna i övrigt meddelat i huvudsak följande.

Egnahemsnämnden i *Stockholm* har icke vidtagit särskilda åtgärder för anskaffande av egnahemsjord.

Då jordstyckningsverksamhet ansetts vara förenad med alltför stora

ekonomiska risker och förhållandena i *Uppsala* län icke inbjudit till utökning av salubjudna lägenheter, har egnahemsnämnden i länet ej funnit anledning att upptaga egen jordanskaffning.

Försök till jordanskaffning i egen regi har egnahemsnämnden i *Nyköping* gjort tidigare genom inköp av jord på tre olika platser i länet. Därmed bildades 32 egnahemslägenheter, som betingade ett sammanlagt försäljningspris av 227 000 kronor. Verksamheten förorsakade nämnden förlust med omkring 200 000 kronor. Enligt nämndens mening torde misslyckandet ha berott på att egnahemsbildarna på lägenheterna varit medellösa industriarbetare med otillräcklig förmåga att genomföra företagen, varjämte fallande pris på jordbruksprodukterna medfört oförutsedda svårigheter.

Egnahemsnämnden i *Linköping* har övervägt att upptaga jordanskaffning i egen regi men funnit, att för sådan verksamhet erfordrats andra arbetsformer än nämndens. Därför har en annan väg valts, nämligen samarbete sedan år 1924 med ett till hushållningssällskapet nära anslutet jordanskaffningsföretag, föreningen egna hem Sya u. p. a., i vilken förening sällskapets förvaltningsutskott utser två styrelseledamöter och en revisor. Genom föreningen ha betydande jordområden utlagts till egnahem.

Inom *Jönköpings* län har egnahemsnämnden funnit, att delningen av jorden nått så långt som ur jordbruksteknisk synpunkt kan anses lämpligt. Den fortsatta kolonisationsverksamheten inom länet har därför ansetts böra taga sikte på att stärka de svagaste småbruken till att bliva bärkraftiga jordbruk. Jordanskaffning i egnahemsnämndens regi har följaktligen icke funnits vara erforderlig och ej heller av ekonomiska skäl lämplig. Samarbete har uppehållits sedan år 1911 med aktiebolaget Jönköpings läns egnahem, däri hushållningssällskapet är aktieägare och dess förvaltningsutskott tillsätter en eller flera styrelseledamöter.

Under åren 1910—1928, då Värends egnahemsaktiebolag var i verksamhet inom *Kronobergs* län, uppehölls samarbete med hushållningssällskapet i länet, som innehade aktiemajoriteten i bolaget. Egnahemsnämnden har sedermera vid upprepade tillfällen ifrågasatt inköp av salubjudna egendomar men har efter verkställda utredningar ännu ej funnit lämpligt tillfälle därtill erbjuda sig.

Vare sig egnahemsnämnden i *Västervik* eller *Kalmar* har vidtagit anstalter för egen jordanskaffning. Den senare nämnden samarbetade emellertid på sin tid med ett egnahemsbolag, i vars styrelse en ledamot av hushållningssällskapets förvaltningsutskott hade säte.

Då jorddelningen på *Gotland* drivits så långt att en stor del av jorden redan består just av till egnahemslägenheter lämpliga lotter, har egnahemsnämnden icke inköpt jord för ändamålet.

År 1906 inköpte egnahemsnämnden i *Karlskrona* ett hemman, som styckades till egna hem. Då jorden inom länet är styckad så långt att lämpligheten av ytterligare styckning starkt kan ifrågasättas, har jordanskaffning i egen regi ej förekommit vidare.

Tidigare har egnahemsnämnden i *Kristianstad* under en lång följd av år samarbetat med andelsföreningen Eget hem inom Kristianstads län u. p. a., vilken förening under år 1934 upphört med sin verksamhet. Genom föreningen har försålts omkring 1 200 nybildade jordbruks- och bostadslägenheter till en försäljningssumma av något över 8 000 000 kronor. Hushållningssällskapet har för egnahemsnämndens jordanskaffningsverksamhet under de senaste åren upptagit jordanskaffningslån ur jordförmedlingsfonden till sammanlagt något över 220 000 kronor.

I detta sammanhang må anmärkas, att jordanskaffningslån eljest över huvud taget icke blivit sökt av hushållningssällskapen.

Jordanskaffningsverksamhet i egen regi har icke förekommit hos någon av egnahemsnämnderna i *Malmö, Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Borås, Skara, Karlstad eller Örebro.*

Med statsmedel, som anvisats för arbetslöshetens bekämpande, i förening med egnahemslån gjorde egnahemsnämnden i *Västerås* år 1922 ett försök att bilda fem genom nämndens försorg bebyggda egnahem åt arbetslösa från Västerås stad. Låntagarna avflyttade emellertid efter hand från lägenheterna, som samtliga stodo övergivna år 1926. Därefter har nämnden vid upprepade tillfällen nödgats övertaga lägenheterna från mellankommande innehavare. På grund av dyra byggnadskostnader har nämnden under tiden måst för lägenheterna ifråga avskriva tillhopa 47 000 kronor. Nämnden är det oaktat beredd att genom inköp anskaffa jord vid uppkommande behov därav.

Då större egendomar i privat ägo inom *Kopparbergs* län finnas endast i ringa antal, har det synts egnahemsnämnden i länet icke vara påkallat att driva egen jordanskaffningsverksamhet.

Ej heller inom *Gävleborgs* län har jordanskaffning förekommit i egnahemsnämndens regi, men har ett nära samarbete med Gävleborgs läns egnahemsaktiebolag ägt rum alltsedan bolagets bildande år 1920. Av bolagets sex styrelseledamöter äro fem samtidigt ledamöter eller suppleanter i egnahemsnämnden.

Särskilda åtgärder för jordanskaffning inom *Västernorrlands* län ha hittills icke ansetts påkallade. Den odlade jorden är redan så uppdelad på små brukningsdelar, att antalet bärkraftiga jordbruk blivit ganska litet. Egnahemsnämnden har därför icke ansett sig böra igångsätta egen jordanskaffning.

Under åren 1924—1931 har egnahemsnämnden i *Östersund* inköpt åt-

skilliga jordområden för utläggning av egnahem. Å ett av dessa områden har styckningen ännu icke slutförts.

I *Västerbottens* län inköptes år 1932 en kronoegendom för styckning genom egnahemsnämndens försorg. Därjämte upprättades under år 1934 efter överenskommelse med statens arbetslöshetskommission ett statligt ungdomsarbetsläger för anläggande av ett tiotal småbruk. Såsom formellt fristående men reellt i nära samarbete med nämnden har Västerbottens läns egnahemsaktiebolag sedan år 1916 drivit en omfattande jordstyckningsverksamhet. Bolagets verksamhet har upphört under år 1934. Samarbetet hade uppehållits därigenom att delvis samma personer suttit i såväl bolagsstyrelsen som egnahemsnämnden.

Den särskilda kolonisationsverksamhet, som egnahemsnämnden i *Luleå* sedan ett flertal år utövat, omspänner vidsträckta områden. För närvarande har nämnden i gång sex jordanskaffningsföretag med en total areal av 6 846 hektar. Nämnden har meddelat följande tabellariska uppställning om dess jordanskaffningsföretag.

Jordanskaffningsföretag	Företaget började år	Kolonisationsområdets areal		Antal egnahemslotter	
		totala arealen hektar	därav odlingsbart hektar	hittills upplåtna	beräknade att ytterligare upplåtas
Kassa, Pajala s:n	1924	2 900	1 200	11	30
Tärendö, Tärendö s:n ...	1928	646	300	—	10
Näsbyn, Nederkalix s:n	1932	91	5	7	19
Salt- och Fetmyran, Arvidsjaurs s:n	1932	2 260	1 400	—	100
Skogshult, Arvidsjaurs s:n	1933	271	10	—	—
Kivijärvi, Korpilombolo s:n	1933	678	100	—	8
	Summa	**6 846**	**3 015**	**18**	**167**

Förevarande jordanskaffningsverksamhet på marker, som från början till väsentlig del varit impediment, har för torrläggning och odling m. m. krävt avsevärda kostnader för egnahemsnämnden, oaktat att verksamheten bedrivits och även framgent beräknas komma att bedrivas i samarbete med statens arbetslöshetskommission. Egnahemsnämnden har för verksamheten anvisats statsbidrag av 1934 och 1935 års riksdagar med 25 000 kronor vartdera året.

IV. Egnahemsnämndernas arbetsförhållanden.

Till kännedom om egnahemsnämndernas arbetsförhållanden har egnahemsstyrelsen ansett sig böra lämna vissa uppgifter angående nämndernas personalstater, förvaltningskostnader och låneförluster.

Till en början ges i *tabell H* en översikt av hushållningssällskapens personalstater, upptagande befattningshavare under år 1934, dock ej expeditionspersonal för skriv-, räkne- och andra dylika enklare kontorsgöromål. Med avseende på de befattningshavare, som i främsta rummet använts för egnahemsverksamheten, framgår av sammanställningen, att hushållningssällskapens sekreterare anlitas för egnahemsnämndernas arbete med undantag för egnahemsnämnderna i Stockholm, Nyköping, Jönköping, Västervik, Karlskrona, Karlstad, Umeå och Luleå. En jordbrukskonsulent arbetar såsom uteslutande egnahemskonsulent hos åtta egnahemsnämnder, nämligen de i Stockholm, Nyköping, Kristianstad, Skara, Gävle, Härnösand, Umeå och Luleå. Övriga egnahemsnämnder utom de i Älvsborgs och Kopparbergs län ha till sitt förfogande någon jordbrukskonsulent, som delar sin arbetskraft på egnahems- och annan konsulentverksamhet. Egnahemsnämnden i Kopparbergs län biträdes av en husdjurskonsulent. I Älvsborgs län begagna sig egnahemsnämnderna av sina kamrerare även för konsulentarbetet. Byggnadskonsulenter medverka för egnahemsärendenas behandling inom Uppsala, Östergötlands och Värmlands län. Vandringsrättarna anlitas i nämnvärd utsträckning endast av egnahemsnämnderna i Kristianstads, Malmöhus, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län.

Egnahemsnämndernas personalkostnader för åren 1933 och 1934 ha, i vad de avse själva egnahemsverksamheten, upptagits i *tabell I*. Beträffande tabellens innehåll framhålles, att det är fråga om allenast de kostnader, som bestritts av medel för egnahemsverksamheten. Om exempelvis någon hushållningssällskapets befattningshavare åtnjutit blott tilläggsarvode av egnahemsmedel, har endast tilläggsarvodet uppförts. Ersättning, som kan ha utgått av medel för bostadsförbättringsverksamheten eller för hushållningssällskapets verksamhet i övrigt, har sålunda

icke medtagits. Vidare har det befunnits lämpligt att bestämma följande rörande posternas rubricering i anslutning till kolumnerna i tabellen i sådana fall, där bokföringen icke givit ledning för kostnadernas fördelning enligt kolumnerna. Där annan än ordförande varit jourhavande eller verkställande ledamot av egnahemsnämnden och härför åtnjutit lön eller årsarvode, har lönen eller arvodet jämte förekommande reseersättning uppförts såsom för sekreterarearbete — eljest såsom för ordförandeskapet, därvid dock reseersättningen uppförts i kolumnen för ledamöternas reseersättningar. Har ordförande handlagt ärenden, som vanligen icke tillkomma honom i denna sin egenskap, har likaledes ersättning härför uppförts såsom för ordförandeskapet. Där konsulent handhaft även sekreteraregöromål eller medelsförvaltning, men ersättningen bokförts ouppdelad, har hela ersättningen upptagits såsom för konsulentarbetet. Ha sekreteraregöromål och medelsförvaltning eljest varit förenade på samme befattningshavare utan delning i bokföringshänseende, har hela ersättningen uppförts såsom för sekreteraregöromålen. I fråga om medelsförvaltning och annat expeditionsarbete, som handhafts av samme befattningshavare, har hela ersättningen uppförts såsom för det arbete, som ansetts vara befattningshavarens huvudsakliga, försåvitt icke ersättningen bokförts uppdelad. Sistnämnda regel har iakttagits även för andra icke här särskilt angivna fall.

Enligt uppgifterna i förevarande tabell ha egnahemsnämndernas personalkostnader uppgått till 554 850 kronor för år 1933 och till 559 394 kronor för år 1934. Därtill anmärkes, att egnahemsnämndens i Malmö personalkostnader icke kunnat uppföras till deras fulla belopp, beroende därpå att hushållningssällskapet på grund av lidna förluster på egnahemslånerörelsen nödgats vidkännas de huvudsakliga kostnaderna utan att kunna påföra egnahemsverksamheten desamma. Det har beräknats, att ett belopp av 12 000 kronor årligen eljest skolat påföras egnahemsnämnden. I mindre utsträckning och av annan anledning har förhållandet varit liknande i Hallands län. Samtliga personalkostnader för år 1934 skulle med hänsyn härtill rätteligen ha upptagits till omkring 575 000 kronor. Härav ha omkring 90 000 kronor åtgått för rese- och traktamentsersättningar samt för dagarvoden åt konsulenterna. Motsvarande utgiftspost uppgick till 45 000 kronor för egnahemsnämndernas ledamöter, till 25 000 kronor för egnahemsombuden och till 5 000 kronor för vandringsrättarna. En uträkning av personalkostnaderna i procent av kapitalskulden till egnahemslånefonden vid respektive års utgång har givit procenttalet 0,28 för år 1933 och 0,27 för år 1934. Egnahemsnämnderna inbördes har talet för år 1934 växlat från högst 0,48 för egnahemsnämnden i Luleå till lägst 0,20 för egnahemsnämnden i Kristianstad; härvid bortsett från egnahemsnämnderna i Malmö och Halmstad, om vars

personalkostnader icke föreligga fullständiga uppgifter. Vidare ha personalkostnaderna ställts i förhållande till antalet samtidigt fortfarande egnahemsbelånade lägenheter. Den genomsnittliga kostnaden per lägenhet var för samtliga egnahemsnämnder 10,73 kronor år 1933 och 10,36 kronor år 1934. Högsta talet för år 1934 visade egnahemsnämnden i Nyköping med 17,44 kronor och lägsta egnahemsnämnden i Umeå med 6,58 kronor.

De inkomster och utgifter, som egnahemsnämnderna röra sig med i förvaltningshänseende, framgå av *tabell K*. Samtliga inkomster för år 1933 uppgingo till 1 213 478 kronor. Den huvudsakliga inkomstposten utgjorde det statliga förvaltningsbidraget å 1 026 725 kronor. Övriga inkomster hänförde sig främst till ränteinkomster å fonderade förvaltningsbidrag. Utgifterna, sammanlagt 1 237 803 kronor, uppdelade sig med 681 124 kronor för förvaltningskostnader, med 408 842 kronor för förluster å lånerörelsen och med återstoden för andra utgifter. Anmärkas må, att förlustsiffran torde ha blivit betydligt högre, därest icke låneförmedlarna haft möjlighet att under statens medansvar bevilja uppskov till visst belopp med erläggande av räntor och amorteringar å utlämnade egnahemslån. För år 1933 beviljades dylikt uppskov för annuiteter å tillhopa 826 996 kronor. Riskfondmedlen uppgingo vid årets slut till 2 461 562 kronor.

Vissa beräkningar ha slutligen verkställts rörande egnahemsnämndernas genomsnittliga förvaltningsbidrag och årsutgifter för egnahemslåne- och jordförmedlingsverksamheten under de tre åren 1931—1933. Beräkningarna avse att fastslå inkomster och utgifter dels i förhållande till kapitalskulden till egnahemslånefonden vid respektive års utgång och dels per egnahemsbelånad lägenhet vid samma tidpunkter. De erhållna uppgifterna ha sammanförts i *tabell L* och giva vid handen följande. Förvaltningsbidragen ha uppgått till 0,53 procent av kapitalskulden för samtliga egnahemsnämnder med högst 0,64 procent för egnahemsnämnden i Luleå och lägst 0,36 procent för egnahemsnämnden i Kristianstad. Utgifterna ha varit något högre eller 0,54 procent för samtliga nämnder, med högst 0,84 procent för egnahemsnämnden i Malmö och lägst 0,36 procent för egnahemsnämnden i Kristianstad. I själva verket är nämnda procenttalet 0,54 något för lågt, enär hushållningssällskapen i Malmö och Halmstad burit förvaltningskostnader, som eljest påförts egnahemsnämnderna. Ett till 0,55 höjt procenttal torde med hänsyn härtill bättre återspegla det verkliga förhållandet. De redovisade utgifterna ha fördelat sig med talet 0,34 procent till förvaltningskostnader och med talet 0,20 procent till låneförluster. De högsta förvaltningskostnaderna åvila egnahemsnämnden i Linköping med 0,56 procent; de lägsta falla på egnahemsnämnden i Kristianstad med 0,25 procent. Från siffrorna för egna-

hemsnämnderna i Malmö och Halmstad — 0,15 resp. 0,14 — bortses även i detta sammanhang på grund av förutberörda särskilda förhållanden. De största låneförlusterna ha med 0,69 procent drabbat egnahemsnämnden i Malmö, medan egnahemsnämnden i Jönköpig är den enda, som helt undgått låneförlust. Blott egnahemsnämndens i Linköping förvaltningskostnader, 0,56 procent, ha ensamma överstigit förvaltningsbidraget, 0,55 procent. Summan utgifter har överstigit förvaltningsbidraget hos egnahemsnämnderna i Nyköping, Linköping, Malmö, Halmstad, Skara, Karlstad, Falun, Gävle, Härnösand, Östersund, Umeå och Luleå. Hos egnahemsnämnden i Malmö uppgingo utgifterna till 0,84 procent mot 0,51 i förvaltningsbidrag. Hos egnahemsnämnden i Örebro däremot stannade utgifterna vid 0,41 procent mot 0,59 i förvaltningsbidrag. De genomsnittliga förvaltningsbidragen per lägenhet, som varit egnahemsbelånad, ha uppgått till 20 kronor för samtliga egnahemsnämnder med högst 32 kronor för egnahemsnämnden i Malmö och lägst 16 kronor för egnahemsnämnderna i Kristianstad, Göteborg, Härnösand och Umeå. Utgifterna ha stannat vid likaledes 20 kronor per lägenhet för samtliga nämnder med högst 52 kronor för egnahemsnämnden i Malmö och lägst 11 kronor för egnahemsnämnden i Kalmar. Jämväl här visa sig utgifterna något för låga med hänsyn till förhållandena hos egnahemsnämnderna i Malmö och Halmstad. Med hänsyn jämväl därtill att ifrågavarande jämförelsetal är avrundat till jämna kronor genom att öre fått bortfalla vid uträkningarna, torde verkliga årsutgifterna ha uppgått till 21 kronor per lägenhet för samtliga nämnder. De redovisade utgifterna ha fördelat sig med 13 kronor på förvaltningskostnader och 7 kronor på låneförluster. De högsta förvaltningskostnaderna åvila egnahemsnämnden i Linköping med 20 kronor; de lägsta falla på egnahemsnämnden i Umeå med 8 kronor. Fortfarande bortses från egnahemsnämnderna i Malmö och Halmstad. De största låneförlusterna ha med 43 kronor drabbat egnahemsnämnden i Malmö, medan som nämnts egnahemsnämnden i Jönköping undgått förlust. Icke hos någon egnahemsnämnd ha enbart förvaltningskostnaderna överstigit bidraget per lägenhet. Summan utgifter har överstigit förvaltningsbidraget hos egnahemsnämnderna i Nyköping, Linköping, Malmö, Skara, Falun, Gävle, Härnösand och Östersund. Hos egnahemsnämnden i Malmö uppgingo de redovisade utgifterna till 52 kronor mot 32 kronor i förvaltningsbidrag. Hos egnahemsnämnden i Örebro däremot stannade utgifterna vid 17 kronor mot 25 kronor i förvaltningsbidrag. — Den omständigheten, att antalet egnahemsbelånade lägenheter växlar i viss mån oberoende av respektive egnahemsnämnders större eller mindre kapitalskuld, förklarar den delvis omkastade ordningsföljden mellan jämförelsetalen i tabellen med avseende på kapitalskuld, å ena, samt lägenhet, å andra sidan.

Tabell H. Befattningshavare (dock *ej* expeditio

Anm. De befattningshavare, som i främsta rummet anlitats
Extra anlitad personal är angiven med bokstaven e (

	Hushållningssällskap	Sekreterare	Egnahemskonsulent	Byggnadskonsulent	Jordbrukskonsulent	Husdjurskonsulent	Mejerikonsulent	Vandringsrättare	Dikningsförman
1	Stockholms	1	1(+1e)	—	1	1	—	2	2(+3e)
2	Uppsala	1	—	1	1(+1e)	1	—	2	3(+6e)
3	Södermanlands ...	1	1	1	2	1	—	1	18
4	Östergötlands	1	—	1	2(+1e)	1	1	1	13(+14e
5	Jönköpings	1	—	—	1+1	1	1*	1	1
6	Kronobergs	1	—	—	1	1	1*	3	1(+1e)
7	Kalmar norra ...	1	—	—	1	1	—	1	—
8	Kalmar södra ...	1	—	—	1	1	1*	3	1(+2e)
9	Gotlands	1	—	—	1	1	—	1	2
10	Blekinge	1	—	—	1+1	—	—	—	2
11	Kristianstads	1	1	—	1	1	—	4	—
12	Malmöhus	1	—	—	2	2	1	1	1
13	Hallands	1	—	—	1+1	—	—	1	3
14	Göteborgs o. Bohus	1	—	—	1+1	1	1**	3	6(+3e)
15	Älvsborgs norra..	1	—	—	2	—	1**	1	2(+14e
16	Älvsborgs södra..	1	—	—	1	—	—	1	1
17	Skaraborgs	1	1	2	2(+1e)	1	1	2	9(+68e
18	Värmlands	1	—	1	2	1	—	4	4
19	Örebro	1	—	—	1+1	1	1***	3	12(+12e
20	Västmanlands ...	1	—	—	1	1	1***	3	2
21	Kopparbergs	1	—	—	2	1	1	4	2
22	Gävleborgs	1	1	—	1	1	—	7	—
23	Västernorrlands ..	1	1(+1e)	—	3(+2e)	—	—	4	1
24	Jämtlands	1	—	—	2	—	—	3	3
25	Västerbottens ...	1	1	—	3	1	1	15	1e
26	Norrbottens	1	1	—	4	1	1	15	2e

*, **, *** Gemensam för sällskapen i fråga.

sonal) under år 1934 hos *hushållningssällskapen.*

ahemsverksamheten, ha angivits genom halvfet siffertyp (1).

Cementeringsförman	Länsträdgårdsmästare	Trädgårdskonsulent	Fiskerikonsulent	Fiskeriinstruktör	Hemkonsulent	Annan befattningshavare	
—	—	**1**	—	2	—	1 överassistent	1
18	—	1	—	—	1	1 trädgårdsdirektör	2
14	1	—	—	—	—	1 assistent åt länsträdgårdsmästaren 6 täckdikningsagronomer	3
—	—	1	—	1	1	1 elektrifieringskonsulent 8 trädgårdsförmän 3 (+2 à 3e) tuberkulosveterinärer	4
—	—	1	1	—	1	Ordf. i egnahemsnämnden är tillika *sekreterare*	5
—	1	—	1	—	—		6
—	—	1	—	—	—	1 verkställande *direktör* för egnahemsnämnden	7
—	—	1	1	—	—		8
—	—	1	—	1	—		9
—	—	1	—	—	—		10
—	—	1	—	—	—		11
—	—	1	—	1	1	2 veterinärer	12
—	—	1	—	—	—		13
—	—	1	—	—	—		14
—	2	—	—	—	—	Egnahemsnämndens kamrerare är tillika *konsulent*	15
—	2	—	—	—	—	Egnahemsnämndens kamrerare är tillika *konsulent*	16
—	—	1	1	—	—	1 länsmejerska	17
—	—	1	—	—	—		18
—	1	—	1	—	—	3 assistenter o. biträden för täckdikning	19
—	1	1	—	1	—		20
—	2	—	—	1	—		21
—	2	—	—	—	—		22
—	—	2	—	—	—		23
—	—	1	—	—	—		24
—	3	—	—	1	—	2 trädgårdsinstruktriser 1 slöjdlärare 1 slöjdlärarinna	25
—	1	—	—	1	2	1 slöjdkonsulent 1 slöjdlärare	26

Tabell I. Egnahemsnämndernas av egnahemsmedel

	Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	År	Ordförandenas årsarvode	Ledamöternas rese- o. trakt.-ers. samt dagarvode	Sekreterarearbete		Konsulentarbete		Vandringsrättarnas rese- o. trakt.-ers. samt dagarvode
					Rese- o. trakt.-ers. samt dagarvode	Lön o. årsarvode	Lön- o. årsarvode	Rese- o. trakt.-ers. samt dagarvode	
1	Stockholms	1933	500	2 627	1 000	—	6 600	7 136	10
		1934	500	5 368	1 000	—	8 800	5 760	—
2	Uppsala	1933	500	4 016	1 500	—	2 700	3 085	—
		1934	500	1 910	1 800	—	3 000	2 835	—
3	Södermanlands	1933	500	1 218	—	—	5 435	4 171	—
		1934	500	1 324	—	—	6 535	6 062	—
4	Östergötlands	1933	400	1 543	600	—	5 760	3 417	—
		1934	400	1 552	600	—	3 808	4 099	—
5	Jönköpings	1933	1 500	1 277	—	—	—	1 255	—
		1934	1 500	887	—	—	—	1 762	—
6	Kronobergs	1933	200	1 508	1 700	—	700	4 156	450
		1934	200	1 523	1 700	—	700	3 091	—
7	Kalmar norra	1933	—	1 781	3 000	—	—	1 645	—
		1934	—	1 050	3 000	—	—	753	—
8	Kalmar södra	1933	200	792	1 500	—	—	899	—
		1934	200	741	1 500	89	—	746	141
9	Gotlands	1933	550	1 851	2 500	—	3 000	2 435	—
		1934	500	1 738	1 500	—	1 500	2 425	—
10	Blekinge	1933	—	1 230	2 420	—	384	4 678	—
		1934	—	822	1 620	—	354	3 779	—
11	Kristianstads	1933	—	1 041	—	—	6 863	8 044	3 418
		1934	—	2 059	—	—	6 250	6 492	3 084
12	Malmöhus*	1933	—	1 128	—	210	750	230	912
		1934	—	1 001	—	40	—	—	672
13	Hallands**	1933	—	2 740	—	24	—	2 164	—
		1934	—	1 138	—	34	—	1 845	—
14	Göteborg och Bohus..	1933	300	3 536	3 826	120	—	960	—
		1934	300	2 868	3 805	219	—	470	—
15	Älvsborgs norra	1933	—	1 349	1 500	—	1 500	2 528	—
		1934	—	2 123	1 500	—	1 500	2 240	—
16	Älvsborgs södra	1933	—	2 914	3 500	1 776	—	—	—
		1934	—	2 846	3 500	1 476	—	—	—
17	Skaraborgs	1933	—	1 090	2 000	—	4 200	4 865	—
		1934	—	1 041	2 000	—	6 066	4 280	—
18	Värmlands	1933	500	1 749	5 724	—	500	10 500	—
		1934	500	1 952	5 688	—	500	11 107	—
19	Örebro	1933	500	1 235	2 280	503	1 482	2 540	—
		1934	500	1 221	2 280	352	1 482	4 096	—
20	Västmanlands	1933	200	1 071	2 500	—	300	2 730	—
		1934	200	1 418	2 500	—	300	2 109	—
21	Kopparbergs	1933	750	2 269	3 500	241	—	1 860	—
		1934	750	2 018	3 500	213	—	1 510	—
22	Gävleborgs	1933	—	1 156	1 500	43	4 432	3 704	—
		1934	—	947	1 500	—	4 932	2 970	—
23	Västernorrlands	1933	600	1 395	3 277	188	8 787	4 458	—
		1934	600	1 742	3 277	97	8 400	5 467	—
24	Jämtlands	1933	5 000	1 570	2 500	—	600	4 501	97
		1934	5 000	1 026	2 500	—	600	4 648	140
25	Västerbottens***	1933	—	2 704	9 325	59	726	3 665	—
		1934	—	2 635	7 652	509	720	3 051	—
26	Norrbottens	1933	—	1 704	7 898	1 662	7 912	7 365	—
		1934	—	1 656	8 380	2 763	7 477	6 438	—
27	Summa kr. för	1933	**12 200**	**46 494**	**63 550**	**4 826**	**62 631**	**92 991**	**4 887**
28	» » »	1934	**12 150**	**44 606**	**60 802**	**5 792**	**62 924**	**88 035**	**4 037**

* På grund av bristande medelstillgång hos egnahemsnämnden har kostnaderna i övrigt burits
burit ett visst belopp per år till bestridande av förvaltningskostnaderna, äro vissa i tabellen upptagna

bestridda personalkostnader för åren 1933 och 1934.

Egnahemsombud	Medelsförvaltning	Revision, siffergranskning o. kassakontroll	Expeditionsbiträde	Expeditionsvakt	Juridiskt biträde	Pension o. pensionsavgift	Summa personalkostnader	Personalkostnaderna i % av kapitalskulden till egnahemslånefonden resp. år d. 31 dec.	Personalkostnad per lägenhet, som fortfarande är egnahemsbelånad resp. år d. 31 dec.	
—	11 504	—	2 100	1 000	—	—	32 477	0,24	13: 50	1
705	12 550	912	2 620	—	—	—	38 215	0,27	15: 29	
—	5 000	750	5 430	100	500	—	23 581	0,34	13: 42	2
—	5 000	750	4 150	100	500	—	20 545	0,26	10: 84	
936	4 039	529	1 800	—	—	171	18 799	0,29	16: 33	3
456	3 357	429	1 800	—	—	152	20 615	0,30	17: 44	
555	4 897	1 172	3 747	—	2 700	—	24 791	0,46	18: 06	4
417	4 897	1 174	3 569	—	1 800	—	22 316	0,38	15: 48	
72	2 300	863	2 100	150	—	—	9 517	0,37	11: 43	5
42	2 300	840	2 100	150	—	—	9 581	0,36	11: 43	
1 952	4 200	1 024	3 400	600	—	1 500	21 390	0,44	12: 61	6
1 765	4 200	1 014	3 657	600	—	1 500	19 950	0,38	10: 85	
281	4 500	1 200	—	—	—	—	12 407	0,42	15: 82	7
659	4 500	1 200	—	—	—	—	11 162	0,35	13: 56	
334	3 000	408	1 000	100	—	—	8 233	0,31	9: 47	8
405	3 000	673	1 000	100	—	—	8 595	0,29	9: 42	
313	2 800	675	1 765	—	—	—	15 889	0,31	10: 84	9
209	3 100	675	2 722	—	—	—	14 369	0,27	10: 41	
2 021	1 500	326	1 900	725	900	—	16 084	0,30	9: 89	10
1 373	1 500	339	2 300	725	900	—	13 712	0,25	8: 05	
4 506	12 482	2 334	11 753	—	5 540	405	56 386	0,22	10: 07	11
2 056	12 391	2 181	12 232	—	5 504	405	52 654	0,20	9: 10	
—	—	250	—	—	—	—	3 480*	0,04	2: 48	12
—	—	250	—	—	—	—	1 963	0,02	1: 49	
568	1 000	186	3 000	—	900	—	10 582**	0,16	7: 48	13
586	3 000	204	3 000	—	1 200	—	11 007	0,16	7: 28	
—	1 453	700	2 275	—	—	—	13 170	0,28	8: 44	14
—	1 652	700	2 275	—	—	—	12 289	0,25	7: 59	
1 492	2 500	500	1 800	420	—	218	13 807	0,25	9: 63	15
1 706	2 500	500	1 800	420	—	218	14 507	0,24	9: 34	
594	2 700	750	1 261	300	1 500	78	15 373	0,29	9: 73	16
848	2 700	750	1 500	300	1 500	78	15 498	0,29	9: 42	
400	3 500	752	1 654	400	654	—	19 515	0,30	13: 45	17
610	3 500	737	3 178	400	1 162	—	22 974	0,35	16: 30	
—	10 493	544	5 316	1 120	900	—	37 346	0,42	13: 89	18
—	10 460	853	6 283	1 120	900	—	39 363	0,40	13: 65	
759	3 819	1 124	3 054	—	199	800	18 295	0,29	11: 85	19
308	4 204	1 224	3 169	—	—	2 300	21 136	0,32	12: 70	
306	5 100	622	816	—	—	—	13 645	0,27	11: 51	20
414	5 100	687	2 300	—	—	—	15 028	0,30	12: 32	
—	5 000	1 036	1 550	—	100	—	16 306	0,28	9: 65	21
—	5 500	948	1 550	—	100	—	16 089	0,26	9: 06	
1 709	5 096	450	3 251	—	—	1 000	22 341	0,41	12: 90	22
1 746	5 096	406	4 817	—	110	1 000	23 524	0,42	13: 19	
—	4 241	1 000	8 153	—	—	1 200	33 299	0,21	7: 31	23
—	4 241	1 100	8 474	—	—	1 200	34 598	0,21	7: 25	
295	3 500	733	3 350	—	—	—	22 146	0,32	10: 01	24
162	3 500	933	3 232	—	—	—	21 741	0,28	8: 82	
6 107	—***	1 366	5 993	1 000	—	260	31 205	0,22	6: 67	25
3 919	—	2 250	9 953	1 000	—	292	31 981	0,22	6: 58	
3 607	4 799	1 400	7 675	436	—	328	44 786	0,50	14: 85	26
3 423	4 766	900	9 389	462	—	328	45 982	0,48	14: 20	
26 807	**109 423**	**20 694**	**84 143**	**6 351**	**13 893**	**5 960**	**554 850**	**0,28**	**10: 73**	27
21 809	**113 014**	**22 629**	**97 070**	**5 377**	**13 676**	**7 473**	**559 394**	**0,27**	**10: 36**	28

hushållningssällskapet fr. o. m. 1932. ** Enär hushållningssällskapet av egnahemsnämnden upp-
ster blott beräknade. *** Medelsförvaltningen ingår i sekreteraregöromålen.

Tabell K. Egnahemsnämndernas inkomster och utgifter under år 1933 m. m.

Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	Summa inkomster	Därav statligt förvaltningsbidrag	Summa utgifter	Därav		Medgivet uppskovsbelopp	Riskfondmedel vid utgången av 1933
				förvaltningskostnader	låneförluster		
Stockholms	71 817	61 917	58 140	40 463	13 372	18 603	48 041
Uppsala	42 749	38 283	38 564	27 730	9 334	42 970	91 148
Södermanlands ...	49 072	35 008	38 261	20 946	13 615	39 772	—
Östergötlands	33 037	29 487	33 455	30 653	1 692	9 999	58 164
Jönköpings	19 285	15 548	15 727	13 135	—	—	30 129
Kronobergs	32 148	28 874	29 044	23 073	4 470	27 363	13 955
Kalmar norra ...	18 635	16 454	17 872	16 178	1 694	11 573	19 782
Kalmar södra ...	16 028	16 028	14 648	10 544	2 776	8 943	69 402
Gotlands	31 361	29 488	31 641	19 165	12 476	22 279	20 632
Blekinge	31 257	30 380	27 447	26 032	1 306	8 168	66 382
Kristianstads	108 226	91 926	120 529	63 306	25 963	170 699	657 099
Malmöhus	62 832	45 909	148 590	6 208	103 806	12 190	—
Hallands	45 294	33 900	45 317	8 760	27 294	78 934	154 880
Göteborg o. Bohus	29 234	25 774	17 956	17 912	—	21 799	65 989
Älvsborgs norra..	39 030	31 422	33 001	16 471	8 843	4 493	129 087
Älvsborgs södra..	35 034	29 967	30 404	19 813	8 239	4 177	122 148
Skaraborgs	41 885	33 917	41 988	21 967	14 445	39 425	29 607
Värmlands	57 600	49 512	61 038	44 008	14 386	39 548	124 478
Örebro	37 771	37 022	32 484	21 388	11 095	—	156 550
Västmanlands ...	28 556	28 556	30 346	15 961	11 131	—	23 663
Kopparbergs	36 590	33 648	30 625	22 944	6 978	3 431	108 707
Gävleborgs	56 441	32 871	56 441	24 431	14 115	15 345	191 887
Västernorrlands ..	78 313	73 361	105 312	48 500	53 040	159 922	18 382
Jämtlands	44 733	44 082	46 502	29 030	11 835	51 216	54 840
Västerbottens	79 366	74 992	73 341	41 024	31 046	36 147	82 070
Norrbottens	87 184	58 399	59 130	51 482	5 891	—	124 540
Summa kr.	**1 213 478**	**1 026 725**	**1 237 803**	**681 124**	**408 842**	**826 996**	**2 461 562**

Tabell L. Vissa beräkningar rörande egnahemsnämndernas genomsnittliga förvaltningsbidrag och årsutgifter för egnahemsverksamheten under åren 1931—1933.

Hushållningssällskaps egnahemsnämnd	De genomsnittliga förvaltningsbidragen i % av kapitalskulden till egnahemslånefonden resp. år d. 31 dec.	De genomsnittliga förvaltningsbidragen per lägenhet, som är egnahemsbelånad resp. år d. 31 dec.	De genomsnittliga årsutgifterna i % av kapitalskulden till egnahemslånefonden resp. år den 31 dec.			De genomsnittliga årsutgifterna per lägenhet, som är egnahemsbelånad resp. år den 31 dec.		
			Förvaltningskostnad	Låneförlust	Summa	Förvaltningskostnad	Låneförlust	Summa
Stockholms	0,48	25: —	0,31	0,11	0,42	16: —	6: —	22: —
Uppsala	0,54	21: —	0,37	0,08	0,45	14: —	3: —	17: —
Södermanlands ...	0,53	30: —	0,34	0,35	0,69	19: —	20: —	39: —
Östergötlands	0,55	20: —	0,56	0,03	0,59	20: —	1: —	21: —
Jönköpings	0,58	17: —	0,45	0,00	0,45	14: —	—	14: —
Kronobergs	0,59	17: —	0,46	0,12	0,58	13: —	3: —	16: —
Kalmar norra ...	0,56	20: —	0,45	0,03	0,48	16: —	1: —	17: —
Kalmar södra ...	0,57	17: —	0,36	0,06	0,42	10: —	1: —	11: —
Gotlands	0,56	19: —	0,37	0,18	0,55	12: —	6: —	18: —
Blekinge	0,57	18: —	0,51	0,04	0,55	16: —	1: —	17: —
Kristianstads	0,36	16: —	0,25	0,11	0,36	11: —	5: —	16: —
Malmöhus	0,51	32: —	0,15	0,69	0,84	9: —	43: —	52: —
Hallands	0,54	24: —	0,14	0,41	0,55	6: —	18: —	24: —
Göteborg o. Bohus	0,56	16: —	0,39	0,05	0,44	11: —	1: —	12: —
Älvsborgs norra..	0,55	21: —	0,33	0,08	0,41	13: —	3: —	16: —
Älvsborgs södra..	0,56	18: —	0,36	0,09	0,45	11: —	3: —	14: —
Skaraborgs	0,54	23: —	0,39	0,22	0,61	17: —	9: —	26: —
Värmlands	0,58	19: —	0,49	0,10	0,59	15: —	3: —	18: —
Örebro	0,59	25: —	0,31	0,10	0,41	13: —	4: —	17: —
Västmanlands ...	0,56	23: —	0,33	0,14	0,47	14: —	5: —	19: —
Kopparbergs	0,57	23: —	0,39	0,21	0,60	16: —	8: —	24: —
Gävleborgs	0,58	18: —	0,38	0,25	0,63	12: —	8: —	20: —
Västernorrlands ..	0,49	16: —	0,31	0,36	0,67	10: —	12: —	22: —
Jämtlands	0,63	19: —	0,41	0,27	0,68	12: —	8: —	20: —
Västerbottens ...	0,53	16: —	0,28	0,30	0,58	8: —	8: —	16: —
Norrbottens	0,64	18: —	0,55	0,10	0,65	16: —	2: —	18: —
Samtliga	0,53	20: —	0,34	0,20	0,54	13: —	7: —	20: —

V. Reformförslag i konsulentfrågan.

Den statsunderstödda egnahemsverksamhetens organisation fick sin nuvarande gestaltning genom 1928 års reform, då jordbruksdepartementets år 1919 inrättade egnahemsavdelning utbröts och ombildades till en särskild statens egnahemsstyrelse såsom centralorgan inom egnahemsväsendet. Omorganisationen genomfördes i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som framlagts av 1925 års kolonisationssakkunniga (statens offentliga utredningar 1927: 12).

Inom den lokala egnahemsorganisationen bibehöllo hushållningssällskapen till sina grunddrag den ställning, som allt sedan egnahemslånerörelsens början år 1905 tillkommit sällskapen.

I samband med beslutet om egnahemslånerörelsens upptagande gjorde 1904 års riksdag (r. skr. nr 145) ett uttalande om hushållningssällskapen såsom låneförmedlare, vilket torde få här återgivas. Vad anginge hushållningssällskapen hade riksdagen funnit dem vara synnerlige lämpliga för ifrågavarande ändamål. Då de hade till sin huvudsakliga uppgift att befrämja jordbrukets och därmed förbundna näringars förkovran, syntes frågan om beredande av egna hem på landsbygden åt arbetare böra vara föremål för deras livliga intresse, och torde detta intresse kunna påräknas icke blott vad egentliga jordbrukslägenheter anginge utan även i fråga om bostadslägenheter. Genom de utvägar, de i varje särskilt fall funne lämpliga, och genom sina underordnade organ, vilka på olika orter vore inrättade på skilda sätt, borde hushållningssällskapen särdeles väl kunna inhämta nödiga upplysningar såväl angående de lånesökandes personliga egenskaper som i övriga avseenden samt ävenledes utöva nödig kontroll å låntagarna och deras sätt att sköta sina lägenheter. De förändringar eller tillägg i organisationshänseende, vilka till äventyrs kunde påkallas av egnahemslånerörelsen, torde utan alltför stora svårigheter kunna av hushållningssällskapen vidtagas. Dessa sällskaps hittills utövade allmännyttiga verksamhet, bland annat för det mindre jordbrukets höjande, syntes även utgöra en borgen för att de skulle befinnas villiga att åtaga sig bestyret med ifrågavarande låne-

rörelse. Själva utövningen av hushållningssällskapets lånerörelse borde uppdragas åt förvaltningsutskottet eller annan delegation, som sällskapet utsåge.

Konsulentfrågan vid 1912 års riksdag. Frågan om en ordnad konsulentverksamhet för egnahemsrörelsen upptogs till riksdagsbehandling första gången år 1912 på grund av motion (nr II: 67) om vissa förändringar i egnahemslånerörelsens organisation. För att avhjälpa bristen på planmässighet vid egnahemsverksamhetens bedrivande ansåg motionären, att särskilda egnahemsinspektörer eller konsulenter borde anställas med uppgift bland annat att, innan egnahemslån beviljades, verkställa en ingående undersökning och värdering av jord, som ifrågasatts till egnahemslägenheter. Jordbruksutskottet, som fann förslaget värt beaktande från statsmakternas sida, ansåg sig likväl, då inom jordbruksdepartementet särskilda sakkunniga tillkallats för utredning av egnahemsfrågan och dessa även till behandling upptagit det föreliggande spörsmålet, böra avstyrka motionen, som också i enlighet därmed blev av riksdagen avslagen.

1911 års egnahemssakkunniga. Omförmälda 1911 års egnahemssakkunniga, som år 1914 framlade sitt betänkande i egnahemsfrågan, föreslogo i förevarande del, att varje hushållningssällskap måtte erhålla rättighet att hos sig anställa en med bidrag av statsmedel avlönad jordbrukskonsulent för att biträda vid handhavandet av egnahemsrörelsen. Som villkor för att hushållningssällskap skulle erhålla dylikt bidrag förutsattes, att konsulenten i regel skulle, innan egnahemslån beviljades, besiktiga lägenhet, för vilken egnahemslån söktes.

Kungl. Maj:ts proposition år 1919. På grund av nyssnämnda betänkande avlät Kungl. Maj:t proposition (nr 106) till 1919 års riksdag angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor. Däri anförde vederbörande departementschef om konsulentverksamheten bland annat följande.

Förslaget om anlitande i högre grad än då ofta vore fallet av biträde av jordbrukskonsulent vid handläggningen hos låneförmedlarna av egnahemsärenden fann departementschefen vara grundat på en riktig åskådning. Detta de sakkunnigas förslag hade av nästan alla dem, som yttrat sig om detsamma, vunnit livligt understöd. De erinringar, som framkommit mot förslaget, inneburo huvudsakligen, att de uppgifter, som enligt förslaget skulle tillkomma konsulenterna, skulle vad hushållningssällskapens verksamhet på ifrågavarande område beträffade lika väl och i vissa fall bättre kunna fullgöras genom egnahemsombuden eller på annat sätt. Det torde visserligen vara antagligt, att, synnerligast i län med starkt utvecklad egnahemsrörelse eller med stor areal, där egnahemslägenheterna låge spridda på långt avstånd från varandra, det icke bleve

lämpligt — särskilt för resekostnadernas skull — och måhända icke ens möjligt att fordra, att en konsulent skulle besiktiga varje lägenhet, för vilken lån söktes, samt förrätta inspektioner å egnahemslägenheter m. m. För dylika och andra liknande fall finge nödiga upplysningar inhämtas på annat sätt, såsom ock de sakkunniga förutsatt. Men i regel borde konsulenten vara egnahemsnämndens närmaste representant i det praktiska arbetet uti orterna.

Det skulle kunna ifrågasättas, anförde departementschefen vidare, att för ifrågavarande ändamål anställa en särskild kår av egnahemskonsulenter, skild från jordbrukskonsulenterna. Detta syntes dock av flera skäl icke lämpligt. I vissa landsdelar skulle särskilda egnahemskonsulenter möjligen komma att sakna full sysselsättning, under det att måhända i andra delar en ensam sådan konsulent ej skulle räcka till för ett helt län. Det bleve också svårt att draga gränsen mellan två sådana tjänstekårers befogenhet, åtminstone såtillvida som en egnahemskonsulent borde kunna lämna egnahemsbyggarna råd och hjälp även i jordbruksfrågor och icke blott i de med egnahemslånet direkt sammanhängande ämnen. Om alla dessa konsulenter bildade en enda kår, kunde också vinnas, att i större län området exempelvis mellan dem indelades distriktsvis, varigenom vissa fördelar kunde uppstå.

De konsulenter, som finge egnahemsfrågor om hand, borde lämna sakkunnigt bistånd även för jordförmedlingsverksamheten.

Konsulenterna borde stå till förfogande även för andra låneförmedlare eller jordförmedlare än hushållningssällskapen.

Rätt anordnad och tillämpad kunde konsulentorganisationen bliva av mycket stor betydelse för egnahemsrörelsens lyckliga och sunda utveckling.

Då en kår av jordbrukskonsulenter säkerligen under alla förhållanden bleve behövlig, hur än hushållningssällskapen organiserades och vare sig dessa sällskap skulle fortfarande handha egnahemsärenden eller icke, hyste departementschefen ej någon betänklighet att förorda en av egnahemsväsendets främjande betingad utveckling av jordbrukskonsulentinstitutionen.

Beslutet vid 1919 års riksdag. Med stöd av riksdagens, av jordbruksutskottet tillstyrkta bifall till förutberörda proposition utfärdade Kungl. Maj:t kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, i vars § 2 stadgades såsom villkor för egnahemslåneförmedling bland annat,

att hos låneförmedlande hushållningssällskap skulle finnas anställd minst en med bidrag av statsmedel avlönad jordbrukskonsulent med älig-

gande att biträda egnahemsnämnden samt i övrigt medverka vid egnahemsväsendets utveckling inom sällskapets område.

Enligt den samma dag (nr 575) utfärdade kungörelsen angående statsbidrag till avlönande av jordbrukskonsulenter skulle det åligga jordbrukskonsulent bland annat

att biträda hushållningssällskapets egnahemsnämnd vid av sällskapet bedriven jordförmedlingsverksamhet,

att på begäran lämna dem, som önskade komma i åtnjutande av egnahemslån eller att förvärva eller på arrende med köprätt övertaga lägenhet från med jordförmedlingslån understött jordstyckningsföretag, de råd och anvisningar, av vilka de kunde vara i behov, samt

att i allmänhet verka för egnahemsväsendets förkovran.

Därjämte föreskrevs, att jordbrukskonsulent skulle efter anmodan och erhållet förordnande biträda annan egnahemslåneförmedlare eller jordförmedlare än hushållningssällskapet.

1921 års riksdagsbeslut. I anslutning till beslut vid 1921 års riksdag om ändrade anställningsvillkor för jordbrukskonsulenter meddelades i kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 515) de bestämmelser, som fortfarande gälla med de ändringar, vilka genomfördes den 9 november 1928 (nr 443) och den 4 april 1930 (nr 123).

1928 års egnahemsreform. Vid genomförandet av 1928 års reform inom egnahemsväsendet uttalade vederbörande departementschef (prop. nr 97) med avseende på den lokala egnahemsorganisationen bland andra följande önskemål, nämligen *att* staten borde få något ökat inflytande på egnahemsarbetets lokala skötsel så att större garantier skapades för verksamhetens bedrivande enligt det allmännas fordringar *samt att* hushållningssällskapen kunde på ett effektivt sätt bidraga till ordnandet av jordanskaffningsfrågan, där så visade sig behövligt.

Uti en under riksdagsbehandlingen av ärendet väckt motion (nr II: 447) yrkades, att i vederbörande författning borde stadgas förbud för de hushållningssällskapens tjänstemän, som hade åliggande att biträda egnahemsnämnderna, att åtaga sig enskilda uppdrag av jordsäljare.

Nämnda yrkande tog även sikte på ifrågakommande jordbrukskonsulenter, varför här antecknas vederbörande utskotts av riksdagen godkända utlåtande i anledning av förevarande motion. Däri uttalades, att utskottet funne lämpligt, att tillägg gjordes till Kungl. Maj:ts föreliggande kungörelseförslag i enlighet med yrkandet i motionen. Det borde nämligen icke få förekomma, att någon av de hushållningssällskapets tjänstemän, som toge befattning med sällskapets egnahemsverksamhet, påtoge sig uppdrag mot ersättning i någon form av enskilda personer eller företag, som utövade jordstyckningsverksamhet eller eljest bedreve försäljning av egnahemslägenheter. Dessa tjänstemän borde givetvis stå helt

fria gentemot den egnahemssäljande allmänheten, vilkens åtgärder i vad anginge upplåtelser av egnahemslägenheter kunde komma att bliva föremål för samma tjänstemäns handläggning inom egnahemsnämnden. Bifölle riksdagen vad utskottet sålunda tillstyrkt, torde viss jämkning i bestämmelserna angående statsbidrag till avlönande av jordbrukskonsulenter böra vidtagas av Kungl. Maj:t. — Så skedde genom ändringen den 9 november 1928 (nr 443), varmed upphävdes jordbrukskonsulenternas tidigare föreskrivna åliggande att i förekommande fall lämna biträde åt privata jordsäljare.

Herrar Adlers och Lilliecreutz' promemoria år 1933. Konsulentverksamhetens ifrågasatta reformering har varit nära förbunden med frågan om förbättrade förutsättningar överhuvud taget för en framgångsrik egnahemsverksamhet under det allmännas ledning och uppsikt.

Berörda fråga avhandlades i den promemoria med vissa synpunkter beträffande statens understöds- och låneverksamhet för jordbruksnäringens förkovran, som inom jordbruksdepartementet tillkallade utredningsmän, lantbrukaren Nils Adler i Nykvarn och förutvarande hushållningssällskapssekreteraren Fabian Lilliecreutz i Jönköping, den 29 april 1933 avlämnade till chefen för jordbruksdepartementet. Beträffande egnahemsväsendet anförde utredningsmännen följande synpunkter.

Bildandet av nya jordbruk under egnahemsform utgjorde otvivelaktigt ett viktigt samhällsintresse, i den mån betingelser för jordbrukens fortbestånd förelåge. Statens stödjande verksamhet å förevarande område hade säkerligen också möjliggjort tillkomsten av många livsdugliga jordbruk, även om svårigheter icke minst på grund av den långvariga jordbrukskrisen tillstött, och densamma måste därför anses tjäna ett betydelsefullt allmännyttigt ändamål. Med avseende på sättet och grunderna för ifrågavarande verksamhets bedrivande syntes emellertid vissa erinringar kunna göras. Sålunda finge först framhållas, att en förbättrad ordning syntes erforderlig i avseende å jordanskaffningen för egnahemsbildningen. Berörda anskaffning hade hittills skett tämligen planlöst och utan tillräcklig blick för de uppgifter, det allmännas stödjande verksamhet här borde tillgodose. För tryggande av en efter mera enhetliga och ekonomiskt sunda principer lagd jordanskaffning syntes därför av behovet påkallat, att den under någon lämplig form centraliserades och ställdes under sakkunnig ledning ävensom att ökad kontroll å området föranstaltades från det allmännas sida.

Även de tillämpade grundsatserna för egnahemslåns utlämning ansåge utredningsmännen lämna rum för erinringar i vissa avseenden. Särskilt syftades härvid på att tillräckligt höga krav ej alltid ställdes på låntagarnas personliga och ekonomiska kvalifikationer för jordbruks bedrivande. Såsom redan antytts, måste det anses utgöra en grundbetingelse

för egnahemsverksamhetens samhällsnyttighet, att de nyskapade jordbruken kunde ekonomiskt fortbestå såsom egnahemsjordbruk, men utsikter härtill torde allraminst i förhandenvarande tryckta läge förefinnas, med mindre jordbrukens innehavare besutte viss egen kapitaltillgång samt för sin näringsutövning lämpade insikter och egenskaper. För att i berörda avseenden i möjligaste mån trygga egnahemsjordbrukens livsduglighet ansåge utredningsmännen för det första erforderligt, att såsom villkor för egnahemslåns erhållande uppställdes, att låntagare förutom erfarenhet i jordbruksarbete skulle äga viss teoretisk skolning å området. I den mån nöjaktig sådan icke kunde styrkas, borde därför låntagarna, innan lån beviljades, samlas för genomgång av särskilda yrkeskurser, vilka det borde åvila det allmänna att för ändamålet anordna och bekosta. För att ytterligare tillgodose låntagarnas behov av yrkesundervisning syntes lämpligt, att å olika orter särskilda med ifrågavarande jordbrukstyp väl förtrogna personer utsåges att tillhandagå låntagarna med råd och anvisningar beträffande jordbrukets skötsel m. m. Vidare borde tillses, att såsom låntagare godtoges endast personer, som givit prov på egen initiativförmåga och ekonomiskt sinne. Härjämte borde krävas, att låntagare skulle äga visst eget kapital att insätta i sitt jordbruk. Det borde alltså tillses, att i berörda avseende utfärdad författningsbestämmelse också i verkligheten tillämpades.* Uppfylldes angivna betingelser, torde kunna förväntas, att egnahemsinnehavarna komme att bilda en elit bland de mindre jordbrukarna, vilket syntes såväl önskvärt som motiverat med hänsyn till de avsevärda förmåner, som bereddes dem från det allmännas sida.

I övrigt ville utredningsmännen beträffande grunderna för egnahemslåns utlämning framhålla, att det, för så vitt fråga icke vore om tilläggsjord, icke syntes överensstämma med verksamhetens syfte, att lån beviljades personer, som redan vore ägare till sina jordbruk. Långivningen syntes i regel böra vara begränsad till mindre hemmansägare- och småbrukaresöner samt egentliga jordbruksarbetare, såsom torpare, statare och arbetare i husbondens kost. Att gå längre syntes ej lämpligt, enär egnahemskrediten icke borde avse att i vidare utsträckning övertaga den ordinära fastighetskreditens funktioner på jordbruksområdet. Tilläggas finge, att icke heller bildandet av s. k. arbetarsmåbruk borde falla inom den nuvarande egnahemsverksamhetens uppgift utan att angivna syftemål syntes böra tillgodoses på annan väg.

Utredningsmännen ville även framhålla den stora betydelsen av att frågan om egnahemsjordbrukens lämpliga storlek och ägosammanställ-

* Härmed åsyftas stadgandet i § 2 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 218) därom att egnahemslån ej må tilldelas annan än den som »visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till genomförande av med lånet avsett företag men är i behov av kraftigt bistånd härför».

ning ägnades ingående uppmärksamhet. Att härutinnan en riktig avvägning och anpassning praktiserades, utgjorde självfallet en av huvudförutsättningarna för att jordbruken skulle kunna bereda sina innehavare tillräckliga och varaktiga försörjningsmöjligheter. Erinras finge vidare om ett område, där åtskilligt otvivelaktigt kunde göras för att ställa egnahemsbildningen i ett förmånligare ekonomiskt läge. Utredningsmännen syftade här på jordbrukens utrustning med nödiga åbyggnader och döda inventarier, i avseende å vilken besparingar säkerligen skulle kunna vinnas på organisatorisk väg. För åbyggnadernas vidkommande skulle sålunda en standardisering av vissa härför erforderliga materialier förvisso medföra en kostnadsminskning, och i fråga om inventarierna borde samma resultat kunna uppnås genom gemensamt organiserade inköp i för ändamålet avsedda andelsföretag. Här berörda fråga kunde för övrigt anses äga stor betydelse för vårt lands jordbruk i dess helhet och syntes böra närmare utredas.

Slutligen ville utredningsmännen i avseende å egnahemsverksamheten framhålla behovet av allsidig och effektiv kontroll från det allmännas sida. Utan att berörda behov tillgodosåges på mera tillfredsställande sätt än hittills kunde enligt utredningsmännens mening säkerhet ej vinnas för att det allmännas åtgärder för egnahemsbildningens främjande bleve ändamålsenligt genomförda och i avsedd grad fruktbringande. För ifrågavarande syfte syntes bland annat erforderligt, att det centrala kontrollorganet, egnahemsstyrelsen, erhölle ökade befogenheter och förbättrade förutsättningar i övrigt för fyllande av sina kontrollerande uppgifter.

Egnahemsstyrelsens byggnadsutredning år 1933. I sin den 13 december 1933 avgivna, av Kungl. Maj:t på riksdagens begäran anbefallda utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader (statens offentliga utredningar 1934: 6) sammanfattade egnahemsstyrelsen sitt förslag sålunda, att medel borde ställas till förfogande:

1) för anställande av egnahemskonsulenter hos samtliga egnahemsnämnder,

2) för anordnande under egnahemsstyrelsens ledning av byggnadskurser för konsulenter och vandringsrättare ävensom för lantbyggmästare samt för egnahemslåntagare och andra småbrukare,

3) för uppläggande under egnahemsstyrelsens överinseende av typritningsserier för bostadshus och ekonomibyggnader,

4) för utarbetande genom egnahemsstyrelsens försorg av någon mindre handbok om uppförande och underhåll av bostadshus och ekonomibyggnader samt

5) för förstärkning av egnahemsstyrelsens arbetskraft.

Beträffande frågan om anställande av särskilda konsulenter för egnahemsverksamheten anförde egnahemsstyrelsen bland annat följande.

Utrustade med egnahemskonsulenter, vilka kunde personligen lämna egnahemsbildarna råd och upplysningar, bleve egnahemsnämnderna i tillfälle att på ett mera effektivt sätt än för det närvarande utöva den sorgfälliga ledning, övervakning och tillsyn över egnahemmens iordningställande, som torde utgöra en ofrånkomlig garanti för vinnande av åsyftat förbilligande av byggnadskostnaderna. Härförutan torde nämligen statens betydande uppoffringar för befrämjande av egnahemsbildningen icke kunna förväntas bliva till största möjliga gagn. Med sakkunnigt biträde skulle egnahemsnämnderna därjämte kunna bättre än nu följa utvecklingen och var för sitt verksamhetsområde förmedla nya rön inom byggnadsbranschen. Det borde åligga egnahemsnämnderna att tillhandagå egnahemsbyggarna med prisuppgifter på snickerier och övriga byggnadsvaror från leverantörer i orten samt från snickeri- och byggnadsfirmor, som på andra platser bedreve industriell framställning eller affärsmässig förmedling av sådana varor. Därvid skulle det givetvis även tillkomma egnahemsnämnderna att upptaga beställningar och anbud för förmedling av gemensamma inköp, i den mån så funnes lämpligt.

Utredningsuppdraget från 1934 års riksdag. I motion vid 1934 års riksdag (nr II: 347) föreslogo herrar *Herman Norling* i Rämen och *Nils Persson* i Grytterud riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande frågan om anställande av egnahemskonsulenter åt hushållningssällskapens egnahemsnämnder.

Till stöd för sitt förslag anförde motionärerna följande.

Frågan om åtgärder för att lindra verkningarna av den depression, som under senare åren gått ut över näringslivets olika grenar, hade blivit den allt mera dominerande statsangelägenheten. Främst hade statsmakternas strävanden i sådant syfte inriktats på att motverka den minskning i arbetstillfällena, som föranletts av krisen.

Bland åtgärderna för att tillskapa nya arbetstillfällen och därmed ökade utkomstmöjligheter för vårt folk ville motionärerna framhålla vikten av den rörelse, som sökte bereda självförsörjning genom jordbruksarbete. På den statliga egnahems- och arbetarsmåbruksverksamheten ställdes särskilt stora anspråk och även förhoppningar. Medan jordbrukarna i allmänhet lämnades stöd genom åtgärder för jordbrukets utveckling och förbättrade avsättningsförhållanden för jordbruksprodukterna, sökte statsmakterna samtidigt bereda mindre bemedlade och jämväl medellösa personer möjlighet att genom förvärv av mindre jordbrukslägenheter erhålla sin bärgning. Det vore därför en angelägenhet av utomordentlig räckvidd, att de uppgifter, vilka åvilade egnahemsväsendets organ, bleve omsorgsfullt tillvaratagna. Men givetvis förutsatte detta, att de organ, vilka handhade egnahemsarbetet, utrustades så att de kunde påräknas ha möjlighet att ägna sina uppgifter den ingående och skyndsamma handläggning, som vore nödvändig för att det allmännas uppoffringar för egnahemsbildningen skulle bliva fruktbärande. För närvarande

vore egnahemsnämnderna hänvisade till att anlita respektive hushållningssällskaps jordbrukskonsulenter. Den betydande utveckling, som statens genom hushållningssällskapen förmedlade anslags-, låne- och bidragsverksamhet för olika jordbruksändamål under de senare åren genomgått, hade haft till följd, att jordbrukskonsulenternas tid för olika ärenden blivit synnerligen kringskuren. För att medhinna sina mångskiftande göromål nödgades konsulenterna gruppera ärendena för handläggning i ett sammanhang på samma ort. Härigenom eftersattes önskemålet på skyndsamhet, som vore av stor vikt i egnahemsarbetet. Dessutom medgåve icke den begränsade tiden konsulenterna att ingående och i detalj sysselsätta sig med egnahemslåneärendena.

Det torde kanske anmärkas, att härmed icke avsåges att kritisera det arbete, som likväl utfördes. Tvärtom hade motionärernas ledamotskap av egnahemsnämnd givit dem full anledning att vitsorda det intresserade och gagnrika arbete, som under förefintliga begränsade möjligheter utfördes av konsulenterna. Vad de avsåge, vore att vinna en utvidgning av och att underlätta detta arbete. Härför torde krävas en reformering av konsulentinstitutionen, i vad denna tjänade egnahemsrörelsen. En dylik reform torde icke låta sig genomföras med det statsbidrag, som utginge till egnahemsnämnderna. Nämnda bidrag avsåge visserligen att täcka förvaltningskostnaderna men även uppkommande förluster å lånerörelsen. Förutom att kristiden krävde stegrade avskrivningar genom statsbidraget, kunde det näppeligen anses ingå i förvaltningskostnaderna för själva lånerörelsen att utbygga konsulentarbetet, som närmast finge betraktas såsom en hjälpverksamhet bland låntagarna och icke såsom ett led i förvaltningen av lånerörelsen. Enligt motionärernas mening torde för ändamålet anvisas särskilda medel.

Ett annat spörsmål, som torde uppmärksammas i detta sammanhang, vore det, huruvida icke vid en uppdelning av konsulentverksamheten för egnahemsarbetet, å ena sidan, och hushållningssällskapens övriga uppgifter, å andra sidan, även den inre förvaltningen borde uppdelas så att sekreterare- och andra expeditionsgöromål för egnahemsverksamheten särskildes från sällskapens övriga expedition.

Det torde tillika kunna ifrågasättas, om icke genom föreslagna avlastning från jordbrukskonsulenterna reformen skulle kunna medföra någon besparing i statens anslag till hushållningssällskapens konsulentverksamhet, exempelvis genom att antalet jordbrukskonsulenter kunde i något län minskas genom arbetets uppdelning.

Inför det ansvar, som enligt det anförda åvilade egnahemsnämnderna såsom lokalorgan för egnahemsrörelsen, och med tanke på den ytterligare utveckling av rörelsen, som med all sannolikhet kunde förutses, hade Värmlands läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd under hösten 1933 i framställning till Kungl. Maj:t framhållit såsom oundgängligen nödvändigt, att nämnden tillfördes erforderlig arbetskraft för fullgörande av den samhälleliga uppgift, som nämnden hade att fylla. Enligt nämndens mening borde därför i och för egnahemsarbetet anställas en konsulent, som kunde ägna sig helt åt detta arbete. Nämnden, som föreställde sig, att motsvarande behov gjorde sig gällande jämväl hos egnahemsnämnderna inom andra län, hade hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande av medel till anställande av en särskild egnahemskonsulent inom Värmlands län.

Ehuru motionärerna närmast med hänsyn därtill, att omförmälda framställning icke lett till önskat resultat, velat draga frågan om anställande av egna-

hemskonsulent hos egnahemsnämnden i Värmlands län inför riksdagen, hade de emellertid i betraktande av angelägenheten över huvud taget, att egnahemsnämndernas behov av arbetskraft tillgodosåges, ansett påkallat att för riksdagen framlägga spörsmålet om allmän förstärkning av egnahemsnämnderna med egnahemskonsulenter. Det vore uppenbarligen icke försvarligt att under ökning av det allmännas uppoffringar för egnahemsrörelsen avfordra egnahemsorganen ytterligare prestationer till låntagarnas fromma utan att samtidigt tillse, att dessa organ hade möjlighet därtill. Det personliga tillhandagåendet med råd och upplysningar kunde naturligtvis icke lämnas utan att personal funnes härför. En rimlig begäran ville det förefalla vara, att den omfattande egnahemsverksamheten försåges med en särskild arbetskraft för varje egnahemsnämnds område. De avsevärda statsmedel, som vore nedlagda i egnahemslånerörelsen och som för varje år ökades med betydande belopp, hade sådana dimensioner, att statsmakterna torde finna ofrånkomligt att skapa nödig garanti för medlens bästa utnyttjande. Kostnaderna för den reform, varom här vore fråga, syntes motionärerna ringa i förhållande till de stora värden, som äventyrades. Hänsynen till de enskilda hjälpsökande, vilka inom egnahemsrörelsen sökte stöd för att kunna förbättra sina levnadsvillkor, torde också påfordra, att staten på allt sätt underlättade deras strävan. Här vore ju merendels fråga om personer, som saknade erfarenhet av egen företagsverksamhet, och som därför vore särskilt beroende av personlig handledning vid ordnandet av det egna företaget. Det ville synas motionärerna, som kunde det icke längre få fortgå, att den möjlighet härtill, som erbjöde sig genom utvidgning av den konsulterande verksamheten, lämnades obeaktad. Det vore också på tiden, att det sociala arbete, som egnahemsnämnderna utfört, vunne det erkännande av statsmakterna, vilket bäst kunde uttryckas genom att nämnderna erhölle större möjligheter att fullfölja och fortsätta sin verksamhet. Härigenom kunde också tänkas, att egnahemsnämnderna erhölle möjlighet att organisera den jordanskaffning för egnahemsändamål, som hittills mäst helt lämnas åt det enskilda initiativet.

Vidden och betydelsen av det spörsmål, som härmed givits någon belysning, torde dock icke medgiva en lösning härav redan under pågående riksdag. Härför torde erfordras en fullständig utredning med förslag rörande egnahemsnämndernas förstärkning med egnahemskonsulenter och dessas anställningsförhållanden.

Över motionen införskaffade jordbruksutskottet i vederbörlig ordning yttrande från *egnahemsstyrelsen*, vilket avgavs den 9 mars 1934 och hade följande lydelse.

Vid olika tillfällen, då fråga förevarit om reformer inom egnahemsväsendet såsom senast beträffande åtgärder i avsikt att förbilliga egnahemslåntagarnas byggnadskostnader, hade egnahemsstyrelsen framhållit, att mera vittgående sådana vore nära förbundna med frågan om förbättrade förutsättningar överhuvud taget för en framgångsrik egnahemsverksamhet. I sådant syfte hade egnahemsstyrelsen bland annat understrukit nödvändigheten av att hos varje egnahemsnämnd funnes anställd en konsulent, som ägnade sig enbart åt egnahemsarbetet. Härigenom skulle den praktiska handledningen bland egnahemslåntagarna kraftigt kunna främjas genom ökade tillfällen till råd och anvisningar såväl från början med egnahemmens anläggande som sedermera i drivandet av jordbruk med binäringar. Det vore för egnahemsstyrelsen känt, att

i län, där egnahemskonsulent funnes tillgänglig, dennes arbete visat sig i hög grad gagneligt för verksamheten. Utrustade med egna konsulenter kunde egnahemsnämnderna på ett mera enhetligt och effektivt sätt än för närvarande utöva sorgfällig ledning, övervakning och tillsyn över egnahemmens iordningställande. Härförutan torde statens betydande uppoffringar för befrämjande av egnahemsbildningen icke kunna förväntas bliva till största möjliga gagn. Med sakkunnigt biträde kunde egnahemsnämnderna därjämte bättre följa utvecklingen och var för sitt område förmedla nya rön inom egnahemsverksamheten.

Genom att med stöd av omförmälda synpunkter i ämnet ha i sin ovanberörda utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader förordat, att medel borde ställas till förfogande för, jämte annat, anställande av egnahemskonsulent hos varje egnahemsnämnd, hade egnahemsstyrelsen redan tagit ställning till förevarande spörsmål (statens offentliga utredningar 1934: 6).

Egnahemsstyrelsen hyste sålunda den bestämda uppfattningen, att en framgångsrik egnahemsverksamhet vore betingad av att inom varje egnahemsnämnds område funnes tillgänglig särskild tjänsteman med uteslutande uppgift att vara egnahemskonsulent. I detta sammanhang borde anmärkas, att egnahemsrörelsen ursprungligen närmast avsett själva kreditgivningen och att det nu utgående statsbidraget för rörelsens handhavande, såsom motionärerna anfört, icke tillmätts för bestridande av jämväl avlöning åt konsulent, utan hade egnahemsnämnderna i regel härutinnan varit hänvisade till det biträde, som kunnat erhållas av respektive hushållningssällskaps jordbruks- och byggnadskonsulenter samt vandringsrättare. Uppenbart torde det emellertid vara, att egnahemsnämndernas verksamhet numera nått sådan omfattning, att hänsynen såväl till de enskilda egnahemsföretagarnas behov av biträde som till det allmännas intresse av egnahemsbildningens ändamålsenliga bedrivande torde göra berättigad den kostnad, som skulle föranledas av konsulentarbetets reformering i den riktning, som nu motionärerna liksom tidigare egnahemsstyrelsen föreslagit.

I likhet med motionärerna ansåge sig egnahemsstyrelsen slutligen icke kunna i detta sammanhang förbigå frågan om organisation under allmän kontroll av jordanskaffningen för egnahemsändamål. Ju mera jorden toges i anspråk med bistånd av allmänna medel, desto mera framträdde kravet på vidtagande av åtgärder till förekommande av att statens uppoffringar i form av billiga villkor för tillgodonjutande av de för ändamålet anvisade medlen utnyttjades för en höjning av jordpriset vid ökad efterfrågan å jord Det hade visat sig, att, då egnahemsnämnd genom sin konsulent kunnat biträda egnahemslånesökande, förmånligare villkor kunnat erhållas än då vederbörande på egen hand inköpt jord och avtalat om byggnadernas uppförande.

Egnahemsstyrelsen tillstyrkte sålunda den utredning, varom hemställts i förevarande motion.

Jordbruksutskottet anförde genom utlåtande i ämnet (nr 59) följande.

Otvivelaktigt vore det ur skilda synpunkter en viktig angelägenhet, att den statsunderstödda egnahemsverksamheten inom de olika hushållningssällskapen bedreves på ett rationellt och lämpligt sätt. Inom vissa hushållningssällskaps områden hade anställts konsulenter med uteslutande uppgift att vara verk-

samma i sådant syfte. Inom andra hushållningssällskap åter hade motsvarande uppgift anförtrotts åt någon sällskapets jordbrukskonsulent, byggnadskonsulent eller vandringsrättare. Behovet av både snabb och ingående hjälp i fråga om egnahemsärendenas handläggning inom respektive hushållningssällskap hade emellertid framträtt allt starkare i den mån som statsmakterna funnit sig böra såsom ett led i åtgärderna till arbetslöshetens bekämpande på ett alldeles särskilt sätt understödja egnahemsbildandet på landsbygden. På sätt framginge av såväl motionen som egnahemsstyrelsens yttrande torde det ock på vissa håll ha visat sig erbjuda svårigheter att tillgodose behovet i förevarande avseende genom de hushållningssällskapens ovannämnda befattningshavare, vilkas huvudsakliga tid och krafter i varje fall måste tagas i anspråk för andra egnahemsrörelsen icke direkt vidkommande uppgifter. För att möjliggöra större koncentration och enhetlighet i fråga om egnahemskonsulentverksamheten syntes det vara ett önskemål, att inom sådana hushållningssällskaps områden, där egnahemsrörelsen erhållit så stor omfattning, att konsulentverksamheten på detta område icke kunde, om den skulle kunna rätt fylla sin uppgift, kombineras med annan verksamhet, egnahemskonsulenter anställdes med uteslutande uppgift att ägna sig åt egnahemsrörelsen. För ett närmare bedömande av denna fråga torde emellertid, såsom motionärerna ock avsåge, en utredning vara erforderlig. Härvid borde uppmärksamhet ägnas frågan huruvida dessa befattningshavare borde, såsom nu i förekommande fall torde vara regel, vara anställda av respektive hushållningssällskap med skyldighet att helt stå till egnahemsnämndens förfogande, eller om ifrågavarande konsulenter borde vara direkt anställda hos de under vederbörande hushållningssällskap sorterande egnahemsnämnderna. För det förra alternativet syntes kunna åberopas, att hushållningssällskapen i varje fall hade att bära det ekonomiska ansvaret för egnahemslåneverksamheten. Såsom ett särskilt önskemål torde jämväl böra framhållas, att det under alla förhållanden borde åligga den befattningshavare, som kunde komma att utöva egnahemskonsulentverksamheten, att även tjänstgöra såsom sekreterare hos vederbörande egnahemsnämnd. Nu antydda och andra i samband med förevarande fråga stående spörsmål torde böra bli föremål för undersökning vid den utredning, varom utskottet ansåge sig böra hemställa, att framställning gjordes hos Kungl. Maj:t.

Under åberopande av det anförda hemställde utskottet, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående frågan om egnahemskonsulentverksamhetens lämpliga ordnande inom de särskilda hushållningssällskapens områden samt för riksdagen framlägga ett förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Riksdagen biföll jordbruksutskottets hemställan i ärendet (r. skr. nr 188).

Genom Kungl. brevet den 11 maj 1934 lämnades utredningsuppdraget åt statens egnahemsstyrelse.

VI. Hushållningssällskapens yttranden över nu ifrågasatta ombildning av konsulentverksamheten.

Med anledning av föreliggande utredningsuppdrag har egnahemsstyrelsen ansett lämpligt bereda hushållningssällskapen tillfälle att genom deras förvaltningsutskott eller egnahemsnämnder yttra sig i ärendet redan under utredningsarbetets fortgång. Ur sällskapens ifrågavarande yttranden antecknas följande.

Stockholms läns och stads hushållningssällskap: Genom att år 1934 avdela en jordbrukskonsulent för egnahemsverksamheten har sällskapet redan funnit nödvändigt att ställa särskild konsulent till egnahemsnämndens förfogande. På grund av den växande arbetsbördan har konsulenten på sistone haft agronomiskt biträde.

Uppsala läns hushållningssällskap: Sällskapet framhåller, att det nuvarande egnahemsarbetet tager i anspråk större delen av en jordbrukskonsulents arbetskraft, varjämte sällskapets sekreterare ombesörjer egnahemsärendenas expeditionella handläggning. Bristen på erforderlig konsulentpersonal har föranlett sällskapet att alltsedan år 1918 på egen bekostnad anställa en extra ordinarie jordbrukskonsulent. Sällskapet uttalar, att det med hänsyn till växlande förhållanden landets olika delar emellan vill förefalla lämpligt, att blivande bestämmelser om egnahemskonsulents åligganden avfattas i sådana allmänna ordalag, att lokala önskemål kunna tillgodoses vid deras tillämpning.

Södermanlands läns hushållningssällskap: Sällskapet, som år 1926 anställde en jordbrukskonsulent såsom uteslutande sekreterare och expeditionsföreståndare hos egnahemsnämnden, anför, att den sålunda träffade anordningen med egnahemskonsulent visat sig ändamålsenlig. På grund av ökad arbetsmängd har en person med agronomutbildning sedan sommaren 1934 biträtt egnahemskonsulenten.

Östergötlands läns hushållningssällskap: Inför den utveckling, som egnahemsverksamheten inom området företett under de senaste åren och som av allt att döma är påräknelig även för framtiden, understryker egnahemsnämnden önskvärdheten och betydelsen av att en särskild egnahemskonsulent kan anställas. Med hänsyn därtill att förhållandena i fråga om egnahemsverksamheten säkerligen gestalta sig mycket olika inom landets skilda delar, uttalar sig nämnden för lämpligheten av att blivande bestämmelser rörande egnahemskonsulents åligganden avfattas i allmänt hållna ordalag.

Jönköpings läns hushållningssällskap: Egnahemsnämnden anför, att det för

nämndens fortsatta verksamhet är synnerligen angeläget, att egnahemskonsulent snarast ställes till dess odelade förfogande.

Kronobergs läns hushållningssällskap: Enär utgående statsbidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna behövs även för utökning av riskfonden och sålunda icke bör tagas i anspråk för utvidgad konsulentverksamhet, finner egnahemsnämnden särskilt statsbidrag till avlöning och till större delen av resekostnader utgöra en förutsättning för att egnahemskonsulent skall kunna anställas. Samtidigt framhålles, att egnahemslåntagarna icke böra sättas i särställning gentemot andra mindre jordbrukare beträffande rådgivning och ekonomiskt stöd till förbättringsarbeten.

Kalmar läns norra hushållningssällskap: För sällskapets egnahemsverksamhet är hos egnahemsnämnden anställd en verkställande direktör, som tillika är sekreterare och skattmästare, varjämte sällskapets jordbrukskonsulent biträder nämnden. Sålunda vidtagen anordning har visat sig vara tillfredsställande inom nämndens jämförelsevis begränsade område.

Kalmar läns södra hushållningssällskap: I detta sammanhang vill egnahemsnämnden uttala såsom sin mening, att en egnahemskonsulents verksamhet näppeligen bör begränsas, när det gäller rådgivning, till småbrukare, som erhållit egnahemslån, ty även de, som icke kommit i åtnjutande av dylika förmånliga lån måhända jämte premielån, torde få anses berättigade till rådgivning i samma omfattning. Sistnämnda grupp småbrukare, vilken torde utgöra huvudparten, tillgodoses visserligen i förevarande avseende genom hushållningssällskapens konsulenter och vandringsrättare, men det synes knappast böra göras sådan skillnad på omförmälda båda småbrukargrupper, att olika konsulenter med i huvudsak samma uppgifter skola lämna råd, den ene åt småbrukare med egnahemslån och den andre åt småbrukare utan egnahemslån.

Gotlands läns hushållningssällskap: En egnahemskonsulent bör kunna biträda vid sällskapets undervisningsverksamhet bland mindre jordbrukare i allmänhet, vilken verksamhet synes ligga nära egnahemskonsulentens.

Blekinge läns hushållningssällskap: Under förutsättning, att tvenne vandringsrättare kunna anställas, anses det icke nödvändigt för närvarande att anställa någon ny konsulent hos sällskapet. Såsom skäl för frågans lösande genom anställande av vandringsrättare anföres dels att åtskilligt av det arbete, som nu tillkommer jordbrukskonsulent, är av den beskaffenhet, att det kan utföras av vandringsrättare, dels ock att det icke kan vara annat än till fördel för egnahemsverksamheten, att den konsulent, som handhar egnahemsärendena, får behålla den närmare kontakt med utvecklingen på jordbruksområdet, som är en följd av hans anställning och tjänstgöring även såsom jordbrukskonsulent bland annat genom deltagande i sällskapets undervisningsverksamhet. Den alltmer växande arbetsbördan tvingar dock till anställande av mera personal, i första hand vandringsrättare såsom varande den bästa och billigaste lösningen för länets vidkommande, därvid dock sällskapet räknar med statsbidrag också till dessas avlöning. Vandringsrättarna böra få tagas i anspråk för såväl egnahemsarbetet som sällskapets verksamhet i övrigt.

Kristianstads läns hushållningssällskap: Den omfattande egnahemsrörelsen inom länet kan enligt egnahemsnämndens mening ej nöjaktigt skötas utan egnahemskonsulent.

Malmöhus läns hushållningssällskap: Om egnahemsnämndens verksamhet skall vidgas genom anställande av egnahemskonsulent och genom nya arbetsuppgifter, ökas ovillkorligen kostnaderna för verksamheten. Sällskapets egnahems-

låneröreIse befinner sig i en synnerligen dålig ekonomisk ställning, ity att stora förluster redan uppstått och ytterligare synas vara oundvikliga. Egnahemslåneräkenskaperna förete därför en ej oväsentlig brist. Under sådana omständigheter är det nödvändigt, att anslagen till förvaltningen ökas i betydande mån, då nu tillgängliga medel äro otillräckliga för verksamheten i dess hittillsvarande utsträckning.

Hallands läns hushållningssällskap: Beaktande den utveckling, egnahemslånerörelsen tagit, samt angelägenheten av förbindelse mellan nämnden och låntagarna, finner egnahemsnämnden det nödvändigt, att särskild egnahemskonsulent anställes snarast möjligt, vilken konsulent bör avlönas med statsmedel i likhet med andra konsulenter.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap: Enligt egnahemsnämndens mening utgör bristen på byggnadsteknisk sakkunskap ett allvarligt hinder för åstadkommande av ändamålsenliga egnahemsbyggnader. Utan att denna brist blir på ett eller annat sätt avhjälpt, torde det vara skäligen utsiktslöst att komma till rätta med byggnadsfrågan. Ett framträdande önskemål är därför, att blivande egnahemskonsulenter erhålla särskild byggnadsteknisk utbildning. En förutsättning för anställande av egnahemskonsulent är, att erforderligt statsbidrag ställes till förfogande för avlöning.

Älvsborgs läns norra hushållningssällskap: Egnahemsnämnden framhåller, att egnahemslåntagarna icke böra betraktas såsom en särskild klass jordbrukare för sig utan såsom jordbrukare bland andra yrkesbröder.

Älvsborgs läns södra hushållningssällskap: En duglig egnahemskonsulent, som egnahemsnämnden kan någorlunda fritt använda sig av, kan bliva till betydande gagn för egnahemsrörelsen inom nämndens område.

Skaraborgs läns hushållningssällskap: Alldenstund egnahemsförhållandena inom landets olika delar växla ganska avsevärt, får det anses önskvärt, att de bestämmelser rörande egnahemskonsulents åligganden, som kunna varda utfärdade, icke bliva alltför detaljerade utan avfattas i mera allmänna ordalag. Det synes även önskvärt, att egnahemskonsulent erhåller särskild utbildning för byggnadstekniska ärendens handläggning.

Värmlands läns hushållningssällskap: Tidigare, innan ännu egnahemslånerörelsen tagit större omfattning inom länet, har jordbrukskonsulenternas arbete utan nämnvärda svårigheter kunnat bedrivas jämsides för egnahemsnämnden och sällskapet i övrigt. Från år 1920 har emellertid rörelsen utvidgats synnerligen starkt, samtidigt som de åligganden därjämte, vilka i första hand åvila jordbrukskonsulenterna, i väsentlig grad ökats. I detta avseende erinras om den betydande utveckling, som statens genom hushållningssällskapen utövade anslags- och låneverksamhet för olika jordbruksändamål genomgått under de senare åren. Följden härav har blivit, att jordbrukskonsulenterna äro över höVan betungade med arbete. Uppenbart torde vara, att den nuvarande organisationen icke är tillfyllest för att förekommande göromål skola kunna i längden utföras på tillfredsställande sätt och i rätt tid. Med tanke vidare på den ytterligare belastning av egnahemslånerörelsen i länet, som med all sannolikhet kan förväntas, synes det vara oundgängligt, att egnahemsnämnden tillföres erforderlig ordinarie arbetskraft för fyllande av nämndens samhällsviktiga uppgift.

Örebro läns hushållningssällskap: I beaktande av att tillgången och efterfrågan på egnahemslägenheter växlar rätt avsevärt mellan skilda län och egnahemslåntagarnas behov av stöd och hjälp därigenom är olika, synes det ej

vara nödvändigt eller lämpligt, att de bestämmelser, som fastställas om egnahemskonsulents åligganden, bliva särskilt detaljerade, utan böra de avfattas helt allmänt.

Västmanlands läns hushållningssällskap: För sällskapet är det angeläget, att frågan om särskild egnahemskonsulent löses fortast möjligt. Den nuvarande anordningen med en och samma person såsom både jordbrukskonsulent och egnahemskonsulent är icke tillfredsställande. Såväl egnahemsverksamheten som sällskapets verksamhet i övrigt är numera av den omfattningen, att en konsulent icke i fortsättningen ensam kan medhinna alla förekommande göromål.

Kopparbergs läns hushållningssällskap: Egnahemsnämnden erinrar om att nämnden tidigare vid skilda tillfällen framhållit behovet och önskvärdheten av att det måtte bliva möjligt att få anställa en konsulent med huvudsaklig uppgift att tjänstgöra såsom egnahemskonsulent. De nya arbetsuppgifter, som under de senaste åren tillkommit hushållningssällskapen och deras egnahemsnämnder särskilt, ha varit högst betydande. Då samtidigt statsanslagen till sällskapen icke oväsentligt minskats och riskerna vid låneförmedlingen på grund av rådande ekonomiska konjunkturförhållanden avsevärt ökats, har det varit möjligt att endast i yttersta nödfall medgiva ökade omkostnader.

Konsulentverksamheten inom hushållningssällskapen synes, anför vidare egnahemsnämnden, allt mera tendera till specialisering, varigenom konsulenterna få lättare att följa utvecklingen inom respektive gebit samt vinna större rutin och erfarenhet, allt ägnat att framkalla bättre arbetseffekt och kontinuitet vid handläggningen av likartade ärenden.

Vid lägenheternas iordningställande böra givetvis, yttrar samma nämnd, egnahemslåntagarna lämnas största möjliga hjälp; i fortsättningen åter synes det icke vara lämpligt att alltför ingående taga hand om dem, vilket eljest lätt nog kan komma att minska den egna kraften att reda sig själv. I enlighet därmed synes det, som böra låntagarna vid företagens framtida genomförande i stort sett jämställas med övriga småbrukare, vilka alla i mån av tillgänglig arbetskraft erhålla kostnadsfritt biträde genom sällskapets försorg.

Gävleborgs läns hushållningssällskap: Egnahemsnämndens och dess konsulents uppgift torde vara att i viktigare frågor stå till låntagarnas direkta disposition samt att för övrigt ombesörja förbindelsen mellan dem och sällskapets rådgivande organ, främst de ute i orterna bosatta vandringsrättarna. Den erforderliga rådgivningen och ledningen har i överensstämmelse härmed under de senare åren bedrivits på följande sätt. Vid besiktning av fastighet, vartill egnahemslån sökts, rådgöra egnahemskonsulenten, egnahemsombudet och lånesökanden gemensamt angående egnahemsföretagets planläggning. I mån så påkallas, besökes företaget av vandringsrättaren. Ett nära samarbete upprehålles mellan egnahemsnämnden och egnahemsombuden, som medelst genomslagskopior givas del av viktigare skrivelser till låntagarna.

Västernorrlands läns hushållningssällskap: Den nuvarande organisationen för egnahemsverksamheten med egnahemskonsulent och agronomiskt biträde åt denne kan anses vara i huvudsak tillfredsställande, ehuru behov föreligger av minst ett byggnadstekniskt biträde i vandringsrättares ställning. Då länets egnahemslåneverksamhet angår, för närvarande arbetar under svåra förhållanden till följd av sänkta fastighetsvärden och försämrade utkomstmöjligheter, ligger det stor vikt uppå att trygga de nuvarande egnahemsföretagen genom att söka ersätta de minskade arbetsförtjänsterna utom lägenheterna med ökade inkomster från jordbruket. Här-

för synes det vara erforderligt att utsträcka egnahemskonsulentens uppgift till att innefatta även biträde för avsättning av de jordbruksprodukter och andra varor, som låntagarna kunna framställa. Med hänsyn till egnahemsnämndens ekonomiskt brydsamma läge är det därför nödvändigt att ytterligare statsmedel anvisas för anställande av nödig arbetskraft för egnahemslånerörelsen.

Jämtlands läns hushållningssällskap: Då egnahemslånerörelsen bör kraftigt främjas och arbetet med småbruksbildningen handhavas av ett organ inom varje län, vill sällskapet framhålla det starka behovet av att medel anvisas för anställande av särskilda väl kvalificerade egnahemskonsulenter.

Västerbottens läns hushållningssällskap: Sällskapet har redan måst avskilja en jordbrukskonsulent för uteslutande befattning med egnahemsärenden. Ännu en egnahemskonsulent torde snart bliva erforderlig. Å andra sidan böra egnahemslåntagarna icke beredas överdriven hjälp, vilken kan dels uppfattas såsom förmynderskap och dels nedsätta vederbörandes egna ansträngningar att genomföra företagen.

Norrbottens läns hushållningssällskap: Inom ifrågavarande län föreligger verkligt behov av ytterligare en egnahemskonsulent jämte den jordbrukskonsulent, som för närvarande arbetar såsom egnahemskonsulent. Det är därför synnerligen önskvärt, att bägge tjänsterna uppföras på ordinarie stat och att statsbidrag för desamma erhålles.

Härutöver får egnahemsstyrelsen meddela, att några egnahemsnämnder berört spörsmålet om de uppgifter, som böra anförtros åt egnahemskonsulent. Egnahemsnämnden i Linköping har därutinnan anfört, att en viss begränsning torde vara nödvändig för att möjliggöra för en enda konsulent att medhinna arbetet och i överensstämmelse med ett ändamålsenligt utnyttjande av hushållningssällskapets personal i dess helhet. Nämnden förutsätter sålunda, att exempelvis planer till täckdiknings-, gödselvårds-, nyodlings- och betesförbättringsföretag m. m., då det gäller egnahemslägenheter, liksom hittills upprättas av sällskapets jordbrukskonsulenter. Vidare synes den nuvarande byggnadskonsulenten jämväl i fortsättningen böra uppgöra ritnings- och kostnadsförslag till byggnader. Liknande synpunkter ha framförts av egnahemsnämnderna i Vänersborg och Örebro, vilka tillika uttala, att egnahemskonsulenten icke bör alltför mycket inrikta sin verksamhet på anskaffning av jord och byggnadsvaror, utan böra lånesökandena, då god tillgång härpå finnes, själva kunna ombesörja sådana inköp.

Med de uppgifter, som vanligen omhänderhavas av egnahemskonsulent, anses dylika konsulenter bliva för egnahemsärenden fullt sysselsatta inom egnahemsnämndernas respektive verksamhetsområden med undantag för nämnderna i *Jönköping, Västervik, Visby, Karlskrona* och *Borås.* Å andra sidan förutses, att arbetsmängden redan nu eller inom de närmaste åren kommer att kräva mer än en egnahemskonsulent hos egnahemsnämnderna i *Kristianstad, Skara, Gävle, Härnösand, Umeå* och *Luleå.* För

Norrbottens del förklarar egnahemsnämnden, att två egnahemskonsulenter erfordras omedelbart. Från flera håll erinras, att arbetet med egnahemsärendenas handläggning på grund av verksamhetens natur till omfattningen kan vara ganska olika vid skilda tidpunkter på året. En utjämning torde emellertid med fördel låta sig göra genom anlitande av biträde från någon annan sällskapets konsulent eller vandringsrättare under de mest arbetskrävande tiderna och genom att sysselsätta egnahemskonsulenten med annat konsulentarbete de tider, då denne kan frigöras från egnahemsarbetet.

Omförmälda utjämning av arbetsbördan kan även vinnas, där egnahemsarbetet handhaves av såväl egnahemskonsulent som särskild sekreterare hos egnahemsnämnden. Konsulentens arbetskraft kan vid sådant förhållande mer eller mindre tagas i anspråk för sådana expeditionsgöromål, som eljest ankomma på sekreteraren. Flertalet egnahemsnämnder ha uttalat sig för den arbetsfördelningen hos nämnderna, att konsulenterna icke böra tillika vara sekreterare hos nämnderna. Vissa andra egnahemsnämnder hålla före att konsulent- och sekreteraregöromål böra tillkomma en och samma person. Några framhålla, att det bör stå egnahemsnämnderna fritt att härutinnan bestämma så som det bäst passar för varje särskild nämnd. De olika ståndpunkterna härutinnan sammanfalla i huvudsak med de anordningar, som för närvarande äro träffade inom respektive egnahemsnämnder.

Detsamma är förhållandet med spörsmålet, huruvida egnahemskonsulent bör anställas av förvaltningsutskott eller av egnahemsnämnd. Blott några egnahemsnämnder förorda, att anställningen sker genom nämnderna. Från övriga egnahemsnämnder framhålles, att hushållningssällskapen genom sina förvaltningsutskott böra utse egnahemskonsulenter liksom andra konsulenter.

En avkoppling av egnahemsärendena från jordbrukskonsulenterna anses icke medgiva annan inskränkning uti dessa konsulenters antal än att på Gotland den ena jordbrukskonsulentbefattningen torde kunna indragas och arbetet upprätthållas av en konsulent gemensam för jordbruks- och husdjursärenden. Eljest anses jordbrukskonsulenterna allmänt vara till den grad arbetsbelastade, att den genom tillsättande av egnahemskonsulenter frigjorda arbetskraften helt erfordras för göromål, som nu måst eftersättas i brist på personal.

VII. Egnahemsstyrelsens förslag.

Med 1928 års egnahemsreform inrättades statens egnahemsstyrelse såsom centralorgan inom egnahemsväsendet. Samtidigt bibehölls till sina huvuddrag hushållningssällskapens förutvarande ställning inom den lokala egnahemsorganisationen. Emellertid ansågs bland andra följande önskemål böra tillgodoses, nämligen *att* staten borde få ökat inflytande på egnahemsarbetets lokala skötsel så att större garantier skapades för verksamhetens bedrivande enligt det allmännas fordringar *samt att* hushållningssällskapen kunde på ett effektivt sätt bidraga till ordnandet av jordanskaffningsfrågan, där så visade sig behövligt.

Sagda önskemål finner egnahemsstyrelsen fortfarande angiva riktlinjer för den lokala egnahemsverksamhetens bedrivande.

Vid framläggandet tidigare av sin ovan omförmälda utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader hade egnahemsstyrelsen på grund av vunnen kännedom om förhållandena i skilda landsdelar och efter ingående undersökning funnit, att tiden vore inne för vidtagande av vissa ytterligare åtgärder, som kunde förväntas befrämja egnahemsbildningen. Bland annat borde egnahemsnämnderna få tillgång till särskilda egnahemskonsulenter, vilka kunde personligen på ort och ställe lämna egnahemsbildarna upplysningar och råd samt leda och övervaka egnahemmens iordningställande.

Förslaget i fråga anknyter till de båda huvudangelägenheter, inför vilka framförallt sådan egnahemslånesökande ställes, som ämnar skapa sig ett nytt eget hem. För det första har denne att förskaffa sig ett lämpligt jordområde; för det andra gäller det för honom att därå uppföra ändamålsenliga byggnader.

I bägge de nämnda angelägenheterna har egnahemsbildaren hittills mäst lita huvudsakligen till den egna förmågan. Merendels har i byggnadsfrågor annan sakkunskap icke stått till buds än den som lämnats av ortens byggmästare. Egnahemslåneförmedlarens uppgift har närmast varit kreditinstitutets att under betryggande säkerhetsvillkor ställa till förfogande de lånemedel, som tillhandahållits av staten. Redan själva kreditgiv-

ningen har visserligen inneburit åtminstone sådan granskning av det planerade egnahemsföretaget, att detsamma kunnat anses godtagbart såsom lånesäkerhet. Att egnahemsnämndernas befattning med låneärendena utvidgats därutöver till att jämväl, såvitt möjligt varit, stödja låntagarna i deras mångskiftande angelägenheter i och för egnahemsföretagens genomförande, torde få tillskrivas hushållningssällskapens växande intresse för den sociala verksamhet, varom här är fråga. Likväl ha under årens lopp åtskilliga jordbruksegnahem tillkommit, där innehavarnas ansträngningar och uppoffringar icke burit den frukt, som måhända skulle varit fallet, därest jordbrukens planläggning och iordningställande fått ske under sakkunnig ledning och tillsyn. Sålunda ha ofta jordområdena blivit för knappt tilltagna för att bilda självförsörjande småbruk. Ägoslagens inbördes storlek har heller icke alltid fått sin rätta avvägning. Åkerjorden har varit i dålig hävd och dessutom i och för sig av underhaltig beskaffenhet för drivande av självständigt jordbruk, förklarligt nog eftersom det understundom just varit mindre brukbara och illa belägna områden, som avskilts till egnahemslägenheter vid beskärningar av större egendomar. Detsamma kan sägas om övriga egnahemslägenheterna tilldelade markslag. Härom vittnar ett stort antal ofullständiga jordbruk, spridda inom olika delar av landet. Anmärkas må dock, att bestämmelserna om egnahemslånens maximibelopp tidigare icke alltid medgivit förvärv av bärkraftiga jordområden. Härtill kommer, att inom egnahemsverksamheten den egentliga nybildningen av jordbruk icke visat önskvärd stegring, kanske främst på grund av bristande livaktighet i och för jordanskaffning och jordförmedling från låneförmedlarnas sida.

Måhända än mera framträdande äro bristerna i fråga om egnahemslägenheternas åbyggnader. Ofta äro egnahemsbyggnaderna på såväl jordbrukslägenheter som bostadslägenheter otillfredsställande uppförda och utnyttjade såsom bostäder eller uthus och sålunda mindre tjänliga för sina ändamål. Jämväl byggnadernas yttre utseende har stundom försummats. Vidare ha i många fall byggnadstomterna valts utan aktgivande på deras lämplighet och byggnadernas förläggning inom tomterna icke ägnats nödig omtanke. Liksom olämpliga jordområden lämna dålig avkastning, försämra oändamålsenliga byggnader värdet av det egna hemmet.

Med spörsmålen om jordanskaffningen och bebyggandet är nära förbunden frågan om ordnandet av själva driften på ett småbruk och uppsättandet av därför erforderliga levande och döda inventarier. Enär de egnahemslånesökande ofta sakna erfarenhet av egen företagarverksamhet, är sakkunnigt stöd åt dem från början värdefullt icke blott vid bestämmande av lägenheternas jordtilldelning och bebyggande utan ock för igångsättande av jordbruksdrift. Jordbrukarnas och icke minst små-

brukarnas utsikter att reda sig äro nämligen i hög grad beroende av att alla utkomstmöjligheter sorgfälligt tillvaratagas vid planläggningen av företagen.

Om det anförda får anses angiva huvudvillkoren — förutom goda personliga förutsättningar — för ett lyckligt genomförande av egnahemsföretag, avseende i främsta rummet jordbruksändamål, så torde därmed också ha blivit ådagalagt, att särskilda åtgärder äro påkallade för att skapa förbättrade förutsättningar för en fruktbärande utveckling av egnahemslånerörelsen.

Här torde icke vara behövligt att mera ingående framhäva den stora samhälleliga betydelsen av en gynnsamt växande egnahemsrörelse till allt större grupper bland den mindre bemedlade och obemedlade lantbefolkningen att därigenom kunna förhjälpas till ordnade bostadsförhållanden och ökade utkomstmöjligheter genom egen företagsamhet. Rörelsens befrämjande påkallas ur sociala och ekonomiska synpunkter. Under trycket av de senare årens svårartade kris med stor arbetslöshet inom näringslivet har önskemålet att utvidga den statliga jordförsörjningen allt mera trätt i förgrunden. Genom den förbättring av jordbrukets och övriga lantmannanäringars bärighet, som på sistone inträffat till följd av flera samverkande omständigheter, torde få anses ådagalagt, att betingelser kunna skapas för ett tryggat bestånd av jordbruk under skäliga villkor, varförutan en ofrånkomlig huvudgrund saknas för fortsatt bildning av jordbruksegnahem och andra egnahem på landsbygden.

I förbigående torde få framhållas, att även utomlands egnahemsrörelsen för småbruksbildning under den senaste tiden tillvunnit sig stegrad uppmärksamhet från statsmakternas sida, i stort sett oberoende av eljest förhärskande skilda åskådningar om vägarna för ekonomiskt framåtskridande. Småbruksrörelsen i vissa andra länder är sålunda i stark utveckling med statens verksamma stöd.

För Sveriges vidkommande framstår det såsom ett viktigt statsintresse att befordra landsbygdens utkomstmöjligheter och att underlätta bosättningen på landet. Ett betydelsefullt led härutinnan utgör den av staten understödda lånerörelsen för egnahemsbildning, enkannerligen småbruksbildning. Till belysande härav kan meddelas, att egnahemsverksamheten redan nu — efter 30 år — torde omfatta närmare en tiondel av landsbygdens befolkning. Sålunda ha omkring 45 000 småbrukare sökt trygga sin framtid genom eget jordbruk med stöd av egnahemslån. Vidare är det omkring 30 000 andra familjeförsörjare, som sökt ordna sina bostadsförhållanden utan samband med jordbruksdrift. Kan det beräknas, att de 75 000 lägenheter, vartill egnahemslån utlämnats, bilda hem för genomsnittligen fem familjemedlemmar, så ha 375 000 personer av lantbefolkningen, utgörande 4 125 000 personer, fått sina levnadsförhållanden ge-

staltade genom ifrågavarande statens mellankommade. En överblick på egnahemslånerörelsens nuvarande omfattning ges i följande sammanställning.

Egnahemslånerörelsens omfattning.

År	Jordbrukslån		Bostadslån		Tillhopa		Premielån
	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Kronor
1905—1930	37 407	162 264 936	22 408	76 355 315	59 815	238 620 251	1923—1930 5 022 794
1931	1 955	9 205 185	1 428	5 282 000	3 383	14 487 585	949 642
1932	2 206	9 561 900	1 976	7 305 850	4 182	16 867 750	930 005
1933	2 473	9 848 900	2 310	8 163 600	4 783	18 012 500	751 062
1934	2 372	9 956 800	2 260	8 206 850	4 632	18 163 650	750 446
Summa	**46 413**	**200 837 721**	**30 382**	**105 313 615**	**76 795**	**306 151 736**	**8 403 949**

I betraktande av att egnahemsverksamheten enligt förestående uppgifter i jämförelse med flertalet andra av staten ledda ekonomiska verksamhetsgrenar numera nått sådan utbredning, att den därmed förenade risken för att de i verksamheten nedlagda statsmedlen icke komma till största möjliga nytta hänför sig till avsevärda belopp, ligger det stor vikt uppå att statsmakterna i tid sörja för verksamhetens säkra utveckling. Farhågor i sådan riktning kunna redan sägas ha blivit i viss mån bestyrkta. Den icke obetydliga utsträckning, vari det varit nödvändigt för egnahemsnämnderna att under statens medansvar bevilja egnahemsägarna uppskov med erläggande av annuiteter för egnahemslån, torde jämte andra mera framträdande orsaker — såsom arbetslöshet och sjukdom — få tillskrivas den omständigheten, att åtskilliga egnahemsföretag i och för sig icke haft tillräcklig bärkraft. Statens uppoffringar i form av medel till bidrag för upphjälpande av bostadsbeståndet på landsbygden ha också gällt vissa egnahemslägenheter med äldre byggnader, som i brist på ekonomiska resurser icke kunnat upprustas vid egnahemsbelåningen eller sedermera. Även om nämnda statsingripanden, såsom nyss blivit antytt, huvudsakligen föranletts av konjunkturläget och andra oförvållade omständigheter, torde kunna sägas, att dessa skolat vara obehövliga i åtskilliga fall, om egnahemslånemedlen utlämnats under nödig garanti för bästa ledning och kontroll. Att emellertid det stora flertalet egnahemsföretag visat sig kunna övervinna de svårigheter, som med de senare årens kris övergått näringslivet i allmänhet och jordbruket i synnerhet, har, som sig bör, i främsta rummet varit företagarnas

egen förtjänst — ett gott vittnesbörd om egnahemsrörelsens inneboende kraft till fortbestånd och lyckosam utveckling.

Helt naturligt har det varit först sedan egnahemsverksamheten nått en större omfattning, som fråga uppkommit om särskilda åtgärder från statens sida för att befordra verksamhetens trygga utveckling. Allt efter som de enskildas och det allmännas insatser i verksamheten ökats, har med tilltagande styrka behovet av sakkunnig upplysning, handledning och tillsyn gjort sig gällande med avseende på egnahemsföretagens genomförande. Varken för jordanskaffningen eller bebyggandet är det tillfyllest med aldrig så väl genomtänkta bestämmelser; dessas rätta tillämpning beror av dem, som uti orterna ha den omedelbara befattningen med företagen, och betingas av ett förtroendefullt samarbete mellan låntagare och låneförmedlare. Önskemålet att genom förbättrad utbildning förkovra egnahemslånesökandenas personliga förmåga har innefattat vidtagande av anstalter för att stärka låneförmedlarnas möjligheter att bistå låntagarna. Ett gemensamt drag i de reformförslag, vilka i sådant syfte tid efter annan framförts, har varit att utvidga hushållningssällskapens konsulentverksamhet för egnahemslånerörelsen.

På riksdagen år 1919 fick konsulentfrågan den lösning, vilken i huvudsak vidhölls vid 1928 års reform och vilken alltjämt bestämmer konsulentarbetet för egnahemsändamål. Särskild uppmärksamhet förtjänar vederbörande departementschefs uttalanden enligt propositionen till 1919 års riksdag i ämnet. Departementschefen förklarade, att det skulle kunna ifrågasättas att anställa särskilda egnahemskonsulenter, men att detta dock icke syntes lämpligt, bland annat på grund därav att sådan konsulent i vissa landsdelar möjligen komme att sakna full sysselsättning, under det att i andra delar av landet konsulenten måhända ej medhunne arbetet. Dessutom bleve det svårt att draga gränsen mellan egnahemskonsulents och jordbrukskonsulents arbetsområden. Om däremot konsulenterna bildade en enda kår, kunde vinnas den fördelen, att större län kunde indelas i distrikt mellan konsulenterna. Vid 1928 års egnahemsreform framfördes emellertid vissa härovan berörda önskemål angående egnahemsarbetets lokala skötsel och jordanskaffningen för egnahemsändamål.

I förstärkt form ha — såsom meddelats under avdelning V — liknande synpunkter sedermera vid upprepade tillfällen understrukits vid överväganden av frågor inom egnahemsväsendet. Här må erinras om förutnämnda promemoria med vissa synpunkter beträffande statens understöds- och låneverksamhet till jordbruksnäringens förkovran samt om egnahemsstyrelsens utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. Återkommande i dessa och andra hithörande utredningar har varit kravet om förbättrad jordtillgång och ändamålsenligare åbyggnader för egnahemslägenheter. Jordanskaff-

nings- och byggnadsfrågornas tidsenliga lösning har med rätta framhållits såsom grundvillkor för fortsatt framgångsrik egnahemsverksamhet med statens stöd.

Mot bakgrunden av den stora ökning, som egnahemslånegivningen företett under de senare åren, vill det förefalla, som om redan anläggandet av de synpunkter, enligt vilka egnahems- och jordbrukskonsulents arbetsuppgifter år 1919 ansågos låta sig förena i en och samma person, numera bör föranleda till den uppdelning av konsulentarbetet mellan särskilda egnahemskonsulenter och jordbrukskonsulenter, som ifrågasattes redan vid nyssnämnda tidpunkt. Samtidigt med egnahemsverksamheten har jordbrukskonsulenternas verksamhet i övrigt starkt ökat till följd av de senare årens statsåtgärder genom hushållningssällskapen på jordbrukets område så att erforderlig snabb och ingående granskning och prövning av förekommande ärenden icke kan påräknas. Uppnående av önskvärd enhetlighet i handläggningen av ärendena inom egnahemsverksamheten torde dessutom förutsätta, att verksamheten ställes under särskilda till egnahemsnämnderna anknutna konsulenter. Egnahemsstyrelsen har i detta sammanhang icke funnit skäl till att förorda ändring i övrigt av den nuvarande lokala organisationen för egnahemsverksamheten; det är allenast fråga om en av verksamhetens växande omfattning påkallad utbyggnad av den bestående ordningen för egnahemsnämndernas arbete.

Enbart en statistisk jämförelse med avseende på antalet av egnahemsnämnderna beviljade egnahemslån visar, att vid tiden för 1919 års ombildning av konsulentverksamheten årligen beviljades 1 000—1 500 lån, medan antalet lån per år numera uppgår till 4 000—4 500, eller det tredubbla antalet.

Förutom att konsulentarbetet bestämmes huvudsakligen av antalet årligen igångsatta nya egnahemsföretag, så inverkar härpå i betydande grad även vissa under årens lopp tillkomna stora arbetsuppgifter i anslutning till egnahemslånerörelsen, vilka omnämnts under avdelning I.

Bland dylika uppgifter må nu framhållas följande.

Premielåneverksamheten för egnahemslåntagare tog sin början år 1923. Såsom avsedda att vara krisåtgärder till hjälp för egnahemsinnehavare ha tillskapats anordningarna år 1932 för utlämnande av stödlån och år 1933 för beviljande av uppskovslån. Ehuru tillfälliga åsamka de likväl egnahemsnämnderna arbete under ett antal år framåt med avvecklingen. Vidare har den år 1933 igångsatta arbetarsmåbruksverksamheten kommit att beröra egnahemsnämnderna såtillvida, att arbetarsmåbruksnämnderna på vissa håll anlita vederbörande egnahemsnämnds konsulent för planläggning av arbetarsmåbruk och att ansökningar om arbetarsmåbrukslån understundom icke slutligt avgöras, förrän besked inhämtats från egnahemsnämnden, huruvida i stället kan beviljas egna-

hemslån. Den arbetsmängd, som nyssberörda verksamhetsgrenar tillfört egnahemsnämnderna, är dock ringa vid sidan av arbetet för den ävenledes sistnämnda år upptagna, egnahemsnämnderna tillagda bostadsförbättringsverksamheten. Fördelningen av de för budgetåret 1933—1934 anvisade medlen, 18 000 000 kronor, har nämligen omfattat icke mindre än 25 000 byggnadsföretag. Ett förhållandevis lika stort antal företag torde erhålla understöd av de ytterligare anslag, tillhopa 15 000 000 kronor, som anvisats för ändamålet. Visserligen är förevarande verksamhet med hänsyn till sitt första mera arbetskrävande skede av övergående natur, men den sträcker sig dock ett 20-tal år framåt i tiden med avseende på kontrollen av utlämnade nybyggnadslåns förräntning och återbetalning samt medelsförvaltningen härför. Enligt vad vederbörande departementschef anfört i statsverkspropositionen till årets riksdag vill det synas, som skulle verksamheten med bostadsförbättringarna komma att fullföljas genom att utsträckas över en längre tidsrymd. Vad beträffar egnahemsnämndernas fortsatta bostadsförbättringsarbete må vidare erinras om att nämnderna skola biträda vid utlämnande av lantarbetarbostadslån ur den av 1935 års riksdag nyinrättade lånefonden för lantarbetarbostäder.

I anseende till ifrågakommande arbetsuppgifter torde kunna förutses, att inom flera egnahemsnämnders verksamhetsområden en enda egnahemskonsulent knappast räcker till för ens det egentliga egnahemsarbetet och att det för närvarande blott hos fem nämnder — i Jönköping, Västervik, Visby, Karlskrona och Borås — möjligen kan komma att saknas full sysselsättning året runt för särskild egnahemskonsulent. Och kan utgångsläget anses vara detta, är därmed också gränslinjen given för egnahemskonsulents och jordbrukskonsulents arbetsuppgifter. Det skulle åligga egnahemskonsulent att handha alla ärenden och angelägenheter, som anknyta till egnahemsföretagen och som icke äro av beskaffenhet att böra tillkomma hushållningssällskapens övriga befattningshavare för olika grenar inom lantmannanäringarna. Redan nu kan förutses, att arbetsmängden hos vissa egnahemsnämnder torde kräva konsulentbiträde utöver vad en egnahemskonsulent kan beräknas medhinna. Där så blir fallet, torde det få ankomma på tillgänglig jordbrukskonsulent eller annan hushållningssällskapets tjänsteman att medverka vid sidan av egnahemskonsulenten såsom ledare av egnahemsarbetet.

Frågan om anställande av egnahemskonsulenter har tillika en ekonomisk sida. Avlönings- och andra anställningsförhållanden för egnahemskonsulenter torde böra bliva i huvudsak desamma som för jordbrukskonsulenter. Till jordbrukskonsulents avlöning utgår statsbidrag årligen med dels 4 200 kronor såsom grundlön och dels tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, med fem års mellanrum från anställandet. Därjämte

utgår resekostnads- och traktamentsersättning enligt klass II D i allmänna resereglementet och under iakttagande av vissa besparingsbestämmelser, på grund varav traktamentsersättning må uppgå till högst 8 kronor för dag och 3 kronor för natt.

Den första uppsättningen egnahemskonsulenter skulle, om tillsvidare anses böra bero med anställande av egnahemskonsulenter hos de 5 egnahemsnämnder, där full sysselsättning nu måhända icke ges för dylika konsulenter, stanna vid ett antal av 21. För deras årsavlöning skulle erfordras dels 88 200 kronor såsom grundlön och dels det belopp, som från början torde beräknas såsom ålderstillägg. Det kan nämligen förutses, att åtskilliga blivande egnahemskonsulenter komma att för åtnjutande av rätt till ålderstillägg söka tillgodoräkna sig tjänstetid såsom innehavare av jordbrukskonsulent- eller andra jämförliga befattningar, vilken tid torde få åberopas för dylik rätt. Räknas förslagsvis med i regel åtminstone ett ålderstillägg för varje egnahemskonsulent, erfordras härför 10 500 kronor. Hela avlöningsbeloppet skulle enligt förenämnda grunder bliva 98 700 kronor för första året eller motsvara $^1/_{12}$ av det till samtliga egnahemsnämnder utgående statsbidraget till bestridande av förvaltningskostnader och till täckande av låneförluster, vilket för år 1934 uppgick till 1 206 917 kronor. Jämfört med egnahemsnämndernas personalkostnader för samma år, omkring 575 000 kronor, skulle konsulentavlöningarna överstiga $^1/_6$ därav och, enär egnahemskonsulenter föreslås allenast för vissa egnahemsnämnder, uppgå till $^1/_5$ av samma nämnders personalkostnader. Från kostnaderna för tjänsteresor torde, enär dessa hittills bestritts helt av egnahemsnämndernas medel, i detta sammanhang kunna bortses, även om en ökning härutinnan torde uppstå i och med att särskilda egnahemskonsulenter bliva tillgängliga för flera resor än för närvarande. Härav föranledda merkostnader torde uppvägas av minskade förlustrisker å utlämnade egnahemslån.

Verkställda undersökningar rörande egnahemsnämndernas regelmässiga inkomster genom statsbidrag, å ena, samt utgifter för förvaltning och låneförluster, å andra sidan, för åren 1931—1933 ge vid handen, att dessa i det närmaste gått jämnt upp emot varandra och motsvara omkring 0,54 procent av nämndernas sammanlagda kapitalskuld till egnahemslånefonden. Härvid är att märka, att verkningarna i form av låneförluster på grund av de senaste årens konjunktursvårigheter för låntagarna i viss utsträckning skjutits på framtiden genom beviljande under statens medansvar av uppskov med erläggande av annuiteter för egnahemslån. Utgifterna ha fördelat sig med knappt $^2/_3$ på förvaltningskostnader och drygt $^1/_3$ på låneförluster. Enbart personalkostnaderna ha stannat vid 0,27 procent av kapitalskulden, eller vid $^1/_2$ av samtliga utgifter.

Egnahemsnämndernas inkomst- och utgiftsstater befinnas tydligen icke

kunna lämna rum för den belastning av personalkontot, som skulle förorsakas genom anställande på nämndernas bekostnad av egnahemskonsulenter, utan att samtidigt nämnderna tillförsäkras motsvarande tillskott på inkomstsidan. I betraktande därav att den nuvarande konsulentverksamheten upprätthålles av hushållningssällskapen med statsbidrag genom att sällskapen ställa jordbrukskonsulenter helt eller delvis till egnahemsnämndernas förfogande, uppkommer i mån som dessa konsulenter avkopplas från nämnderna icke någon besparing hos nämnderna, som kan användas för egnahemskonsulenternas avlöning. Ej heller kan, vid det förhållandet att jordbrukskonsulenternas antal anses icke kunna minskas i samband med ifrågasatta omläggning av konsulentverksamheten, någon nedsättning beräknas ske av det statsbidrag, som nu går till jordbrukskonsulenterna. Skulle emellertid någon jordbrukskonsulentbefattning kunna avvaras, möjliggöres motsvarande indragning av statsbidraget. Då det vidare får anses uteslutet, att hushållningssällskapen själva kunna påtaga sig utgifterna för egnahemskonsulenter, förutsätter förordade reform statsmakternas mellankomst. Detta skulle innebära, att staten utöver det årsbidrag, som enligt gällande regler utgår i visst förhållande till lånerörelsens omfattning, ikläder sig ett avlöningsanslag av i runt tal 100 000 kronor. Statens årliga bidrag till egnahemsnämnderna skulle därmed stiga från 0,54 procent till 0,58 procent av nämndernas kapitalskuld till egnahemslånefonden. Enligt en överslagsberäkning skulle statens merkostnad för understöd åt blivande egnahemsföretag genom tillhandahållande av egnahemskonsulenter uppgå till 20 à 25 kronor per lägenhet.

Frågans lösning framkallar till slut ställningstagande från statsmakternas sida, huruvida de fördelar, som äro att vinna med en reformering av konsulentarbetet för egnahemslånerörelsen, kunna anses påkalla åtagande att bestrida kostnaderna för erforderliga egnahemskonsulenters grundavlöning.

Egnahemsstyrelsen har ur de synpunkter, vilka det ankommer på styrelsen att företräda för befordrande av egnahemsverksamhetens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom landet, funnit de sociala och ekonomiska värden, det här gäller, vara av den betydendet, att statens beräknade årliga merkostnad för verksamheten genom att bidraga till konsulenternas avlöning — omkring 100 000 kronor eller 8 procent av nuvarande statsbidraget till egnahemsnämnderna — torde mer än väl uppvägas av den ökade säkerhet för blivande egnahemsföretags startande under sakkunnig ledning och tillsyn, som tillgång till särskilda egnahemskonsulenter kan väntas medföra.

Egnahemskonsulenternas arbetsuppgifter ha förut omnämnts till sina huvuddrag. Ett närmare angivande av uppgifterna är givetvis beroende

på arbetsfördelningen mellan de olika befattningshavare, varav egnahemsnämnderna finna nödigt begagna sig. Några egnahemsnämnder ha anfört, att egnahemskonsulenten bör övertaga samtliga de sysslor, som vanligen anses tillkomma icke blott konsulent utan ock sekreterare hos egnahemsnämnd. Flertalet egnahemsnämnder ha däremot uttalat sig för uppdelning av konsulent- och sekreteraregöromålen på olika befattningshavare, varigenom vinnes den fördelen, att egnahemskonsulenten kan verkställa förrättningar i bygderna utan att vålla avbrott i arbetet på nämndens expedition, där allmänheten kan vända sig till sekreteraren. Egnahemsstyrelsen har funnit, att en arbetsuppdelning, som nyss sagts, i regel torde vara lämplig, enligt vilken även medelsförvaltningen bör handhavas av särskild kamrerare. Sekreterareuppdraget torde lämpligen — såsom nu är fallet på vissa håll — lämnas åt annan hushållningssällskapets tjänsteman, exempelvis sällskapets sekreterare, vilket visat sig vara ändamålsenligt även för upprätthållande av önskvärt samarbete mellan egnahemsnämnden och sällskapets förvaltningsutskott. Möjligheten för egnahemskonsulenten att fylla sin uppgift att på ort och ställe öva ledning och tillsyn med avseende på egnahemmens iordningställande torde vara betingad av att han icke mer än nödigt är bindes av expeditionsarbete.

För fastställande av egnahemskonsulenternas tjänsteåligganden torde härefter lämnas en översikt av den arbetsfördelning nämnda tre befattningshavare emellan, vilken torde ansluta sig till befattningarnas olika art.

Sekreterarens uppgift skulle vara, jämte ombesörjande av vanliga sekreteraregöromål såsom egnahemsnämndens protokollföring, skriftväxling och expediering av dess beslut, att svara för arbetet på nämndens expedition.

Kamreraregöromålen skulle innefatta medelsförvaltningen och räkenskapsföringen ävensom förvaringen av värdehandlingar och vad därmed sammanhör.

Egnahemskonsulenten skulle ha till främsta uppgift arbetet med egnahemsföretagens planläggning och genomförande samt med jordförmedlingen och jordanskaffningen, eller sålunda

att jämte sekreteraren och kamreraren tillhandagå allmänheten med upplysningar och råd rörande egnahems-, jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten samt därmed sammanhängande angelägenheter, särskilt möjligheten att förstärka ofullständiga jordbruk, och i övrigt arbeta för egnahemslånerörelsens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom egnahemsnämndens område;

att vidtaga erforderliga besiktningar och andra egnahemsförrättningar;

att under tjänsteresor samarbeta med egnahemsombuden och lämna handledning för dessas verksamhet;

att granska inkommande jord- och låneansökningar med åtföljande kontrakt, byggnadsförslag, ritningar, materialförteckningar och kostnadsberäkningar ävensom, då så påkallas, medverka vid dessas upprättande;

att inhämta uppgifter för jordförmedling och i samband därmed göra sig närmare underrättad om salubjuden jord och förekommande styckningsföretag;

att hos egnahemsnämnden föreslå upptagande av jordanskaffning i egen regi, då så finnes lämpligt;

att införskaffa uppgifter om marknadsförda snickerier och andra byggnadsvaror samt monteringsfärdiga byggnadsdelar eller byggnader;

att från egnahemslåntagare upptaga beställningar och från försäljare infordra anbud för förmedling av gemensamma inköp av byggnadsvaror;

att lämna hjälp för driftens ordnande på egnahemsjordbruk; samt

att medverka vid yrkes- och andra kurser för egnahemslåntagare, som anordnas av egnahemsnämnden eller i samförstånd med nämnden.

Med angivandet av förestående huvudsakliga arbetsuppgifter äro antydda de kompetensfordringar, som böra ställas på egnahemskonsulent. I sådant hänseende har egnahemsstyrelsen funnit, att vederbörandes förutsättningar för arbetet torde få fritt prövas från fall till fall, därvid självklart den bäst skickade bör i första hand komma ifråga till befattning såsom egnahemskonsulent. Framhållas må dock, att ådagalagd insikt i jordbruks- och byggnadsfrågor torde tillmätas i viss mån avgörande betydelse. En kompetensförklaring av egnahemsstyrelsen torde böra utgöra villkor för att kunna antagas såsom egnahemskonsulent. Vid tillsättande av jordbrukskonsulent har lantbruksstyrelsen att pröva kompetensen.

Anställande av egnahemskonsulent torde beslutas av vederbörande förvaltningsutskott, sedan egnahemsnämnden avgivit yttrande med förslag över föreliggande ansökningar om ledigförklarad egnahemskonsulentbefattning. I detta sitt ställningstagande har egnahemsstyrelsen förestavats av hänsyn till att anställande av egnahemskonsulent är en sådan hushållningssällskapets inre angelägenhet, att beslut därom bör ankomma på det organ, som utövar sällskapets beslutanderätt, d. v. s. förvaltningsutskottet, som bland annat har att utse sekreterare, skattmästare, konsulenter och övriga befattningshavare hos sällskapet. Däremot torde egnahemsnämnden tillerkännas befogenhet att antaga arbetsordning för egnahemskonsulent liksom för annan dess befattningshavare. Arbetsordningen torde emellertid böra för fastställelse underställas egnahemsstyrelsen. Såsom närmaste huvudman för egnahemskonsulenten skulle egnahemsnämnden utöva arbetsledningen.

Med omförmälda föreskrifter i avseende å hushållningssällskaps tillgodonjutande av statsbidrag till avlönande av egnahemskonsulent har

egnahemsstyrelsen jämväl velat vinna möjlighet att åstadkomma önskvärd enhetlighet i egnahemsverksamhetens bedrivande inom landets skilda delar. Eljest har det över huvud taget av vunnen erfarenhet varit egnahemsstyrelsen angeläget att icke mera än som kan anses nödigt binda egnahemsnämndernas arbetssätt genom vissa bestämmelser utan att i stället lämna dem största möjliga handlingsfrihet. Emellertid har egnahemsstyrelsen i nyssnämnda syfte att uppnå likformighet mellan egnahemsnämnderna och under beaktande av den nuvarande starkt växlande storleken av nämndernas förvaltningskostnader ifrågasatt, huruvida icke såsom ytterligare villkor för utlämnande av statsbidrag för egnahemskonsulenter bör föreskrivas, att egnahemsnämndernas inkomst- och utgiftsstater skola underställas egnahemsstyrelsen för godkännande i vad avser personalkostnaderna. Härvid förbiser icke egnahemsstyrelsen, att personalkostnaderna med hänsyn främst till de skilda anordningar hos egnahemsnämnderna för arbetsfördelningen mellan sådana befattningshavare, som handlägga såväl egnahemsärenden som andra hushållningssällskapsärenden, måste ställa sig ganska olika för nämnderna icke blott på grund av deras större eller mindre verksamhet.

I fråga om de hushållningssällskap åter, där egnahemsnämnderna förbliva utan särskilda egnahemskonsulenter, torde icke påkallas ändrade föreskrifter med avseende på konsulentarbetet i fortsättningen.

Bestämmelser om statsbidrag till avlönande av egnahemskonsulenter torde meddelas i särskild kungörelse. Förslag till sådan kungörelse är bilagt denna utredning *(bilaga A)*. Dess utformning ansluter sig till gällande kungörelse angående statsbidrag till jordbrukskonsulenters avlöning. Eftersom hos de hushållningssällskap, där egnahemskonsulenter enligt egahemsstyrelsens förslag tills vidare icke skulle tillsättas, jordbrukskonsulenterna komma att bibehållas vid sin nuvarande befattning med egnahemsärenden, och hos övriga sällskap det jämväl i fortsättningen kan erfordras, att jordbrukskonsulenterna medverka i egnahemsarbetet, torde ändring icke påkallas av bestämmelserna därom i 11 § kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 515) angående statsbidrag till avlönande av jordbrukskonsulenter, sådan paragrafen lyder efter den 9 november 1928 (nr 443). Däremot torde viss omredigering böra äga rum av § 6 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten. Utredningen åtföljes jämväl av förslag därtill *(bilaga B)*.

Bilaga A.

Kungörelseförslag

angående statsbidrag till avlönande av egnahemskonsulenter.

1 §.

Till avlönande av egnahemskonsulent kan bidrag av statsmedel beviljas hushållningssällskap, under villkor att beträffande konsulentens anställning bestämmelserna i 2—7 §§ lända till efterrättelse.

Dylikt bidrag utgår årligen för varje konsulent med 4 200 kronor såsom grundlön jämte det belopp, som jämlikt 6 § må tillkomma honom såsom ålderstillägg.

2 §.

Egnahemskonsulent skall hava blivit av statens egnahemsstyrelse förklarad kompetent till befattningen.

3 §.

Egnahemskonsulent anställes tillsvidare och under förbehåll, att befattningen skall frånträdas viss tid, minst tre och högst sex månader, efter uppsägning från endera sidan. Med befattningen må ej utan tillstånd av hushållningssällskapet samt egnahemsstyrelsen förenas annan stadigvarande tjänst.

4 §.

Egnahemskonsulent åligger att inom hushållningssällskapets område verka för egnahemsväsendets förkovran och att i sådant syfte biträda sällskapets egnahemsnämnd vid genomförandet av dess uppgifter samt tillhandagå den jord- och lånesökande allmänheten med upplysningar och råd rörande den statsunderstödda egnahems-, jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten.

Det åligger egnahemskonsulent att vid varje års slut avgiva berättelse över sin verksamhet under året, vilken berättelse egnahemsnämnden har att överlämna till egnahemsstyrelsen i den ordning, styrelsen föreskriver.

Närmare bestämmelser om egnahemskonsulents åligganden och verksamhet meddelas i arbetsordning för egnahemsnämnden, som, efter det

förslag därtill blivit underställt egnahemsstyrelsens prövning och gillande, antages av nämnden.

5 §.

Inkomst- och utgiftsstat för hushållningssällskaps egnahemsnämnd skall för granskning och godkännande underställas egnahemsstyrelsen, i vad staten avser personalkostnader för det år, statsbidraget utgår.

6 §.

Egnahemskonsulent skall åtnjuta grundlön med minst 4 200 kronor för år samt tre ålderstillägg, vardera med 500 kronor; och skall i fråga om ålderstilläggen gälla:

1) Tidpunkten

för första förhöjningen inträder efter fem år, under villkor att befattningshavaren under mer än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för vinnande av förhöjningen, med gott vitsord bestritt sin tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit tjänstledighet för att uppehålla befattning i statens tjänst eller fullgöra annat offentligt uppdrag eller för fullgörande av värnplikt,

för andra förhöjningen efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt

för tredje förhöjningen efter än ytterligare fem år, ävenledes på samma villkor;

under iakttagande beträffande varje förhöjning, att den högre avlöningen ej må tillträdas förrän vid början av kalenderåret näst efter det, under vilket den stadgade tjänsteåldern uppnåtts.

2) Ålderstillägg utbetalas månadsvis i efterskott genom det hushållningssällskap, som för ändamålet uppburit statsbidrag, jämväl för det fall att befattningshavaren under kalenderåret erhållit anställning hos annat sällskap, såvitt den sistnämnda anställningen medför rätt för befattningshavaren till ålderstillägg.

3) Ålderstillägg utgår till och med den månad, under vilken befattningshavaren upphört att innehava anställning, för vilken ålderstillägg må av honom åtnjutas.

4) För åtnjutande av ålderstillägg äger egnahemskonsulent tillgodoräkna sig den tid, han före anställning enligt denna kungörelse oavbrutet innehaft motsvarande befattning hos hushållningssällskap.

7 §.

1 mom. Egnahemskonsulent, som erhållit tjänstledighet på grund av sjukdom, äger behålla samtliga honom tillkommande avlöningsförmåner med avdrag för ett belopp, motsvarande en tredjedel av minimigrundlönen, vilket belopp skall utgå till vikarien.

2 mom. Egnahemskonsulent, som erhållit tjänstledighet för uppehållande av befattning i statens tjänst eller för fullgörande av annat offentligt uppdrag, äger behålla högst samma avlöning, som i 1 mom. sägs; ankommande det på Kungl. Maj:t att för varje särskilt fall bestämma, i vad mån den tjänstledige skall av sin kontanta grundlön avstå mer än i nämnda moment föreskrives.

3 mom. Åtnjuter egnahemskonsulent tjänstledighet av annan anledning än i 1 och 2 mom. sägs, skall han avstå två tredjedelar av minimigrundlönen.

8 §.

Ansökan om statsbidrag till grundlön åt egnahemskonsulent ställes till Kungl. Maj:t samt insändes till egnahemsstyrelsen före ingången av det år, för vilket bidraget sökes. Ansökningen skall åtföljas av handling, utvisande konsulentens anställningsvillkor och avlöningsförmåner.

Egnahemsstyrelsen har att före den 1 nästföljande februari med eget utlåtande överlämna ansökningshandlingarna till Kungl. Maj:t.

9 §.

På egnahemsstyrelsen ankommer att besluta i frågor rörande ålderstillägg åt egnahemskonsulent samt meddela närmare föreskrifter rörande ordningen för ansökan om erhållande av sådant tillägg.

10 §.

Beviljat statsbidrag till grundlön ävensom beviljat ålderstillägg utbetalas av statskontoret halvårsvis i efterskott till vederbörande hushållningssällskap, i den mån rätten att uppbära bidraget styrkes genom intyg av egnahemsstyrelsen.

Denna kungörelse skall äga tillämpning från och med den 1 januari 1937, dock att med avseende på nämnda år ansökan om statsbidrag jämlikt 8 § göres före utgången av år 1936.

Bilaga B.

Kungörelseförslag

om ändrad lydelse av § 6 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten.

§ 6.

Nuvarande lydelse.	*Föreslagen lydelse.*
De medel, som staten anvisar hushållningssällskap för egnahemsverksamhetens bedrivande, skola hållas avskilda från sällskapets övriga medel samt förvaltas och bokföras jämlikt de grunder, som härom må varda bestämda i egnahemsnämndens instruktion.	De — — —

INNEHÅLL.

Sid.

Skrivelse till Konungen 3

I. Huvuddragen av egnahemsverksamheten 5

A. *Egnahemsorganisationen* 6
Egnahemsstyrelsen s. 6. — Hushållningssällskapen s. 6. — Egnahemsnämnder s. 6. — Jordbrukskonsulenter s. 7. — Egnahemsombud s. 8. — Egnahemskommittéer s. 8. — Andra egnahemslåneförmedlare s. 9.

B. *Statslån och statsanslag till egnahemslåneförmedlarna* 9
Egnahemsstatslån s. 9. — Förvaltningsbidrag s. 10. — Premielåneanslag s. 10. — Jordanskaffningslån s. 10. — Jordanskaffningsbidrag s. 10. — Förlagslån s. 11.

C. *Egnahemslåneförmedlingen* 11
Egnahemslån 11
Premielån 15
Samfällda jordbruksegnahem 15
Furiregnahem 17
Egnahemslivförsäkring 17
Uppskovslån 18
Stödlån 19
Motioner vid 1935 års riksdag 19

D. *Jordförmedlingen och jordanskaffningen* 20
Jordförmedlingsverksamhet 21
Jordanskaffningsverksamhet 21

E. *Vissa andra egnahemsorganen åliggande förvaltningsuppgifter* 22
Arbetarsmåbruksverksamhet 23
Arrendeegnahemsverksamhet 24
Kolonisationsverksamhet 24
Bostadsförbättringsverksamhet 25
Lantarbetarbostadslåneverksamhet 26

II. Statistiska uppgifter angående egnahemslåneförmedlingen genom egnahemsnämnderna 28

III. Egnahemsnämndernas jordanskaffning och jordförmedling ... 40

IV. Egnahemsnämndernas arbetsförhållanden 44

V. Reformförslag i konsulentfrågan 54
Konsulentfrågan vid 1912 års riksdag 55
1911 års egnahemssakkunniga 55
Kungl. Maj:ts proposition år 1919 55
Beslutet vid 1919 års riksdag 56
1921 års riksdagsbeslut 57
1928 års egnahemsreform 57
Hrr Adlers och Lilliecreutz' promemoria år 1933 58
Egnahemsstyrelsens byggnadsutredning år 1933 60
Utredningsuppdraget från 1934 års riksdag 61

VI. Hushållningssällskapens yttranden över nu ifrågasatta ombildning av konsulentverksamheten 66

VII. Egnahemsstyrelsens förslag 72

Bilagor A och B (Kungörelseförslag) 84

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag ang. åtgärder mot statsfientlig verksamhet. [8]
Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [13]
Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. [14]
Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [15]
Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. [18]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [5]
Yttrande och förslag rörande tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. [17]
Utredning ang. införande av ett dagordningsinstitut m. m. [21]
Förslag till nya avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. [25]
Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. [27]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Polisi.

Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. [24]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. [2]
Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. [3]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. [6]
Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. [16]

Hälso- och sjukvård.

Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. förebyggande mödra- och barnavård. [19]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. [1]
Promemoria ang. tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. [4]
Utredning med förslag om egnahemskonsulenter hos hushållningssällskapen. [28]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. [9]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. [7]
Betänkande med förslag till förordning ang. allmän automobiltrafik. [12]
Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. [23]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. [20]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag ang. rundradion i Sverige. [10]
Betänkande med utredning och förslag ang. inrättande av en statsvetenskaplig examen. [11]
Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. [22]
Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. [26]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

A/B Gustaf Lindströms Boktr., Sthlm 1935 654